1894-04

„Teplí“ a „studení“. (Katolické jednoty.)
Šlosar-Doubravský Václav, 1893
R04c01

Damian, molokajský hrdina.
Vaněček František Xaver, 1893
R04c02

Dra Herbena: Jan Nepomucký aneb Mladý rozum o staré věci.
Horák (pseudonym Orlický) František
Jen kurážně! časový obrázek z nové doby.
Fiala Ladislav, 1893
R04c03 a 04

Křesťanské vychování sirotkům, aby ze žádného nestal se Vaillant! Výstraha.
Kopal Petr, 1894
R04c05

Vraťte lidu náboženství!
Burian Josef, 1894
R04c06

U stolu Moudrosti. Časová úvaha.
Žák František
Zakládejte jednoty!Na uváženou.
Burian Josef, 1894
R04c07 a 08

Všecko společně, Všickni stejným dílem! I. II. Sociálním demokratům přišil na záda Petr Kopal.
Kopal Petr, 1894
R04c09 a 10

Milosrdenství nebo švindl?
Pravda Vlastimil
Dra Herbena: Jan Nepomucký aneb Mladý rozum o staré věci.
Burian Josef, Stejskal Václav, 1894
R04c11

+ Škola socialní demokracie.
-al, 1894
R04c12

„Účel posvěcuje prostředky“ aneb také Kdo v té peci sedá, jiného tam hledá. I.
Veridico, Francesco
Redakce Čecha.
Burian Josef
Sjezd katolický v Brně ve dnech 30. a 31. července a 1. srpna 1894.
Burian Josef, 1894
R04c13 a 14

Čeho se anarchista přece bál! Kratochvilné vypravování.
Kopal Petr, 1894
R04c15

Liberalismus, socialismus, anarchismus. Předneseno na prvním sjezdu katolíků v Brně.
Horský Rudolf, 1894
R04c16 a 17

Reformator. Obrázek z nové doby.
Dostál Alois, 1894
R04c18

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 1.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Václav Stejskal
místopředseda, jménem Jednoty

Hlavní spolupracovník
František Vaněč

„Teplí“ a „studení“.

(Katolické jednoty

Václav
zámečnický dělník, a člen „Jednoty mat. jinocnu“
v Cerhovicích.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1893.
Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

I.

»Zdali pak víte, příteli, co nového?« oslovil po obyčejném pozdravu měšťan Malina souseda Vaněčka, s kterým se potkal v neděli po ranních službách Božích za městem v polích, kamž se oba šli podívat, jak to s osením stojí.

»To musí býti něco zvláštního, že se tak tváříte; jsem věru zvědav, co to asi bude!« odvětil Vaněček překvapeným hlasem, pozoruje zároveň tvář jeho, která se stahovala k jakémusi pohrdlivému úsměšku.

»Budeme míti u nás nyní pěkné poměry! Jestli pak víte: náš farář zakládá dnes odpoledne po požehnání na faře křesťansko-katolický spolek pro jinochy — toť již bezohledné tmářství. (?) Co byste o tom soudil?« mluvil nyní Malina rozhorleným hlasem.

»Co o tom soudím? Přiznávám se, že měl ten spolek býti aspoň již před desíti lety založen, neb to nyní s naší dospělejší mládeží velmi bledě vypadá!«

»Teď se opětně zase já vám divím, že jakožto přítel pokroku veřejně se zastáváte tohoto pohoršujícího skutku, dopouštíte ještě, že to spoutávání a zatemňování mladých synků mělo se díti již dříve. Řekněte mně, prosím vás, jaký má ten spolek význam, a nebo k čemu je dobrý?«

»K čemu je dobrý? lehká odpověď,« odvětil klidně Vaněček. »Myslím, že vás to asi mnoho netěší, když slyšíte, jaké neslušné a prostopášné kousky budoucí výkvět našeho národa provádí.«

»To si mohou rodiče také tak doma vychovati svoje děti a nemusí je již dávati do »kněžských« spolků, podporujíce takto ještě pány »pátery«.

»Vždyť vás žádný nenutí k tomu, každý má svobodnou vůli. Co se toho týče, že by katolické spolky podporovaly kněze — to jste na omylu. Kněz by si nepotřeboval bráti na starosť obtížné vedení spolku, má dosti svého; činí to jen z ohledu na mládež a její postavení v budoucnosti. Mládež, nemající pevné víry v Boha a věčnosť, dá si snadno od těchto stoupenců »nového« světa, rozličných, pravdě nepodobných věcí namluviti, a když potom dostane k nahlédnutí některé nevěrecké spisy v kterých jen samé spílání proti kněžstvu a náboženství čte, pokládá to hned za pravdu, zapomíná proč vlastně jest zde na světě, pozbývá všeho studu a jen v radovánkách a oplzlých slovech hledá svého ukojení, připravujíc si takto brzkou vlastní zkázu. A kde jinde by byl váš syn uchráněn na svých životních

cestách, než v katolickém spolku, kde se hledí, aby každý člen slušně a křesťansky se choval. Že by váš syn o rozum přišel svým vstoupením do spolku, jste na nepravé cestě. Zde právě každý pozná, jakou má cenu člověk, k čemu jest stvořen, a o co jest povznešen nad zvíře. Vás to dozajista ani dost málo netěší, když si musíte mysliti podle svobodomyslného učení, že vaší pramáteří byla prý původně opice, jak někteří stoupenci přírodozpytce Darwina učí, a že člověk jen průběhem velkého času nabyl svého zdokonalení. Že Bůh sám stvořil člověka takového, jakým jest nyní, nechce Darwin uznati, vše prý působí jen příroda. Ale nota bene, ti střeštění učenci při tom nebyli, ale jen tak si něco smyslili, a chtí, aby všichni za nimi šli. Máte to pěknou vzpomínku na minulosť!«

»Poslechněte, vy byste mohl jíti také někam za faráře, máte k tomu nadání a umíte mluviti do duše,« pravil měšťan Malina s tajeným hněvem. »Ať jest to už takové a nebo makové, jak jsem řek', syna do toho spolku nedám! Ale abych nezapomněl; budoucí neděli si budeme zakládati »u tří korun« »vzdělávací« spolek, přijďte taky a tam budete dozajista slyšeti opáčně mluviti než jak vy jste mluvil a dáte pak jistě svůj souhlas ke všemu, o čem se bude jednati. To bude jinší spolek než jaký je ten »studený«, který může s růženečkem na pouti choditi,« dokládal dále ohnivě, chtěje takto Vaněčka přesvědčiti o nepravdivosti jeho slov.

Vaněček však musil se mimovolně zasmáti jeho výrokům, což Malinu poněkud popudilo.

»Tak vida! Ani jsem nevěděl, a my zde tedy budeme míti také vzdělávací spolek. To bude něco pro vás — tam můžete dáti svého Aloisa; »vzdělá« se vám tam tak, že bude někdy nad Bacha aneb nad Grégra! Já však ale mého syna dám k těm »studeným«, aby někdy nedostal hlavničku z toho »hicu«, z vašeho budoucího spolku vanoucího.«

Malina již ale nečekal na konec řeči, dal kvapně pozdrav: »Na zdar« a spěchal domů, vymlouvaje se, že má ještě cosi na práci.

»S Bohem!« volal za ním Vaneček, ale podrážděný Malina nevšiml si již tohoto pozdravu, a umínil si, že již více s Vaněčkem mluviti nebude. Jakožto stoupenec svobodomyslnosti a čtenář »Nár. Listů« nemůže hájiti a zastávati zásady klerikální strany, která tvrdošiině hájí ty staré ovšednělé zvyky.

II.

»V B....ě mají křesťansko-katolický spolek pro svobodnou mládež!« tak to šlo z úst do úst po celém okolí.

Rozumější a vážnější mužové kývali tomu na souhlas, neb dobře poznávali jeho pravý význam a účel. Neušlať jejich očím ta nynější mládež.

Práce jim jde chatrně od ruky, karty daleko lépe; kdyby tolik měli v hlavě moudrosti, co mívají piva aneb kořalky, byli by z nich mudrci, takto však neví ani jak se v kostele chovati mají. — Proto jest třeba nápravy, a jako dobrý prostředek jest — zakládání křesťansko-katolických spolků, v kterých jen kyne spása dospívající mládeži.

Svobodomyslným jest však spolek »jinošský« solí v očích, a proto kde a jak mohou, kydají na něj hanu a mnohé slovo jako: »studení bratři«, »černí« farářovo »kostelníci«, »tmáři«, »zpátečníci« a p. jiné, mají v každé větě několikráte. Lépe to už neumí.

Poznávají, že tento spolek všechny neřesti jejich zavrhuje, že jest prospěšným pro nezkažené jinochy; proto jej všady zostouzejí, — chtíce lid odvrátiti od něho, aby nerozeznal ten rozdíl, jaký se mezi členy tohoto spolku a mezi nevázanou chasou jeví.

Tak všeobecně mluvilo se i v B....ě. Jedna část přidržela se spolku a druhá s velkou zuřivostí brojila proti němu — jaký prý je to pořádek, zaváděti v nynějším devatenáctém století katolické spolky. S tím větší zlostí doráželi na něj, když slyšeli, že jen zcela bezúhonný jinoch dobré pověsti může býti přijat za člena.

Ve svém zběsilém počínání umínili si, že »vzdělávací« spolek budou všemožně podporovati, a zároveň usilovati o zničení »jednoty katolických jinochů.«

* *
*

Ustavující schůze »vzdělávacího« spolku byla bouřlivá. Několik tak zvaných pokročilejších občanů, pozvalo si mimo jiné svobodomyslně smýšlející občany, též i jednoho redaktora listu téhož rázu až z Prahy, aby jim řečnil a rady o zřízení spolku udělil.

Všem se zalíbil hned, jak vstoupil do sálu »u tří korun«, již pro svůj zevnějšek. Byl oblečen jako kavalír, na krku dlouhou až pod pás sahající rudou stuhu, a holou hlavu kryl pověstný širák (Lassal-Hut).

Občané hned si obklopili svého vyvolence a po obapolném přivítání a občerstvení přikročeno k věci.

Nejprve měl k nim pražský redaktor krátkou řeč jako úvod, chválil ten dobrý (?) úmysl b...ských občanů založiti totiž »vzdělávací« spolek, a pak jim dokazoval, že v nynějším čase pokročilém potřebuje člověk jiného vzdělání, než jakého se mu dostávalo dříve ve škole od kněží a učitelů. Dokaváde prý kněžstvo bude míti školy v rukou, aneb nad nimi bude bdíti, bude pořád ta neuvědomělosť v našem lidu, neb prý kněži všechny vědy nynější pokročilejší doby podávají lidu a žákům v opáčném (!?) světle, pravý význam jich zamlčují ....

»Proto,« končil nyní svoji řeč, »musíme sami hleděti se vzdělávati a z té neuvědomělosti se vymaniti, a se sebe všechny zbytečné starosti a

církevní ceremonie setřásti!*) A kde máme se tedy poučiti a vzdělati a kde máme poznati tu pravou pravdu, dle které se máme v našem celém životě říditi, kde jinde než ve »vzdělávacím« spolku, v kterém nejlépe čtením časopisů naší strany a poučnými přednáškami o stavu nynějšího světa se může vzdělati. Nuže — nedávejme se tedy přemlouvati od nikoho z kněžské strany ze svého přesvědčení, neb kněží svobodě ani svobodomyslnosti nepřejí a existujícím vzdělávacím spolkům překážky činí.«

Když přestal mluviti, počali mu někteří na »důkaz« pravdy tleskati, a Malina vítězoslavně se rozhlédl kolem pátraje, není-li zde také Vaněček. Toho však pro velký nával občanů neviděl. Hned na to otočil se k panu redaktorovi a s pohrdlivým úsměškem do ucha mu cosi pošeptal.

»Katolický spolek že zde máte?« vypukl redaktor v takový smích, že obrátil na sebe všechnu pozornosť občanů. »Ten vám zde, pánové, bude velmi ve vaší činnosti překážeti, nepokusíte-li se o jeho zničení. Jak byste si měli počínati při tom, budu vám ve všem radou a pomocí. Napřed musíte podvrátiti onen pevný základ, na kterém hlavně spočívá celé zřízení toho spolku, a pak...«

»....tak vy tedy jednáte?!« ozval se před nimi pojednou hromovým hlasem Vaněček, který byl taktéž do schůze pozván a přišel jenom do shromáždění proto, by napadenou víru a církev

*) „Červánky“ číslo 3. 1893. v rubrice „listárně red.“

dle vlastního přesvědčení mohl hájiti. »To se tedy, pane redaktore, pěkně držíte svobodomyslných zásad, o kterých jste nám byl před chvílí přednášel. Jest to svobodomyslné — zapovídati druhému svobodu ve svém počínání, aneb státi o jeho zničení? Vy, páni pokrokáři, kteří se chlubíte svobodomyslností, svým pokrokem a uvědoměním, kteří povrhujete vším, co člověka na Boha připomíná, nepřejete žádnému svobodu, kdo jest jiných zásad nežli — vy! Jen pro sebe chcete ponechati úplnou svobodu v každém vašem počínání!! — Pláštíkem »vzdělanosti« chcete zakrývati lidem zrak i sluch, aby vaše podlé útočení na víru katolickou tak snadno nepoznali, a podle vaší vůle za nos tahati se dali. Poznáváte, že spolek »katolický« je zde pro váš »vzdělávací« nebezpečným a to proto, poněvadž v »katolickém» spolku se vychovává mládež mravně k svému dobru a že rodiče mají mnohem větší radosť nad svým dobře zvedeným synem, než nad takovým, který se vzdělává v hospodě při plném korbeli, zpěvu a hýření.«

Pan redaktor a svolavatelé schůze nemohli hněvem ze sebe ani slova vypraviti, neb Vaněček poznal, co v nich vězí a pravdu jim do očí řekl. V sále začal hluk a přívrženci redaktora počali pískati a syčeti se slovy: »Jest to špehoun, odstraňte jej!«

Vaněček si však tohoto volání nevšímal, a

pozdvihnuv zvací lístek jeho jménem opatřený, zvýšeným hlasem zvolal:

»Že jsem špehoun? Mýlíte se! Jsem pozván do schůze tak jako vy — zde jest zvací lístek. Či pozdvihujete se snad pro ta slova, která jsem zde před vámi všemi pronesl? — Myslím, že jest to povinností každého řádného katolíka svou víru a své přesvědčení všude hájiti! Že jsem si dovolil zde mluviti, — má přece k tomu každý právo v ustavující schůzi, a ano jest to i jeho povinností, své mínění o všem, co se koná, zřejmě vysloviti. Jsou lidé, kteří mají svobodu za zástěru své špatnosti «

To domluviv, vzal klobouk a chladně se poroučev odešel za krátko z hospody a s ním zároveň i mnoho jiných občanů.

Redaktor poněkud se zachvěl, a když se viděl jen nevelikým hloučkem obklopena — zbledl.

»Toť jest přece opovážlivosť!« odlehčil si konečně po dlouhé chvíli, a oči jeho počaly metati blesky.

»Jest to papeženec, farářovo dobrý vyučenec!« posměšně dodal Malina. »Ale aby věděl — navzdor si založíme spolek, ne pro nás starší, ale pro naši omladinu, a budeme viděti, kdo se vyzná lépe, zda my otcové, aneb ten »jezovita« ve vedení mládeže,« navrhoval dále.

»Založíme!« voláno hned v odpověď.

»Dáme mu jméno »Omladina«,« navrhoval jiný. —

»Tak se tedy můžeme dáti do spracování stanov naší »Omladiny«, odvětil redaktor klidnějším tónem, vida to nadšení skrovného hloučku.

Přikročeno tedy ku složení stanov, které se měly podati k místodržitelství ke schválení, a když se svou prací byli hotovi, dali se do bezměrného pití, kterého se súčastnil i pan redaktor z Prahy. — Už k ránu vypadali zcela jinak, než při otevření schůze a to všecko spůsobilo vzdělávací pivo! —

III.

Uplynulo několik neděl.

V B....ě mají nyní pojednou dva spolky: »katolický« a »vzdělávací«.

Prvnější má vždycky své schůze ve škole, což sl. školní rada na podanou žádosť dovolila, vždy v neděli po požehnání, kde jim předseda spolku aneb někdo jiný něco z otázek časových přednáší.

Druhý spolek má však své schůze v hostinci »u tří korun« každou sobotu večer a když jsou všickni hodně pivem »napařeni«, vyskočí některý na stůl, a co mu slína na jazyk přinese, ostatním těžkým jazykem blábolí. Ostatní mají z toho vyražení; když přednášeč ukončí, koluje hned »tuplák« — zapíti prý to!

»Omladina« odbírá též zároveň svobodomyslné a socialistické listy, jako: »N. L.«, »Bič«, »Zář«, »Červánky«, »Rašpli« a mnohé jiné, z nichž členové čerpají svoje vzdělání, ale v pravdě ničemu se z nich nepřiučují.

Blíží se svátek Božího Těla.

Oba spolky připravují se na tento svátek. »Katolický« vystoupí ten den poprvé na veřejnosť, súčastní se totiž průvodu k oltářům.

A co »vzdělávací«?

Prozatím se nevědělo ničeho, než že si členové do toho času objednávali u kloboučníka širáky, a u »žida« dlouhé červené stuhy, právě takové věci, jako měl na sobě pan redaktor z Prahy.

Mnohý otec počíná již želeti toho skutku, že dal zapsati syna do »Omladiny«, a nejprvnější z nich byl Malina.

Od svého vstoupení do spolku byl Alois Malinovic takořka nejvášnivějším členem »Omladiny«, četl vždy s ďábelskou radostí všecky ty pamflety proti katolickému náboženství jednající, a kde a jak mohl, kdykoliv se mu naskytla příležitosť, katolické jinochy špinil, přepodivná jména jim dávaje.

Ze schůzí spolkových vracel se obyčejně dlouho po půlnoci, dělaje po městě výtržnosti. Když mu otec domlouval, utrhl se vždy na něho se slovy:

»Vždyť jste mě sám měl k tomu, tak co chcete? Dělám jen to, co dělají druzí členové našeho »vzdělávacího« spolku.

Hle — tu vizme první následek, porušení čtvrtého přikázání Božího. Otec s bolestí poznával svoji chybu, a matka Aloisova, která dosud chovala ve svém srdci náboženský cit, se slzou v očích porovnávala syna svého s Jeníkem Vaněčkovic, členem »jednoty« katolických jinochů.

Nadešel den Božího Těla.

Ve vší slávě a velebnosti vyšel průvod z kostela k oltářům v městě, za zpěvu církevních písní. Spolek jinošský dosti četný, kráčel v řadě, a šest členů s hořícími svícemi tvořilo čestnou stráž kolem kněze, nesoucího Nejsvětější Svátosť.

U prvního oltáře nastaly obřady s modlitbami za úrodu zemskou, a po nich následovalo požehnání. Právě když dával kněz klečícímu lidu požehnání za slavného hlaholu zvonů, zalétl sem z blízka rozpustilý smích, a hned na to vedral se mezi lid dav mladíků, se širáky vtlačenými hluboko do čela a s rudými fábory na krku, tropíce značný hluk. Ano i kámen vlétl do shromáždění, na štěstí však žádnému neublížil. *)

»Podívejte se, hoši, jak jsou ti »studení« skroušenými,« ukazoval mladý Malina na katolické jinochy.

»Co se divíš, vždyť dostávají požehnání a budou potom jako svatí«, odvětil mu jeden posměšně. Hned na to se všickni vytratili, a zaměřili rovnou do hospody, kdež setrvali až do večera,

*) Dle skutečné události.

tropíce si z celého procesí úsměšky, nápodobujíce zároveň posvátné úkony.

Ale všeho do času!

Po celém městečku mluvilo se dnes hlavně o zdejších spolcích a o výtržnosti, které se dopustili ti »vzdělaní«.

Každý, kdo byl přítomen dnešnímu průvodu, se zálibou pozoroval »katolický« spolek, jak se způsobně chová, a chválí členů jeho vzdělanosť. A o »vzdělávacím«? Každý opětně s opovržením posuzoval jejich jednání, a rodiče hanbou styděli se vyjíti na ulici, aby na ně lidé prstem neukazovali, jak se synové jejich ve »vzdělávacím« spolku vzdělali!

Politickému úřadu dostala se toho dne k uchu zpráva o té výtržnosti, a ač bylo již k večeru, nemeškal vyslati komisaře s dvěma zřízenci ke »třem korunám.«

Na prahu hostinského sálu se na chvilku zastavili, pozorujíce na okamžik výjev, který se právě před nimi odehrával. Všickni zde přítomní hosté nepozorovali však policejní zřízence, neb jejich pozornosť byla obrácena na opilého mladého Malinu, který dával s čímsi opilým zhýralcům požehnání, které tito se smíchem přijímali, tlukouce se pěstmi do hlavy, říkajíce po něm: «My hlupáci, my tmáři» atd.

Než to trvalo jen okamžik a komisař, objeviv se mezi ztrnulými členy, zvolal: »Jménem zákona prohlašuji všecky zde přítomné členy »Omladiny« za zatčené!«

Jaký zmatek panoval ještě ten den v městě, nelze ani vypsati. Co slzí bylo vyroněno nad nezdárností synů, a měšťan Malina byl pak ode všech zasypán výčitkami, že je všeho původcem.

Kdo seje vítr, bouři sklízí.

* *
*

Poslední dobou počaly se čile zakládati spolky katolické, které mají za účel šířiti mezi katolíky pravou vzdělanosť a uvědomění katolické, aby se katolíci hlásili ke své víře nejen doma a v kostele, ale také ve veřejném životě. Před lety nebylo třeba zřizovati spolky katolické, protože všechny stávající spolky svatého náboženství si vážily, a své náboženské povinnosti plnily.

V posledním čase však duch náboženský a úcta k církvi sv. z mnohých spolků vymizely, ježto některé spolky odbývají své schůze v čas, kdy se konají služby Boží, aby tak členové od návštěvy služeb Božích odvráceni byli; slovem, vlažnosť náboženská a na mnoze přímo nepřátelství svaté víry se mocně rozšířily v našem národě svatováclavském.

Avšak tlak tvoří protitlak!

Proto počínají se zakládati spolky na základě katolickém, které by mimo jiné dobré účely nezanedbávaly víru svou. Spolky katolické mají

zásadám křesťanským k platnosti dopomoci, a společnosť lidskou vyprostiti z okovů lži a klamu.

Pravá vzdělanosť má svůj základ jedině ve víře! Proto jest potřeba jednot katolických, zvláště jednot »mužů katolických«, kteří by rázně a neohroženě zastávali a hájili zásady náboženské v životě veřejném.

Takových jednot již jest mnoho založeno v zemích koruny české, jichž počet již dosahuje čísla **116.**! — Kéž v brzku rozmnoží se počet ten tak, aby nepočítal se do set, ale do tisíců — a tomu patří moje přání: **„Zdař Bůh!“**

Poznámka: Návod k založení jednoty a stanovy zašle ochotně místopředseda jednoty Pražské, bytem č. 177—III.

Jiskry.

Lépe jest vykonati dnes ranní modlitbu, než umíniti si, že příští týden stanu se svatým.

Příčinou, proč my moderní lidé hlouběji klesáme, než předkové a za prvních dob křesťané, jest, že velmi mnoho rozumujeme a málo rozjímáme,

Dr. Brownson.

Já trvám na tom, že jest to ctnosť, která v lidech vzbuzuje bázeň před sv. vírou.

Lacordaire.

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 2.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:
Václav Stejskal,
místopředseda, jménem Jednoty katol. tovaryšů.
Hlavní spolupracovník:
František Vaněček.

Damian, molokajský hrdina.

Napsal

František Vaněček.

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze 1893.
Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

V Londýně 1888. vystaven obraz, který budil pozornosť ne svou krásou, ale svou ošklivostí. Mnozí žádali za jeho odstranění, nevědouce, jak krásná duše se skrývá za zohavenou tváří. Byla to podobizna Patera Damiana, apoštola malomocných na ostrově Molokai v Tichém moři. Ošklivosť před podobiznou změnila se v nadšení pro vyobrazeného, který byl hezké dříve tváře a silného těla, ale láska ku malomocným ho udělala malomocným.

Josef de Veuster (později jménem klášterním Damian zvaný) narodil se v belgické vesnici Tremeleo poblíž Lovaně z rodičů celým srdcem katolických. Zde pásával stádo otce svého a byl znám okolním lidem jako milý »malý pasáček«. Zbožnosť jeho líčiti slovy netřeba, protože skutky ji znázorní lépe.

Důležitým okamžikem pro Damiana byly missie, které konali v jeho rodišti redemptoristé. Zde si odpověděl otázku, k čemu jest na světě. Starší bratr byl členem řádu Srdce Páně. Otec

vzal sebou Josefa, pozdějšího Damiana, aby navštívil též svého bratra (v r. 1859.). Josef otevřel své srdce staršímu bratru dokořán, a oznámil mu, že vůlí jeho jest vstoupiti do řádu. Otec nekladl úmyslu jeho překážek, a Josef zůstal u svého bratra v kongregaci jako bratr laik. Zde se v 19 letech počal učiti soukromně od bratra latině, neboť otec mu dal vzdělání pro obchodní život. V půl roce pokročil Damian v latině tak, že četl Cornelia Nepota. Pro jeho schopnosti určen k dalším studiím a došel později svěcení na kněze. Když bratr Damianův se roznemohl na horečku — právě v době, kdy měl býti poslán na ostrovy sandwichské v Tichém moři, mladší bratr na místě jeho zasvětil se témuž úkolu a vymohl si svolení představených. Když došla zpráva o svolení představených, Damian radostí skákal a tančil, tak že spolužáci se domnívali, že snad se minul rozumem. Navštíviv rodiče a poutní místo Mointagu odeplul na ostrovy austrálské. Toť předmluva ku veliké činohře hrdiny molokajského.

V kratinkém životopisku nelze líčiti bouře a útrapy cestovní, což lze čísti ve spisech jiných líčeno péry dovednými. Tyto řádky jsou jen malý ukazovatel skutků Damianových na ostrovech sandwichských, které kapitán Cook 1778. objevil a kdež od domorodců zabit byl. Hlavním ostrovem oné skupiny jest Havajiji a Honolulu, v poslední však době předčil ostrov Molokaj pověstí svou všecky ostatní, protože zde působil hrdině a ze-

mřel svatě 1889. P. Damian de Veuster, apoštol malomocných.

Každému křesťanu jest z evangelia známo malomocenství, které dosud nevyhynulo, ale ve východních krajinách dosud tisíce lidí jím trpí a na hroznou tuto nemoc umírají. Poněvadž malomocenství velice nakažlivé jest, usnesla se vláda ostrovů vykázati mlaomocným za příbytek severní svah neobydleného ostrova Molokaj, který jest příkrým horstvem od ostatního ostrova oddělen. Jejich bídný stav líčiti jest těžko, nebo nelze vypsati zkomoleniny údů, ohromný zápach, opuštěnosť nemocných, a před příchodem Damianovým jich spustlosť tělesnou i duševní. »Na Molokaji neplatí žádný zákon«, bylo heslem ubohých malomocných, kteří si hleděli svou opuštěnosť jiným způsobem nahraditi. Na Molokaji dovoleno malomocným i sňatky uzavírati, pospolu bydleti, nebo malomocenství dlouhou dobu trvá, než následuje smrť, a nečiní z počátku člověka ku práci úplně neschopného. Proto v osadě Molokajské jsou rodiny, sirotci a vdovy, starci i mládež pohromadě. Vláda posílala jim ob čas pokrmy a něco šatstva a ponechala je samým sobě úplně odloučeně od ostatních obyvatelů. Sem dojížděl ob čas missionář, aby jim posloužil sv. svátostmi, aneb aby nemocné na smrť připravil. Taký byl stav před příchodem Damianovým.

Damian delší dobu se přiučoval jazyku domorodců a konal duchovní správu v okresu jemu vykázaném s vytrvalostí neobyčejnou. Kdysi jel

na koni po své »dioecesi« a věděl, že směrem za horou, před níž stál, jest osada, které dosud nenavštívil. Slezl s koně a dal se na cestu, však nemálo byl překvapen, když na místě vesnice spatřil údolí a za ním novou horu. Nemeškal a pokračoval dále na své cestě, ale ani s druhé hory neviděl hledanou vesnici, nýbrž nový chlum. Jsa vytrvalý ve svých úmyslech sestupoval pracně a vstupoval obtížně na třetí horu, aby navštívil osadníky v ní. Celý zkrvácen na rukou i nohou došel svého cíle. Odměnou jedinou byla mu radosť, jakou dávali osadníci na jevo nad jeho příchodem a ukazovali mu hrob prvního svého kněze na Havajiji, P. Eustachia.

Aby všichni osadníci jeho aspoň slovo Boží v neděli slyšeli, když by nemohli býti přítomni mši sv., zařídil Damian po osadách »čtenáře«, kteří v den nedělní a sváteční měli předčítati epištolu a evangelium a říditi sváteční pobožnosť, kterýžto způsob mnoho dobrého způsobil mezi domorodci. Zde také na své oči viděl spousty, které malomocenství působí v těchto končinách. Nevyzpytovaná tato nemoc ročně tisíce obětí vyžaduje. Důvěrnosť, jakou se havajijští vyznamenávají, pomáhala ku rozšíření nákazy. Havajijští spí na téže rohožce, na které malomocný spal, kouří z jeho dýmky, jedí z jeho mísy, čímž se nákaza velmi šíří. Proto vydala vláda havajijská v r. 1865. přísný zákon, aby byli malomocní osamoceni. V r. 1873. i synovec královnin byl odvezen od příbuzenstva svého, aby žil v kolonii

malomocných. Damian vídal bolestné loučení příbuzných s malomocnými, a přemýšlel, kterak jim lze pomoci.

Při schůzce nově přišlých missionářů se svým biskupem r. 1873. slyšel Damian, jak těžce biskup nese, že nemá žádného kněze, který by se obětoval péči o malomocné. Velkodušný Damian nabídl sebe pro službu malomocných a svůj okres přenechati chtěl některému z nově přišlých missionářů. Nabídka Damianova byla přijata a v krátké době představoval biskup malomocným na Molokaji jich stálého duchovního správce slovy: »Až dosud, milé dítky, jste byly samy sobě ponechány. Však nebudete déle samotny. Hle, přivezl jsem vám jednoho kněze, který chce býti vám otcem, a který vás velmi miluje, tak že pro vaše blaho a spásu duší vašich neváhá státi se jedním z vás, žíti a umříti s vámi.“ Slova biskupova dojala ubohé. Damian zůstal ihned na Molokaji a nevrátil se více na svou stanici, ba ani prádlo sebou nevzal, ale bylo mu teprve později zasláno. Velkomyslný skutek vykonán tajně bez hlučné pochvaly světa. Svět se o obětovném Damianovi dověděl teprve, když již po 13leté práci mezi malomocnými sám malomocným se stal. Molokai proslul svým hrdinou.

Celý ostrov má as 8 hodin po délce a severní jeho svah as 6000 akrů plochy, kdež jsou osady malomocných, Kalanpapa a Kalavao zvané. Sem dováženi ubozí malomocní od r. 1865.. sem

zahnala hrdinná láska k bližnímu Damiana. Zde žili bez přístřeší, nebo listové boudy malomocných byly spíše doupata než příbytky. »Ki-root«, opojný nápoj, znemravňoval ubožáky stejně jako zahálka, které byli oddáni i zpola k ní nuceni; opuštěnosť a beznadějnosť budila v nich časem pocity zoufalství, ač malomocný má velikou touhu po životě a smrti se obává daleko více než všech obtíží, které mu nezhojitelná nemoc působí. Každá neřesť byla zde domovem.

Damian byl právě 33 let stár, když stanul na břehu Molokaje a volal k sobě: »To jest tvůj životní úkol, Josefe«. Zde přenocoval několik týdnů pod širým nebem, pod stinným stromem, než si pořídil příbytek. Těžké boje duševní bylo mu podstoupiti, než uvykly aspoň poněkud smysly jeho na hrozné a odporné vlastnosti nemoci. Často vycházel z boudy malomocných, aby poněkud nadýchal se čerstvého vzduchu, neotráveného tolik hnilobou malomocenství. Jeho příchod byl na ostrově velkým dobrodiním. Nečistota dosavádní podporovala málomocenství tak, že týdně 8—12 jich zemíralo z malé osady malomocné (čítající na 1000 duší). Nebylo lékaře, nebylo ošetřovatele, jediná pomoc byla loď vládní ob čas přivážející potřeby nejnutnější, které si málomocní mezi sebe rozdělili často ve velké nevoli, Damian staral se o své malomocné spíše, než kterak by se on uhnul dešti a úpalu slunečnímu. Obětavosť jeho otevírala srdce malomocných, nebo viděli jediného zdravého mezi sebou, který se

jich neštítil, s nimi zůstával, o vše se dle možnosti staral a s nimi na ostrově zemříti žádal.

Důvěra a poddajnosť malomocných se počala okazovati. Z osob méně nemocných vybral pracovníky, aby za jeho vedení a práce přičinili se o zvelebení své osady. Nedostatku čisté vody pitné odpomohl vodovodem, který na jeho naléhání vláda povolila, a on se svým sborem provedl; zavedením hojně vody zmenšila se úmrtnosť, protože čistota tělesná se vzmohla.

Druhá péče Damianova věnována stavění příbytků pro malomocné. Brlohy malomocných hostily oboje pohlaví různého stáří na malé prostoře. Z těchto smradlavých děr tahával Damian často sám mrtvoly zemřelých, aby je pochoval. Zde bylo práce stavební pro mnoho rukou zdravých. Damian byl jediný stavitel a jediný zdravý dělník. Vytrvalosť jeho byla nezlomná. R. 1874. počal stavěti nové příbytky pro své malomocné za pomoci méně malomocných. Dílo jím započaté není ani dnes ještě dokonáno, ale svědčí o veliké píli jeho, nebo do r. 1886. postavil *300* domků, které tvoří osady Kalavao a Kalaupapa.

Vláda domnívala se, že učinila dosti, když dala malomocným několik koní, jalovic a vozíků, a očekávala, že bude osada sebe sama vydržovati. Však rozpočty vlády ukázaly se špatnými. Šatstvo a prádlo ubohých bylo zcela nedostatečné, podobně strava byla nepřiměřená, nebo mléko sotva jedna desetina osady v několika letech obdržela. Damian

počal s opravami nejnutnějšími a pokračoval ku zařízením komfortním. K vůli většímu pohodlí malomocných zařídil nemocnici pro těžší případy. Nemocnice zde sice byla, ale jaká! bez lékaře, bez léků a bez ošetřovatelů. Do nemocnice nosili se umírající, nosítka byla mu také rakví. Damian zavedl léky a staral se o prostředky polehčující; sestry sv. Františka z Honolulu posílaly rozličné drobnosti, které měly ubohé potěšiti a jim polehčiti. Péčí o tělesné blaho malomocných našel cestu ku srdci jejich. Kázeň se vzmáhala, nebo láska Damianova vládla. Teď přikročil apoštol malomocných ku stavbě kostela, kde by malomocní mohli bráti posilu a léky duchovní. Po několik let shromažďoval materiál a pak přikročil ku stavbě kostela dle vlastního plánu. Za pomoci malomocných dokončil kostel v Kalavao; potřeby duchovní byly v Kalaupapa tytéž, a proto se odhodlal ku stavbě kostela i zde. Když stály oba kostely, pak pracoval o jich vnitřním zdobení dle své síly a dle vkusu malomocných ostrovanů. V každém kostele konal služby Boží, k nimž se scházeli osadníci, aby při nich zpívali a se duševně těšili. Vše bylo malomocné: od ministranta až do posledního účastníka a v posledních letech i obětující kněz Damian. Denně kázal zde a předčítal z evangelia, denně přisluhoval sv. svátostmi v kostele i v nemocnici a po domech. Když dokonal služby Boží v jednom kostele, ubíral se cestou půl hodiny ku druhému kostelu, aby zde podobně apoštoloval.

Poněvadž na Molokai jest podržen systém rodinný, stává se, že malomocné dítky velmi záhy osiří. Postaral se proto Damian o sirotčinec pro ně. Vystavil dvě stavení po stranách svého příbytku pro sirotky; jeden pro hochy a druhý pro děvčata. Dům jeho jako dům otcovský stál uprostřed. Zde cvičí se sirotkové v práci pro osadu potřebné, zde pletou, šijou dle možnosti, perou a jinou práci konají. Ostatní dítky cvičíval zpočátku pod širým nebem, však v krátké době postavil školu poblíž svého příbytku, kterouž v r. 1880. rozšířil, aby mohla vyhověti většímu počtu žáků. Zde byl učitelem, katechetou a ředitelem v jedné osobě.

Jinou starosť a práci mu dali zemřelí. Nedalo mu, aby jim nevystrojil též křesťanský pohřeb, na nějž nedávala vláda ničeho a proto bývali zemřelí pochováváni bez rakve, jestliže přátelstvo jejich nedalo rakve. Nedostatku tomu odpomohl zřízením pohřebního bratrstva mezi malomocnými. Postaral se o prostranný hřbitov poblíž svého »farního« kostela, kterýž obehnal zdí a plotem, aby byl vždy jako místo posvátné zachován v čistotě a pořádku. Dokud mu stačil čas hotovil rakve do zásoby sám pro chudé. Poněvadž úmrtnosť na Molokai mezi malomocnými jest veliká, měl vždy práce více, než mohly zdravé a silné ruce jeho zastati. Do r. 1879. — tedy v 6 letech svého pobytu, pochoval *1600* zemřelých, při nichž často býval knězem, tesařem, hrobařem v jedné osobě.

Píše svému bratru Pamfilovi, který se byl pozdravil a v Evropě zůstal: »Jsem hrobařem a tesařem. Dovolí-li čas, dělám rakve, jinak je musím pochovati v jich šatu.« Výměna obyvatelstva na Molokaji jest dosti rychlá. Nebo někteří z malomocných rychle podléhají nemoci nezhojitelné; lodi přivážejí vždy nové obyvatele.

Den P. Damiana byl rozdělen přesně. Ráno časně posiloval se sv. obětí, pak dohlížel na své »podniky« a »závody.« Navštívil sirotčinec a učil ve škole; přisluhoval svátostmi nemocným, a navštívil špitál, aby potěšil nejvíce stížené. Mezi toto zaměstnání přicházela i jiná duchovní správa: křtil novorozeňátka malomocných, a žehnal jich sňatkům. Byl to věru podivný pohled viděti, snoubence malomocné radovati se, aby spolu žili snad 3—4 léta. V určité dny byla zpověď; mimo to zabíraly čas pohřby a jiné starosti o celou osadu malomocných. Hlavní a nejobtížnější práce jeho byla v nemocnici, kdež léčil tělo i duši. Mnohý, který býval dosti blízek zoufalství umíral v tiché a klidné odevzdanosti do vůle Boží. Zde bylo bojiště jeho vítězné, kde přemáhal sebe hrdinsky, kde krmíval ubohé, když je malomocenství zbavilo rukou, zde byl jim milosrdným samaritánem, otcem, bratrem a knězem. Sem přinášel jim různá občerstvení, která mu zasílaly sestry františkánky z Honolulu, kdež mají nemocnici, kam bývají podezřelé onemocnělé osoby dopraveny, aby zde se prozkoumalo, zda mají býti dopraveny do Molokaje, aneb puštěny býti

na svobodu. Že jediný zdravý muž v tak rozsáhlé nemocnici, za pomocí několika osob méně malomocných, měl stále mnoho co činiti, jest zřejmo. Zde měl na očích nejhorší případy malomocenství. Stůj zde líčení Stoddartovo: (»The Lepers of Molokai« str. 70.): »Cíp prostěradla se opatrně odhalil; dýšící předmět leží pod ním; tvář, lidská to tvář, pomalu k nám se obrací; tvář na níž sotva stopa lidskosti zůstala! Temná kůže byla nafouklá a zčernalá, jakýsi druh mechu a lesklého slizu pokrýval ji; svaly ústní byly staženy a odkrývaly cenící se zuby; okoralý jazyk ležel jako fík mezi nimi; víčka oční byla těsně svinuta do zadu, vystavujíce vnitřní plochu a vystupující oční jablko nyní bez tvaru a ztrhané, které podobalo se skoro prasklým zrnkům hroznovým.« Tyto druhy bídy lidské byly předmětem lásky Damianovy po 13 let zdraví jeho, po 3 léta jeho malomocenství.

V neděli zpíval mši sv. v obou kostelích a odpoledne měl požehnání, ministranti byli sice malomocenstvím všelijak znetvořeni, ale oděv jejich byl čistý a chování vzorné, jako ostatních nemocných. Píšeť Damian: »Moji malomocní jsou velice horliví. Plní kostel od rána až do noci a vylévají prosby své s vroucností takou, že by zahanbili mnohou řeholní osobu.« Tak psal Damian o Molokajských, o nichž před nedávnem ještě se pravilo, že u nich neplatí žádný zákon. V r. 1879. dostal Damian pomoc v duchovním úřadě; jiný velkodušný řeholník Albert byl hotov s ním na témže

poli pracovati. Damian se věnoval tím více správě duší a zakusil mnohou radosť a mnohý příběh, který bude někdy předmětem pozorování, co na něm bylo nadpřirozeného a co přirozeného.

Malý domek apoštolův se zahrádkou a dvorkem bylo místo jeho oddechu a vyražení. Zde měl chov své krotké drůbeže a ptáků, kteří na jeho zavolání poletovali kolem něho a sedali na jeho ruce a hlavu dle libosti. *) Kuchyň obstarával sobě sám; prádlo čistil mu domorodec zdravý, aby tak předešel dokud možno nakažení. V zahradě volnou chvíli věnoval pěstování květin a ovoce. Do příbytku jeho nebyl pro malomocné vchod volný, ale opatření toto nemohlo zabrániti, aby dlouhé a časté prodlévání jeho mezi malomocnými nezpůsobilo konečné nakažení. V r. 1885. po návratu z Havajije, kamž chodíval ku sv. zpovědi, cítil se nevolným. Jeho zkušený bystrozrak pozoroval, co to as znamená; dal si proto Damian přinésti vařící vodu, aby si nohy koupal, pozoroval však, že citlivosť v noze zmizela, což jest bezpečným znamením, že úd jest malomocenstvím zachvácen. Dlouho očekávaný host zžírající se dostavil. Psal o tom svým dobrým přátelům: »Když jsem se přesvědčil o charakteru své nemoci, cítil jsem se spokojenějším a šťastnějším mezi svým lidem. Bůh jediný ví, co jest nejprospěšnější pro mé posvěcení, v tom přesvědčení denně

---

*) V podobném poměru přátelském ku ptactvu a tvorstvu vůbec byl sv. František Ser.

se modlívám »Buď vůle Tvá.« Modlete se, prosím, za vašeho stíženého přítele a doporučte mne a můj ubohý lid všem služebníkům Božím.« A jindy pravil ku příteli, který ho častěji v nemoci navštívil: »Nebyl bych uzdraven, kdybych za cenu svého uzdravení musil své dílo opustiti.« Hrdinná mysl Damianova budila v Evropě obdiv a získala Molokajským mnohé dobrodince zejména v Anglii. Nalézaly se nové duše, které byly ochotny vstoupiti do svatých šlépějí jeho. Tři Sestry františkánky zřídily na Molokaji svou řeholní stanici, aby také ony měly podíl na vznešeném díle Damianově. Molokaj bylo místo, o něž se zajímali mnozí slovutní muži a kladli sobě za česť viděti hrdinu Molokajského; tak Stoddart, Edw. Glifford a jiní. Damian nepřestával ani v nemoci pracovati a stavěl třetí již kostel. Tělo jeho a tvář byla znetvořena, ale duše klidně očekávala den osvobození a den odměny. Dne 19. února 1889 posledně psal bratru svému Pamfilovi: »Jsem dosud šťasten a spokojen a nežádám nic leč plniti vůli Boží... Mohu každého dne ještě sloužiti mši sv., ač s jakousi obtíží. Nezapomínám nikoho ve svých modlitbách... Kéž mne Bůh posílí, a dá mi milosť setrvání a dobré smrti — Tvůj oddaný bratr Damian de Veuster.« Sloužil denně mši sv., nebo prsty jeho ve které Vel. Svátosť bral, zůstaly od malomocenství až do poslední chvíle ušetřeny!

Pod křížem hřbitovním na Molokaji odpočívá tělo vznešeného bojovníka lásky křesťan-

ské. Noví mužové zaujali jeho místo a kladou své zdraví na oltář Boží lásky k bližnímu.

Příklady podobné obětavosti — jsou v naší době — zajisté dílo milosti Boží — které nám mluví hlasitě. Také příklady vyvrací námitky důkladněji než slova. Totéž zakusil i Damian, nebo velmi mnozí z odloučených dítek církve žádali jej za přijetí do stínu stromu církve, nebo nemůže býti špatný strom, který také ovoce vydává.

Bývala druhdy oblíbenou písní v Čechách »V borovém na skále háji« — a oblíbeným čtením: »Poustevník na skále svatojánské«, zde v malinké prostoře předvedl jsem neúplný chatrný náčrtek obětavého života Damianova, za tím účelem aby čtenář přemýšlel o stromě, který takovéto ovoce vydává. — Dle ovoce poznán bývá strom — Život Damianův jest skutečnosť a ne dílo fantasie, jako hrdinové jmenované písně a povídky.

Jiskry.

Moudří lidé si umíňují pro budoucnosť jen to, co nemohou vykonati dnes. Mnohé ba přemnohé duše ztratily království jen proto, že více si umíňovaly než konaly.

Skoro všeobecně se má za to, že vědu si třeba osvojiti v mládí, poněvadž pozdější doba jest pro ni ztracena. Toť falešná theorie. Starý

Cato se počal učiti řečtině; Galileji v pozdním věku hádal, Pressl šedesátník počal se učiti na housle, osmdesátník Gladstone studuje teď jako mladík. Přiučiti se něčemu dobrému, není nikdy pozdě.

Jeden ze dvanácti vyvolených zradil Spasitele, jedenácte žilo a pracovalo a zemřelo pro Mistra svého. Totéž jest ve kněžstvu; jeden odpadne a jedenácte je věrno až do smrti; jeden v době pokušení podléhá, jedenácte zbožností a sebeobětováním vzdělávají věřící obcováním, láskou, věrou, čistotou; však taková jest převrácenosť lidské přirozenosti ba i mnohých katolíků, že chtí spíše viděti, posuzovati a uveřejňovati chyby jednotlivců, než pozorovati horlivosť a obětavosť sta věrných kněží, kteří žijí toliko pro Boha a bližního. *Dr. O'Sullivan.*

Důvěřovati někomu jest větší česť než milovati někoho.

Mnozí lidé jedí mnoho a ztráví málo i mnozí čtenáři čtou mnoho a nestráví skoro nic.

Ctnosť není jako touha, která naroste za jedinou noc, aniž bychom se jí všímali, ale ctnosť jest jemná květina, která roste pomalu, vyžaduje mnoho starostí při pěstování, mnoho pečlivosti při hlídání, mnoho času ku dozrání.

Kdo z lidí má co proti víře — leč své vlastní chyby? *Lacordaire.*

Ročník IV. Cena 4 kr. Číslo 3. a 4.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Václav Stejskal,

místopředseda, jménem Jednoty katol. tovaryšů.

Dra Herbena:

Jan Nepomucký,

aneb:

mladý rozum o staré věci.

Píše **František Orlický.**

Jeho Milosti **Eduardu Janu Nep.**, biskupu Králové Hradeckému věnuje spisovatel, diecesán a český rolník.

Jen kurážně!

Časový obrázek z nové doby.

Napsal **Ladislav Fiala.**

Čistý výnos věnován Jednotě Katol. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1993.

Tisk Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Dr. Herben bydlí na Vinohradech a je redaktorem »Času«, listu pana bývalého poslance Masaryka. Pan Dr. napsal v dubnu 1893. knížku pod názvem Jan Nepomucký, ve které mermomocí dokázati chce, že sv. Jan Nep. nikdy prý nebyl.

Směšné to tvrzení sice, ale v knížce se několikráte opakuje. Mnohý byl dychtiv zvěděti, kterak to možné, že by sv. Jana N. nebylo, vždyť jest český patron, a každé dítě nám dovede vyprávěti o jeho umučení. Kdo nelitoval 50 kr. neb dle nové měny jednu korunu, ten se s knížkou — napálil.

Knížka, jak z objemu jejího lze poznati, tištěna jest spíše ze ziskuchtivosti, jako kdysi neznaboha Renana: Kristus, než aby se lidu za 50 kr. něco užitečného a povznášejícího dostalo. Jo to pamflítek skrovný. Novinka však jest novinka, k tomu jest to doktorská práce, o níž jest známo, že co nedokáže rozum prostý, dokáže doktorský — a proto jest všeobecně uznáno, že každý nesmysl některý doktor tvrdil; taková moudrosť a vlastenectví nakladatele, nemohou býti za fatku. Ostatně jest přísloví, že když

jdou blázni na jarmark, je kramářům hej — jde všecko na odbyt. Nejdrahocenější na knížce doktorské jest ta jedna koruna a papír — ostatní nemá pro zdravý rozum — který my čeští venkované máme — žádnou cenu.

Milí Čechové — rodáci — sv. Jana Nep. prý dle doktora Herbena nebylo — tak lze na str. 98. tučným písmem čísti. Nedivme se — když upíral leckterý Pána Krista na kříži — proč by neupíral některý doktor sv. Jana Nep. Nedivme se p. doktorovi, který si zahrál na slepou bábu, aneb nasadil si tak temné brejle, že sv. Jana neviděl.

Četl jsem knížku pozorně a proto jsem si nasadil ostré brejle, aby mi ani jedno slovo neušlo. A co jsem shledal? Na počátku knížky doktorské se sv. Jan Nep. všude objevuje, udává se přibližně rok narození, doslovně i rok 1393. jeho mučenické smrti; pan doktor ho lituje, že si tak ohavné smrti nezasloužil a dokládá, že se stal obětí svého úřadu atd., že se tak stalo, připočítává prchlivosti a nestřídmosti krále Václava IV. Vypočítává pan doktor všechny hodnosti, které sv. Jan N. měl, od nejnižší až do nejvyšší a na konci toho všeho ubohému p. doktorovi se Jan N. ztratí, že nevidí žádného sv. Jana Nep. Chudák hrál špatně na slepou bábu, utekl mu.

Jak se to státi mohlo poznáme hned. Po mnohých válkách a krutých válkách husitských většina památek písemných vzala za své. Nicméně přece nejstarší spisy zachované z XV. věku činí zmínku o Janu Nepomuckém. Některé

jiné o jiné věci se zmíňují. Hájek, který psal kroniku svou asi po 148 letech kdy sv. Jan byl utopen, omylem domníval se, že byli dva Janové a oba utopeni, nebo o jednom Janu z Pomuku utopeném r. 1393. psali mnozí — a o jednom Janu zaznamenal Jan z Krumlova takto: »1383. Johánek z Pomuku, jenž s mosta utopen —«. Touto snad chybou písma sveden Hajek, psal o dvou Janech z Pomuku, kteří oba byli svrženi s mostu do Vltavy.

Protože svatořečící bulla přidržela se r. 1383. — pan doktor z té okolnosti soudí, že nebyl žádný Jan. Letopisové mluví o Janu z Nepomuka utopeném, někteří dějepisci soudí, že byli dokonce dva toho jména, a z toho činí pan doktor-herbenovský závěrek — tedy nebyl žádný.

Jak v písemných památkách lehce se člověk mýliti může, uvedu panu doktorovi následující příklad z mého života:

V babiččině modlitební knize, tak zvaném nebeklíči, je na zadní desce uvnitř zapsaná rodinná událost, totiž den, měsíc a rok narození mé manželky rukou děda (mého tchána otce) následovně: »Dne 23. června 1838. narodila se mému synu Janu holčička. On sám, její otec, je narozen tentýž měsíc 24. června 1807. proto jsme mu dali jméno Jan Křtitel.« — Když však jsem si za 18 roků tu holčičku bral za ženu, vyzvedl jsem její křestní list z cizí kolátory, kde dříve její rodiče přebývali. Po přehlédnutí jeho jsme viděli, že měsíc narození holčičky je chybný, neboť na křestním

listě stálo, že narozena byla dne 23. ledna 1838. Dědeček se tuze zlobil, na důkaz přinesl babiččinu modlitební knihu, kde vskutku tak zapsáno bylo. Mimo to se, jak rodiče tak dědeček pamatovali, že právě ten den sušili na zadní louce seno, a dědeček pravil ku Janovi: No vidíš, jak jsi dostal vázaného k svému svátku.

Taková rodinná událosť po 18 letech se tak lehce nevytratí z paměti. Dědeček do nebeklíče více nepsal, protože více dětí mimo děvčete nebylo. Tchán se hlásil u pana faráře, nestala-li se při psaní listu křestního nějaká chyba, ale v matrice narozených stálo 23. ledna 1838., a pan farář dodal: což škodí tedy — bude o $^1/_2$ roku starší. Kdo tedy právoplatně to rozhodne? Každý uzná, že matrika a ne dědečkův záznam v modlitbách, ač dle paměti dědečka i rodičů mohla se i v matrice státi chyba. Z toho jde, že nemůže se nikdo domnívati, že by se našemu dědečkovi narodily 2 vňučky jedna 23. ledna 1838. a druhá 23. června 1838: jako se objevili dva Janové kronikáři Hájkovi po 148 letech, jeden utopený r. 1383. pro zpověď a druhý 1393. též utopený pro úřadní věrnosť.

A ještě méně se kdo může domnívati, že by dědeček žádnou vnučku neměl a já že bych byl svoboden. Pan doktor ztratil ale chudák oba dva, ač o Janu Nep. mluví s takovou určitostí, jako by spolu na universitě studovali. Však také to dalo panu doktorovi kousek práce, popsal hodně papíru, ač ku pravdě jest prý málo slov třeba.

Kejklíř, který žmolí v ruce šátek a tvrdí, že mu z ruky zmizí, mluví mnoho sem i tam a žmolí v ruce šátek, až ho schová a pak ukáže divákům: vidíte, není žádný!

Pan doktor mluví jako onen člověk v Mošnově solovém výstupu nadepsaném: »zamodrchané příbuzenstvo,« *) aneb jako Renan v životě Pána Krista, kde všechno upírá, aneb jako Darvín, který tvrdí, jakoby viděl skrze své brejle, že člověk se udělal z opice — zapomíná ale říci, kdo byl při tom, z čeho je opice a z čeho první tvor. Jaké barvy kdo má brejle — tak vidí zbarvené všecko kolem.

Proto jeden vzorný hospodář odněkud z Cancarie navrhoval koupit pro zimu dobytku zelené brejle, nebo ty způsobí, že dobytek sežere slámu a piliny jako zelenou píci. Ubohý dobytek jaký by musil míti žaludek, aneb jak my po sprostu říkáme dršku. Takové brejle si katolík nedá nikdy nasadit, a poznává, že člověk není opice — jak lecjakýs doktor myslí — ani nemáme slámu a strniště za stravu pro rozumného člověka.

---

*) „Zamodrchané příbuzenství“ Mošnovo je podařilá ukázka švingulantství. Prohnaný člověk pomáhá si žvaněním, mluví rychle v jednom kuse a tím zmate posluchače. Užívá důkazů, které na tu chvíli zdají se býti nezvratnými, protože posluchač nemá času, aby přemýšlel. Tak mnohý čtenář hanopisu uvěří, protože nemá po ruce protidůkazů. Doktor před porotou vysekává zločince a líčí ho jako beránka, žalobníka jako tyrana — a nemyslící lidé jsou na straně doktorově.

Odložte, pane doktore, vaše černé brejle a budete lépe viděti. Kdo jiného aneb sebe oslepuje, hřeší, a tak hřeší, kdo jiného duševně oslepuje, jak činí někteří nevěrečtí doktoři.

Co myslíte pane doktore, že celá fakulta filosofická, lékařská, právnická, ti všichni očití svědkové z r. 1715—19. byli mužové slepí, a jen vy po několika stech letech, že máte pravý názor? Že jste si dovolil napsati tak hanebnou lež o sv. Janu, jako by ani nebyl živ, to vašemu doktorskému diplomu nedodává krásného světla.

Celá Praha byla očitým svědkem divů na hrobě sv. Jana, nejproslulejší doktoři a mnozí dvojnásobní doktoři — vy jste jen jednoduchý doktor — byli svědky a vy sám chcete vážiti více než 50 očitých svědků zachovalé pověsti, osvědčené poctivosti? To jest domýšlivosť vskutku veliká. Žídek Pavel, jemuž spíláte a nadáváte, ač na obálce sám viníte své odpůrce, že vám nadávají, — ten Židek byl pateronásobný doktor a ne škrábal a potřeštěnec, alespoň se mu nemůže vytýkat, že by sám o sobě si psal pochvalné úsudky do časopisu, jako se to ví o jednom doktoru Moravanu a hanobiteli sv. Jana Nep. To jest nepoctivosť, škrábat o sobě pochvalné úsudky a mámit lidi, aby si kupovali doktorskou čmaraninu.

Pane doktore, nebojíte se, že se vám také něco může podobného státi jako arcibiskupu Sobkovi z Bílenberku, který jen holí nešetrně ukázal na obraz světcův a neušel, jak sám doznal —

trestu a proto se postarati chtěl — aby byl Jan Nep. za svatého prohlášen.

Pane doktore, vy povídáte, že byl Jan Nep. podstrčen na místo — Jana Husa — ale důkazy jste zapomněl dát. Jeden doktor chtěl podstrčit svou samochválu (která vždy smrdí!) na místě nestranného úsudku a víte, co se mu stalo? uřízl si kus notné ostudy — pakli si ovšem neříká již s ostudou »ty«. Z toho může snad i doktorský váš rozum poznati, že to podstrkování není tak lehké ani v nepatrných věcech, natož potom v důležitých. Nebylo také příčiny, proč by se mělo podstrkávat; katolíci si ctili sv. Jana Nep. a jeho obraz zdobil čestná místa. Tak byl v radnici staroměstské obraz našeho světce, který byl původně malován *r. 1481.* a pak r. 1632. opraven a nesl nápis: Sv. Jan Nep. utopen r. 1383. Tu chybičku snad v letopočtu jim odpustíme, a chválíme je za to, že ctili našeho patrona již r. 1481. — obrazy! V sakristii sv. Vítské byl téhož světce obraz z *r. 1490.* Důkaz, že katolíci se nedali Husem mást, ale ctili si svého Jana, který nespůsobil zemi tolik neštěstí jako Jan Hus. Dále můžeme ukázat na sochy našemu sv. Patronu zasvěcené, jako jest socha sv. Jana na mostě poblíž Pištína z r. 1597. atd. atd. Máme důkazy dále kostely a kaple našemu světci od jeho ctitelů ovšem ne od husitů ani starých ani mladých postavené.

A na těch důkazech nemáme dosti, nýbrž my máme též důkazy — které vy sám, pane

doktore — uvádíte, a které sahají až do dob sv. Jana samého. Ale vy to děláte chytře, opravdu lišácky — vy to upřete — vy jim nekladete váhu žádnou — a chcete, abychom my vašim pamfletům přiznali váhu? Koukejte, čeští venkované, jak nás pan doktor divně chce poučit. Aby každý katolík měl pro mladohusity důvody pro sv. Jana pohromadě, kladu zde důkazy z knih nejstaršíeh, které se nám i přes surovosť husitských válek, v nichž se knihy hojně pálily, a z toho ještě zásluha dělala, i přes hroznou 30letou válku, kterou Helveti zavinili, zachovaly, které pan doktor s fedrpušem zná, ale z té příčiny, že uvádí většinou rok 1393. — honem přes přítrž tvrdí, tedy není žádný sv. Jan Nep. Pane doktore, ať byl utopen 1383. — neb 1386. — neb dle vašeho 1393., to na jeho svatosti nic nemění. Jak rok zardousení sv. Ludmily na její jsoucnosti a svatosti nic nemění, protože jest to věc vedlejší, tak také ani rok utopení sv. Jana; chyba vládne lidmi i těmi, kteří dějiny píšou. A vy, pane doktore, máte ve vašem 50krejcarovém hanopisku také na str. 56. chybu v roce; tištěno jest r. 1364. na místě r. 1564. Tedy vidíte, jak se chyba v čísle lehce stane — ale z toho ještě nejde, že pro tu chybu váš pamflet na světě není.

Již 8. rok po utopení sv. Jana, tedy r. 1401. píše životopisec

1. Jana z Jenšteina: »Ctihodný Jan, gen. vikář, milostí Boží stal se mučeníkem;

byv pálen, nohama šlapán a posléz utopen, načež zářícími divy objeven jest; což poněvadž se nedávno stalo a beztoho celé zemi známo jest, — ač to pamětihodné, a jak myslím jež *i jinde obšírněji* poznamenáno jest, — tuto pomíjím.«

Ten snad to věděl lépe nežli pan Dr. Herben. Že to zde sám také obšírně nenapsal jest škoda sice, ale nám katolíkům jest životopisec věrohodný muž.

2. historie církevní r. 1378.—1422. (evang. Palacký našel ji) stojí psáno k r. 1393. Mezi jiným ctihodného onoho muže, milého Bohu a lidem*), Němcům a Čechům, pana Jana kněze, vikáře v duchovních záležitostech arcibiskupa pražského, doktora práv, ukrutně ztýraného, opáleného a rozedraného ve vodě utopil.

3. Dále letopisové čeští od r. 1378.—1527. ku roku 1393. poznamenávají: Téhož léta utopen jest slavný doktor kněz Johánek, vikář arcibiskupstvie pražského, pod mostem pražským

---

*) Toto krásné svědectví o sv. Janu tak velmi staré pan doktor jako nic pomíjí. Takového velblouda polkne. Líbí se nám pan doktor aspoň proto, že výslovně doznává, že „z dějin nic známo není — aby týž doktor Johánek byl se dopouštěl ničemností, které na jméno jeho uvalily některé novější povídky dějepisné! Tedy pozor: naši povídkáři musí lhát, chtí-li špinit sv. Jana, protože historie nic takého neví. To jsou dějepisní povídkáři!

krále Václava rozkázáním, protože proti jeho vůli byl stvrdil opata Kladrubského — a jest pochován na hradě pražském u sv. Václava, taktéž jeho jméno vytesáno jest na kameni a kříž na témž kameni, na kterýžto kříž i podnes nižádný člověk nerad nohama vstoupí.

4. Vídeňský professor Tomáš Ebendorfer, který byl třikráte rektorem vysokých škol vídeňských — (Dr. Herben není a nebude ani jednou) a který v Praze byl r. 1433. píše: »Zpovědníka také manželky své, Jana, mistra v bohosloví, král Václav rozkázal ve Vltavě utopiti, jak z té příčiny, že řekl, že jen ten jest hoden jména královského, kdo dobře vládne, tak (i proto) — jak se praví — že odepřel porušiti pečeť zpovědní, téhož ve Vltavě utopiti rozkázal« Tedy již v r. 1433. se pravilo a ještě v živé paměti bylo, že Jan Nep. za zpovědní tajemství a horlivé plnění povinnosti své byl utopen. A jak ještě starší prameny (viz pod č. 2.) praví: byl to muž Bohu i lidem, Čechům i Němcům milý a byl to slavný doktor; a žaloba Jensteinova, psaná do Říma brzo po smrti světce, nazývá Jana Nep. svatým mučeníkem. To přece jsou svědectví z doby zajisté velmi blízké ano současné! Kolik by jich pan doktor si přál? Jest jich ještě více. Uvádím ještě svědectví Žídkovo: »Čtvrté když měl (král Václav) zlé domnění do své paní, a ona se zpovídala mistru Johánkovi, děkanu všech svatých, a přišel k němu král, aby mu pověděl, s kým přebývá; a když děkan nechtěl mu nic

praviti, kázal ho utopiti. Potom přeschla řeka, a když lidé pro mlýny chleba neměli, počali proti králi reptati; a to byl počátek zlého —«

Taková silná svědectví jako podává Pavel Žídek, pateronásobný doktor a trojnásobný rektor university Ebendorfer, kteří docela dobře se souvěkovci sv. Jana Nep. se znáti mohli — jsou ovšem p. Herbenovi nepohodlní a proto — se u něho snižují; zejména Žídek pro svůj prý židovský původ. To není ta pravá příčina, vždyť vy chválíte docenta Abela — Němce a nemýlím-li se ž i d a nekřtěného, když sbírá kde jakou domněnku proti sv. Janu, a neříkáte čtenáři, že jest žid a tedy, že od žida pochází ta pomluva. Ovšem, jak se hodí co do krámu. Také mi je divná věc, proč pak ti páni staří husité hned z počátku se neohradili proti tvrzení Žídkovu a jiných ohledně mučenictví a svatosti sv. Jana? Proč zbyly ty staré věci teprve až na váš mladý rozum po 500 letech? Protože nemohli se ozvati, protože žili tak blízko věci, že se upírati nedala, a byli bezpochyby poctivější než mnohý mladohusita, který třeba měl mnoho úřadů a byl radou v nějaké bance, což vynáší více než několik kanonikátů — a přece třeba ani do sezení nejde, a jest ctěn jako národní svatý — ovšem že jen od mladohusitů.

Zajisté jest každý z uvedených pramenů věrohodnější, i sám Hájek, než celý hanopisek Herbenův Nemohu aspoň za to, ale to přesvěd-

čení ve mně jest a jistě i ve velmi mnohých jiných.

S tím podstrčením Husa to bude asi tak, jak praví přísloví: »Kdo v té peci bývá, jiného tam hledá.« Vy byste rádi podstrčili Husa sami — tudy na ty dudy. Pro sv. Jana máme i důkazy Božské, o nichž se každý obšírně v »Meči« (kalendář r. 1893) dočísti může, ale kde pak máte pro vašeho Husa nějaké doklady o jeho svatosti, aneb že by zázraky Bůh na jeho přímluvu činil? V Písmě jest psáno: »I kdybych tělo vydal k spálení, a lásky kdybych neměl, nic nejsem, nic mi neprospívá« — a Hus lásky neměl, nebo by nebyl přál smrť nevinným, jak sám toho doklad přinášíte (str. 25.)

Ale mám ještě jednu věc na srdci, týkající se sv. Ludmily, Patronky České. O té se mělo do nedávna, že uškrcena byla 15. září *927.* a zatím se ukázalo, že umučena byla *r. 921.* — Kdyby svatořečící bulla obsahovala r. 927., pak by také žádná sv. Ludmila nebyla? Snad ve vašem doktorském rozumu by to tak bylo, ale náš rozum není doktorský, on jest toliko zdravý *) proto soudíme jinak. Nejhorší slepota a hluchota jest, když člověk nechce viděti a nechce slyšeti.

---

*) Pane doktore, takových kubíků s papírovým kloboučkem a dřevěnou šavlí a plechovým odznakem jsem viděl už dost. Možná, že v krátku budete upírat třeba i Pána Boha, pro nás si nevěřte třeba nic Venkov má zdravé tělo, a doktoři chatrné; v zdravém těle zdravý duch a dost.

Co nám sv. Jan spůsobil dobrého jména v cizině až i v Japanu, to víme my katolíci dobře, a co nám spůsobili ctitelé Husovi také víme, že nás považovali za lupiče chrámů, obrazoborce a žháře, že nás považovali jako cikány a divoké Tatary. Kdo se cítí tím uražen, ať se podívá do Palackého d. III. c. 1. str. 312., 327., 366.—473.; ve IV. d. c. 1. str. 470. atd. Aneb ať si přečte Dra Borového: Čtyry doby v historii české v »Hlasech kat.« č. 5. r. 1873. a »Meč« r. 1891. »Věrní synové katolické církve.«

Není mým úmyslem psáti o smutných dobách husitských, ale má snaha byla, aby náš lid, který tuto knížečku čísti bude, poznal doktorský *) rozum o zmizelém Janu Nepomuckém. Já český rolník soudím: že na ty staré věci máte mladý rozum.

Synu! není všecko zlato
co se leskne leskem zlata:
ne vše, co kdo vydá za to
jest též vskutku pravda svatá.

---

*) Vyčítá pan doktor, že Žídek víru měnil, až se stal katolíkem — a proto ho haní. Jeho pan šéf Masaryk, také víru měnil až se stal evangelíkem, to nevyčítá. Jazyk sv. Jana jest lepší mluvčí než váš papír. (Red.)

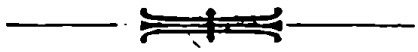

Jen kurážně!

Časový obrázek z nové doby.

Napsal **Ladislav Fiala.**

Rafie na starodávných, dřevěných hodinách spojily se pomaloučku dohromady, ve stroji to několikrát hrozivě zachrastilo a kukačka rozvrzaným hlasem ohlašovala dvanáctou. Pronikavý zvuk hodin rozlehl se celou světnicí a zalehl až ven a vyrušil tudíž nemálo muže z pilné práce, do které byl právě zabrán. Trhnul sebou, naklonil hlavu zpět, ozdobenou ošumělou domácí čepicí a přikloniv si dlaň k očím, pozorně se podíval na hodiny v koutě, jako by vlastnímu sluchu nevěřil . . .

»Opravdu, dvanáct« zabručel udiveně. Vstal honem, odhodil stranou na postel obrovské číslo denního listu a několikráte se protáhl, až v něm kosti zapraskaly. Potom vztáhl masitou pravici po tabatěrce, jež ležela na stole, otevřel ji a důkladně si šňupnul, při čemž hlasitým »ach« svou spokojenosť projevoval.

»Je to přece dobré koření pro oběd,« pokračoval za chvíli a hleděl všemožně hlasité zívání rukou utišiti: »Člověk se posilní i občerství z těch pozemských trampot. Ale k ďasu — kde ten kluk — —? Už by tu mohl věru ze školy býti! Jářku, hej, neslyšíš?«

Tahle slova volal skleněnými dveřmi do předsíně, která byla rozličným zbožím hokynářským přeplněna. Za pultem oháněla se co jen mohla zavalitá žena, odbývajíc několik kupců, velkých i malých. A že byla pilnou prací zabrána, neslyšela jeho vybídnutí.

»Jako hluchá,« ulevil své nelibosti muž a zajel prudce rukou pod modrou zástěru, uvázanou kolem boků a kolem krku zavěšenou. Vytáhl obrovský šátek červené barvy a důkladně si očistil nos, tak že, co jeho hlas nezmohl, dokázal tento hřmotný výkon.

Všimli si ho nyní všichni v kramě, že stojí u dveří.

»Ah, dobré poledne, pane Kopáčku,« pozdravovala honem jedna žena, poslední kupující. To máme zas horko, vědí? Abychom nic jiného nedělali než pořád pili, takovou mám žízeň!«

»Ba jo,« sotva přisvědčil pan Kopáček, jenž zatím otevřel a postavil se na práhu. Také jen co čepici na poděkovanou nazdvihl. A už zas ani slova.

»Je to k nevydržení počasí,« dokládala paní Kopáčková, sbalujíc máslo do potištěného papíru a přikládajíc je k ostatnímu zboží, mezitím co Kopáček ostrým pohledem sledoval každý pohyb ženy. Snad mu připadalo, že by mohla nepozorovaně leccos do košíku stáhnouti. A jeho švitořivá polovice neméně horlivě pokračovala. »Ani si nepředstavěj! paní Boušková, co já se jen na-

potím . . . A to vědí, tady v krámě musí se našinec umět otáčeti. Kde pak taky, tolik kupečků když se sejde, na ty sotva vystačím . . . A můj starý, to ho znají, že se v tom nevyzná —« při těch slovech mrskla ostrým zrakem po muži, kterého tahle výtka přece rozehřála, že sebou pohnul a o krok dále se posunul. »Já sama na všecko sotva vystačím . . . A už si nic nepřejou?«

»No, dnes už ne, snad až večer, až přijde můj z práce,« pověděla žena. »Kolik pak to, prosím, dělá dohromady?«

»Mnoho ne,« usmívala se paní Kopáčková. Přelétla rychle nakupené zboží a ohlašovala slavnostně: »Jenom třicet krejcarů, to je skorem nic, hotový pakatýlek. Já myslila, že dají více utržit —«

»Až po druhé,« omlouvala se žena, »nejvíc zítra v sobotu, kdy vyjdou peníze. Tak pěkně prosím, zapíšou to tady do knížky, paní Kopáčková!«

»I proč ne, jenom v sobotu večer nezapomenou . . .«

»Jak pak bych zapomněla! Hned jak můj přinese ten groš domů, odnesu jim polovičku,« ujišťovala žena.

Hokynářka zapsala, buclatou dlaň připlácla na písmo, aby rychleji uschlo a v málo minutách zacinknul zvonek na dveřích upevněný na znamení, že kupující odešla . . .

Kopáček díval se za odcházející se svraštělou tváří. Když pozdravovala na rozloučenou, ani nepoděkoval a když před skleněnými dveřmi na ulici kmitnul se její stín a zaniknul, zabručel mezi zuby:

»Holoto!«

»Co bručíš, starý,« plísnila ho žena a zatočila na stranu ke kamnům, které byly dřevěnou ohradou od ostatního krámku odděleny. Něco se tam škvařilo na plotně. »Ty jsi chlap někdy k nevystání. Kdyby bylo po tvém, všecky kupce bys mi odehnal. To nesmíš dělat... Ovšem, že je pravda, co jsi řekl, ale pomoz si! Oni přece jen tu kupují a dost, proto musíš s nimi jednat. A jaký jsi nemotora, je vidět tady hned. Stojíš pořád jako trojka a abys sebou hnul a podíval se do pekáčku, to to... Koukej, ještě chvilku a jitrnička by se byla málem připekla Potom se šklebíš, když se něco stane!«

»I nenadávej tolik,« krotil ji Kopáček a máchnul rukou, aby chytil mouchu, jež se mu zrovna s hlasitým bzukotem usadila na nose. Avšak ulítla mu a proto ulevil svému rozhořčení přidušeným zaklením, dříve než pokračoval: »Je to marné všecko, já se k tomu nehodím. Máš dosti, když ráno skoupím v trhu ovoce a zeleninu a přitáhnu to na vozejčku. Víc ode mne nechtěj!«

»Bodejť, abys se nepřetrhnul,« posmívala se žena.

»Já musím býti zdravý a silný,« prohlašoval s důrazem pan Kopáček, »abych se jednou mohl věnovati důležitějšímu povolání . . .«

»Ráda bych věděla, jakému,« opřela si žena ruce v bok.

»Jakému? Velikému,« nadýmal se pan Kopáček. »A ty buď ráda, že ti budou říkat všude: ruku líbám . . . Holečku, zadarmo já nečtu noviny.«

»A čím bys přece rád?« vyzvídala žena už mírněji.

»Nu, čím! Chci být hodně velikým pánem! Koukej, už jsem jednatelem v našem spolku, víš, co chodíme tam na pivo každou neděli a teď mě chtějí udělati dokonce předsedou, považ si to! A ani to není mnoho, já chci ještě víc . . . Povídá se, že prý vláda rozpustí sněm a že budou nové volby. Naši chtějí, abych se prý taky hlásil. Hubu mám prý jako břitvu, zvláště když se do toho dám, hehehe — — a tam prý není mnoho potřebí, jenom hodně do toho jazykem sekat. Tak vidíš, co na mne čeká. Tohle bude ňáká trefa?«

»Dej to nebeský Pán Bůh! Zasluhovali bychom to,« mínila zbožně očima kroutíc žena a sehnuvši se k plotné, pozorovala chvíli cosi v hrnci, načež dodala: »Pojď, starý, já ti naliju polévku a maso s okurkou ti dám. Chceš-li, přidám ti k jitrničce také brambůrky . . .«

»Ty si nech! Já mám dost toho. — A co pivo?«

»Jo, pravda — pivo,« vzpomněla si žena honem. »Kde je Lojzíček?«

Kopáček rozhlédl se kolem po krámě a nespatřil nikoho. Upomenul se, že už před chvílí na nadějného synka vzpomínal.

»Ještě nepřišel ze školy,« vysvětloval a otevřel dvéře do pokojíka, když mu žena nesla polévku. »Snad se někam zatoulal —«

V tu chvíli začernal se přede dveřmi stín a současně zacinkal zvonek. Oba najednou se ohlédli.

»Už je doma! A tolik starostí měli jsme o něj,« řekla žena, vtěsnala se honem do dveří a položila talíř na stůl.

Kopáček mezitím se zastavil, zdvihl hlavu hezky vysoko a přeměřil si zkoumavě synka od hlavy k patě.

»Kde jsi se, kluku, toulal, co?« započal přísným hlasem, který však za každou hláskou klesal a klesal, až změnil se v mírný, otcovský tón.

A školák mu rozuměl výborně. Rozhlédl se bystře po krámě, hrábnul rukou do košatiny a plnou hrsť angreštů strčil do úst. Potom sebral ještě mandlový koláček a vrhnul se jako příval do pokojíka, div matku neporazil. Zde hodil učením do kouta a posadil se ku stolu, chroupaje cukroví. Otec šel zvolna a vážně za ním. Nespustil s něj oka.

»Tak, jářku, kde jsi byl? Neumíš mluvit?«

»Kde jsem byl! Ve škole, vždyť jinam nechodím . . .«

»To vím taky, ty chramosto. Ale v pátek míváte jenom do dvanácti a teď jsou skorem tři čtvrti na jednu. Co to je, he?«

»Zůstali jsme všichni po škole,« odpověděl Lojzíček a dodal mrzutě: »Maminko, dejte mi jíst, vždyť mám hlad —«

»Jísti!« křičel nyní také pan Kopáček, jakoby do něj elektřina vjela. »Ten hoch zůstal po škole, tisíc... No, tohle ještě schází! Už je to ve čtrnácti dnech podruhé. Tohle nesnesu. Platit — a ještě mládež trápiti po škole. No, jestli se dopálím, rozmlátím to všecko... Však nám to povíš do písmenky!«

Kopáček měl špatný oběd. Polévka z masa zdála se mu přesolená, maso tuhé, okurka hořká a jitrnička příliš opepřená. Uškleboval se stále, kroutil mrzutě hlavou a posléze odstrčil talíř od sebe. Měl jídla pro dnešek dosti, nechutnalo mu. Jindy mu to šlo kapitálně, aniž by si k mysli připustil, že je pátek. Ale dnes ne a ne, zrovna jako učarováním.

Snad ho šňupeček napraví. Sáhl po tabatěrce, vdychnul do nosu celou spoustu tabáku a na to se pořádným douškem posilnil. A ejhle, to se povedlo. Cítil se nějak upokojeným. Zatím se žena i chudák Lojzíček najedli a rozhovor započal...

»Tak nynčko — tento,« zahájil Kopáček výslech. »Tys povídal, že jste zůstali po škole. Tedy nám řekni, proč?«

»Protože jsme prý nepřišli do kostela. A po druhé prý to bude delší.«

»I prach . . .! A kdo vás zavřel po škole?«

»No — katecheta. Víte přece, že ten nás učí náboženství,« zvolal Lojzíček, urputně zaškarediv tvář. »Trápí nás pořád samým učením, vyčítá, že běháme a stekáme se po ulicích, místo co bychom se měli učiti. A není mu do toho nic.«

»Bodejť jo!« uhodil Kopáček pěstí do stolu. »On vám nemá pranic co rozkazovati. Na to se podívám, jestli bude tak pokračovati dále . . . Zavírat po škole — když nepřijdou děti do kostela! Ne, mrtvice mě raní, jak si na to vzpomenu. A co tomu říkáš, ty stará?«

»Čemu?« Paní Kopáčková totiž byla odnesla nádobí se stolu a posloužila zatím dobrým zbožím příchozímu kupci, tak že poslední řeči přeslechla.

»I tomu, že je katecheta nechal po škole. Není to opovážlivosť?«

»Je, je,« dotvrzovala žena a opřela si po svém zvyku ruce v boky. »Chudáci mají toho učení po krk celé dopoledne, doma samé úlohy, učí se nazpaměť — a k čemu to všecko? Já umím jen číst a trochu počítat a jsem tu podnes, neumru hlady. A do těch dětí ubožátek cpou tak samé učenosti a nebude z nich nic, darmo přibývá víc bídy . . . Ty hlouposti je nenasytí —«

»Z duše jsi mi promluvila!« přikyvoval Kopáček, »a kdyby toho bylo třeba, ať je učí, proto jsou učení páni, ale trápit děti po škole — to nestrpím. Víš, jsem tichý, rád pracuji ve spolku pro národ, když přijde ňáká slavnosť nebo odhalení pomníku, však bouří se mi krev a nebudu

mít pokoje, až napravím zde všecko. Tohle přece zákony nedovolují . . .«

»Katecheta nám slíbil, že nás zavře příště zase a že dostaneme špatnou známku z mravů,« vpadl jim zase do řeči Lojzíček a zakryl si oči dlaněmi, jako by ho strach před tím až k pláči donutil. Zatím však skrze prsty pozoroval, jaký dojem učiní na otce jeho sdělení.

A neklamal se. Okrouhlé tváře Kopáčkovy zrudly, obočí jeho se hrozivě stáhlo a z očí mu vyšlehly blesky hněvu.

»To ať udělá, uvidí,« rozhorlil se, »takle to nestojí v žádném paragrafu, aby katecheta děti soužil. Ne a ne, ať si povídá, co chce! Já platím daně, připlácím na školy, na stát a na všecko a ještě mi takovéhle kousky vyvádět? Na to bych se z půdy podíval . . . Povídám, dnes to bylo naposledy — a basta. Potřebuješ chodit do kostela. Dostačí, když se pomodlíš doma a ani to není potřebí. A udělá-li to ještě jednou, dojdu si na něj a vycinkám mu, že mu zajde chuť na věky. Jen se ho neboj.«

»Taky že ne. Za to mu budu vyváděti ty nejhorší věci,« sliboval Lojzíček a shýbnul se, aby v koutě vyhledal potřebné učení, protože rafije na hodinách daleko se již přesunuly přes jednu.

Překvapeně ohlédnul se též Kopáček, jakmile tyto přípravy zahlédl.

»Podívejme se, čtvrt a sedm minut,« zvolal, »jak jsme to zamluvili. Doskoč mi honem ke kupci pro odpolední číslo nežli půjdeš.«

»Když já už musím. Budeme dnes kresliti a já se chci na to připraviti,« chtěl se Lojzíček z povinnosti vytočiti.

»Připravíš se ještě dost, jenom běž. Já musím první zprávy hned za tepla vědět,« kázal však Kopáček a hoch musil, ač nerad a mrzut uposlechnouti.

Žena odešla do krámu, aby nádobí poklidila a kupce obsloužila, cestou vykládajíc, že ten hoch nějak se přepadá a že by z toho arestu mohl dostati souchotiny. Kopáček ji však slavně ujistil, aby strachu neměla, že se již připraví a kdyby se to mělo opakovati, že tomu trapiči napraví hlavu.

Za několik minut přiběhl Lojzíček, přinesl otci odpolední noviny a hodil mu je na stůl. Zatím co Kopáček se s důstojnou tváří posadil a začal politické události zvolna a pozorně slabikovati, popadl školák knihu pod páždí, kreslící desku, na hlavu narazil si přímo ve světnici čapku, shrábnul v krámě hrsť višní a bez pozdravu vyhrnul se na ulici.

Zde potkal v okamžení známého kamaráda. Hulákal, až ho bylo daleko slyšeti.

»Poslouchej, Pepíku, počkej!« houknul na něj Lojzíček.

Kamarád se zastavil. Mžikem postřehl, co má v pěsti.

»Višně? Dej sem,« a již mu jich několik vyrval z prstů. Lojzíček byl upřímný kamarád, jen co je pravda a rozdělil se svědomitě s druhem.

»Poslouchej, teď se nemusíme báti,« řekl potom, když se dali na cestu do školy. »Já to dnes povídal doma, jak nás katecheta zavřel po škole a víš, co jsem řekl?«

»Nevím, povídej!«

»Řekl jsem, že nás zavřel proto, že jsme nepřišli do kostela.«

Kamarád se pustil do smíchu, až se kolemjdoucí zastavovali a s nelibostí za ním se ohlíželi. Pepík si z toho nic nedělal.

»To je dobré, hahaha,« smál se. »Ty umíš ale kapitálně lháti. Já vím, kdybys byl řekl, že jsi po celou hodinu s námi vyučování vytrhoval, jistě že bys výprasku neutekl. Co říkáš?«

»I taky. Tatínek si na něj dojde a dá mu, co proto.«

»No, teď se ho teprv nebojím. To budou časy ve škole. Sláva!«

Oba hnali se o překot ku předu, cestou porazili mnohé dítě, v bujnosti bouchli leckteré do zad a rozličné jiné kousky nadělali. Žalovali sice někteří potom ve škole, byli pokaráni za své chování, ale co pak si z toho dělali! Vyšli ze školy a dělali tytéž, ne-li snad horší kousky.

Tak uplynul týden, pan Kopáček napřed říkal, že Lojzíček nepůjde do kostela, oni že si musí udělati malý výlet s muzikou — někam prý až za Prahu. A co říkal, to vykonal.

»Nemusíš se báti,« řekl v neděli časně ráno synáčkovi. »On ti ani za mák neublíží. A kdyby — — nu, pak ať se těší!«

Jeli a dobře se měli. Kopáček měl toho dne z Lojzíčka hroznou radosť. Překvapovalo jej, že tak rychle uměl píti a že dovedl vyzpívati všecky možné písničky. Takový hoch je přece nadaný, je vidět, že z něj něco bude — a ten tam se opováží po škole ho zavírati!

Když to druhého dne vyprávěl své ženě, vrtěla ona z počátku hlavou a nesouhlasila s ním. Ale Kopáček ji přemluvil. Tomu musí se prý hoch již učiti, sice se mu kamarádi vysmějí, až vystoupí ku konci roku ze školy a někam s nimi na výlet vyjde. Teď jsou jiné časy, nežli za jejich doby a vychování mládeže jest zrovna jiné nežli bylo tenkrát. A paní Kopáčková dala si posléze říci.

Zatím minul den, minul druhý a nastal třetí po neděli. Kopáček probíral se v novinách, četl a rozumoval a div neskákal radostí po pokoji, když četl o nejnovějších pokrocích na sněmu. Byl opět v nadšení. Samým rozjařením uchvácen, vstal a přecházel sem a tam.

»Muži, chceš už jíst?« vyrušil ho náhle mohutný hlas ženy z krámu.

»Jíst? A co je tak pozdě?« zastavil se Kopáček překvapen a pohlédl na hodiny. Skutečně: bylo právě dvanáct a pět minut. Přehlédl všecko.

»Pro ty noviny zapomeneš na celý svět,« horšila se paní Kopáčková.

»Mlč a nehubuj. Víš, co se může ze mne státi. —«

»Ale kdy! Raději toho nech, sedni a jez. To je moudřejší!«

Kopáček měl ten nejlepší úmysl vyhověti tomuto rozhodnému vybídnutí. Avšak sotva se posadil a snědl polévku, vzpomněl si na Lojzíčka. Nosíval mu vždycky pivo, a to nesmělo scházeti.

»Tisíc – « zahromoval a vyskočil. »Že je zas po škole?«

»I vždyť snad přijde, není tak pozdě . . . čtvrt na jednu. Někam se zatoulal a v okamžení tu snad bude. Jenom sedni,« pobízela žena.

»Nemohu! Počkám a jestli nepřijde za chvíli, půjdu mu naproti, třebas až do školy. Ale potom uvidí — ten . . .«

Zahrozil pěstí ve vzduchu a netrpělivě zase přecházel. Marno! minuty ubíhaly, bylo již půl.

»Teď jdu, déle to nevydržím,« rozhodnul posléze. »Stará — kabát sem!«

Oblékl se, ani se nepodíval, je-li kabát uprášen, na hlavu narazil slaměný klobouk, — čepici, kterou ráno do trhu nosíval, nechal tentokrát doma — a šel. Čím více ke škole se blížil a Lojzíčka nepotkával, tím hrozivěji stahovalo se jeho obočí, tím přísnější výraz brala na sebe jeho tvář.

Směle přešel schody, po schodech do prvního patra a zde dle tabulek vyhledal si třídu. Ani nezaklepal, nýbrž hned vešel.

Dvě řady lavic byly dole prázdny, za to tím hustěji byly žáky nahoře obsazeny. Seděli všichni jako pěny a mezi nimi vzadu postřehlo ostré oko Kopáčkovo Lojzíčka. Na stolem seděl »ten«, kterého on tak nenáviděl a něco psal . . .

Kopáček postavil se směle k dřevěnému podiu a přísně se ptal:

»Pane katecheto, proč jste zase zavřel mého syna po škole?«

»Protože opět při vyučování byl nepokojný, vyrušoval a neuposlechl,« zněla mírná a klidná odpověď. »Ostatní, které s ním vidíte, zachovaly se dle jeho příkladu. Proto musí se učiti pořádku!«

»Ale vždyť on říkal, že ho zavíráte k vůli obmeškávání kostela,« namítnul důrazně Kopáček, ačkoliv cítil, že jeho prudkosť náhle ochabla.

»Je pravda, ten hoch vynechává v neděli kostel velmi často,« vysvětloval dále »ten« za stolem, »a já ho také nepřestávám napomínati i varovati před dalšími následky takového jednání. Ale vidíte, že dnes proto není zavřen, nýbrž pro nepořádné chování —«

»Ale vy to děláte příliš často a to nemá býti!« zahorlil znova Kopáček, sotva zrakem zabloudil do zadní lavice a v ní shlédl Lojzíčka ubledlého a nějak zkormouceného. »Přes poledne si nesmíte nechávati tu žáky pro své vyražení, to snad někdy bývalo v módě, ale nyní ne, podobné zákony jsou navždy zrušeny. Já to trpěti nebudu, abyste mi zde mé dítě ubohé tak trápil — —«

Kopáček pokročil teď až před samé lavice, velitelsky se rozkročil a vzkřikl:

»Vstaň, vezmi věci svoje a půjdeš domů!«

»Pamatujte se,« napomínal jej »ten« za stolem.

Nic platno. Kopáček provedl svůj úmysl, vyvedl Lojzíčka ven a prsa vzedmula se mu pýchou, když zaslechl, jak jeden z těch ostatních »vězňů« ze samé radosti, že to tak dobře vypadlo, zatleskal rukama. Ve dveřích se ještě obrátil, vrhl na stůl pohled plný výsměchu a šel domů.

Opojen slávou a hrdinstvím, jež právě celému světu dokázal, hrdě se vypjal na ulici a s hezky vyzdviženou hlavou vykračoval si v průvodu hodného a tak sužovaného synáčka.

Matka netrpělivě v krámě čekala, plna napjetí a úzkostlivosti. Každou chvílí přistupovala ku skleněným dveřím, vyhlížejíc na ulici, neblíží-li se její muž a ubohý Lojzíček a když je posléze spatřila, samou radostí otevřela jim dvéře, aby mohli pohodlně vejíti.

»Tak přece ho tam nechal po škole? O ten — —« hrozila se paní Kopáčková, popadla chudáka za ruku a táhla jej do pokojíku. »Věděla jsem, že budeš míti hlad, proto jsem ti napřed ustrojila. Jez, chudáčku, jez!«

A samou něžností uchvácena neopomenula Lojzíčka pohladiti. Ten však ledva hlavou pohnul, za to tím horlivěji pustil se do jídla.

Zatím Kopáček odložil kabát a klobouk, natáhl všední kazajku a hrdě si odfouknuv, zaujal místo u stolu. První, co udělal, bylo, že se napil a rukávem setřel vousy, které mu pěna navlažila.

»Pane, ten bude na mě pamatovat!« spustil nyní s jizlivým úsměvem, »dal jsem mu co pro

to — víckrát ty ubohé děti nebude trápiti. To by scházelo, teď — v osvíceném století — takové tyranství. Po druhé to neudělá —«

Kopáček bouchnul hrozivě pěstí do stolu, až pivo vystřiklo a Lojzíček radostně se rozesmál.

»Vy jste mu vycinkal, ten mi dá teď pokoj,« povídal.

»A dělej mu zrovna všecko na truc, nic ti nemůže ublížiti,« dodala honem matka.

»Taky že ne!« vypínal se zase Kopáček. »A kdyby — — jen mi to pověz, já bych mu pověděl pak jinou. Zatím má dost! A protože jsi dnes zůstal po škole a ještě s dostatek jsi si neodpočinul, zůstaneš doma a proběhneš se náležitě po tom plahočení... Beztoho nebudeš ani desátý díl ze všeho potřebovati!«

Lojzíček, zaslechnuv tohle vybídnutí, vyskočil a zajásal z plných plic. Dnes bude pro něj jednou dobrý den...

Tak vychovávají nerozumní rodičové dítky od Pána Boha jim svěřené. Ale ty následky nedozírné.

Kopáček porušil vážnosť osoby katechetovy v jeho vznešeném úřadě a toho nemohly strpěti úřady školské, zastaly se katechety a Kopáček odpykal přenáhlené své jednání vícedenním žalářem. Ale to by nebylo ještě to nejhorší.

Z Lojzíčka stal se Lojzík a z Lojzíka Lojza — a ten byl pravý ničema. Když netrestali rodičové jeho, trestal pak on je. Z táty si ničeho nedělal, jemu se vzpouzel, matku přímo týral —

práce se štítil a jen špatné kousky tropil, takže ještě nedorostl a již měl převážné styky s policií a úřady trestními — a kdo ví, kam to ještě přivede. Pozdě želeli Kopáčkovi převráceného vychování. Kopáček nejen že se neradoval z nezdárného synka svého, nýbrž trápil se, až ho jednou ranila ze zlosti mrtvice. — A Kopáčková? —

Viděli jste někdy tu starou, shrbenou a vyhublou ženu, jak před mnohým chrámem sedá, prosíc kolemjdoucí za nějaký dárek milosrdenství? Tváře její jsou nám známé — a není také pochybnosti více . . . Jest to bývalá hokynářka Kopáčková. Lojzíček, kterého tak úzkostlivě chránili, když vyrostl a měl je podporovati, dělal jim takové »radosti«, že z nich zármutkem Kopáček umřel — a matka, kterou o všecko připravil a pak docela opustil, musí si chléb svůj hořce vyžebrávati . . .

Jen kurážně vždycky! Pak to půjde!

Z Jednoty katol. tovaryšů v Praze.

Klademe si za česť oznámiti svým p. t. příznivcům a přátelům tu radostnou zprávu, že jednota naše bude konati dne 16. a 17. prosince b. r. **slavnosť otevření vlastního domu spolkového** č. p. 209—I., kterou slíbil vzácnou svou přítomností poctíti nejdůstojnější protektor Jednoty, J. Em. pan kardinál kníže arcibiskup František de Paula hrabě ze Schönbornů. — Dne 16. prosince bude o 8. hod. večer velká pěvecko-deklamatorní zábava; v neděli dne 17. prosince bude o $^1/_2$8. hod. ranní svěcení spolkových místností; o $^1/_2$9. průvod do kostela sv. Mikuláše; o 9. hod. slavná mše sv.; o 10. hod. slavnostní kázání, pak průvod zpět. Odpoledne o 6. hod. bude slavnostní představení: »Sv. Václav«, po představení bude volná zábava a sice ve vlastním sále spolkovém, Annenské náměstí.

Představení budečských jeslí, nově upravených, horlivým cvičitelem Jednoty p. F. Meinichem budou se konati dne 31. prosince o 3. hodině a ve dnech 26. prosince 1893. a 1., 6., 7., 14., 21., 28. ledna a 2. února 1894. ve vlastním spolkovém sále.

O štědrém večeru připraví Jednota přihlášeným členům společnou večeři.

O sv. Silvestru uspořádá Jednota členům a příznivcům svým přiměřenou pěvecko-deklamatorní zábavu.

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 5.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. **Josef Burian,**

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Křesťanské vychování sirotkům,

aby ze žádného

nestal se Vaillant!

Výstraha,

kterouž napsal **Petr Kopal.**

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba)

Nákladem vlastním.

Ve Straňově, venkovském to městečku, měli svoji čtenářskou besedu, do níž občané scházeli se nejčetněji v neděli odpoledne a to obyčejně pod večer, kdy poslice z nejbližší stanice přinášela noviny.

Bylo to letos na jména Ježíš, kdy besední místnosti naplněny byly hosty až do posledního koutku. Celá beseda pozůstávala z nalevárny a hned vedle z pokoje pro »lepší společnosť«, kdež na stole vyloženy byly noviny.

V nalevárně, jak se samo sebou rozumí, zasedali lidé jak se říká »malí«, ne sice dle postavy, nýbrž postavení, lidé tedy chudší, kdežto vzadu kolem stolů pokrytých ubrousků zasedali »páni«, lidé totiž majetnější, kteří též měli v rukou správu města a zároveň tvořili výbor besedy. Rozumí se, že smýšlení v předu bylo více svobodomyslné, čili demokratické a vzadu zase více konservativní, ba někdy i aristokratické čili panské.

Hostinský uměl se též dle toho přispůsobiti. Ti napřed zasedali kolem stolů nekrytých, jen tak zeleně natřených, na něž jim stavěl sklenice s pivem a přinášel chleba a uzenice v holých

rukou bez ubrousků, kdežto vzadu jak již řečeno, předkládal hostům jídla na talířích a na stoly prostřené.

Vyzdobení šenkovny nemálo se též lišilo od světnice panské. Kdežto na učazených stěnách napřed viselo jen tak ledabylo několik začazených obrazův: boha Gambrina, držícího v ruce pěnící pivo, pak Napoleona I. a konečně nad stolem i jakéhos českého spisovatele s rozličným sklem i rámcem, byly zde ve světnici panské vyzdobeny v pozlacených rámcích s obrazy Palackého, Riegra, Havlíčka a Sladkovského. Rozdíl ten jevil se však nejnápadněji tím, že panská světnice opatřena byla plvátky, jichž napřed nebylo a jež i nikdo nepohřešoval.

Obyčejně hovor v obou místnostech započínal se o povětří, nejnovějších událostech místních a okolních, kde kdo umřel, anebo komu se co narodilo, kdo se bude ženit, anebo jak se kdo oženil, kdo koupil, anebo prodal dům atd., načež přecházelo se na politiku, na daně, na poslance, na vládu a na ministry, jak tu vládu vedou, jak by ji vésti neměli, a jak by ji ten nejposlednější ze Straňova dovedl vésti lépe, nežli ten nejlepší ministr: avšak tentokráte hovor soustředil se hned na počátku skoro výhradně na jednom předmětě, ba na jedné osobnosti — na útočníku Vaillantovi.

— Bude viset, — ozývalo se u stolu jednoho.

— Nebude viset, — ozývalo se hned u dveří, jako na nejkrajnější lavici, — kdež zasedali dělníci.

— Nesmí viset! — zvolal jeden, jenž zrovna na kraji stolu pil bílý tok ze skleničky.

— Musí viset! — ozvalo se kategoricky od panského stolu, — to by bylo hezké, aby ten chlap nevisel!

— Ale když já povídám, — ozval se ze středu něčí hlas, že Vaillant nebude a taky nemůže viset a to z té jednoduché příčiny, že ve Francii nevěší, nýbrž stínají.

— Ha ha ha, — smál se celý parlament na před, — tedy přece nebude viset.

V tom se dvéře otevřely a v nich objevila se poslice s novinami.

— Sem s nimi! — velel hlas od panského stolu. — Nastalo utišení v očekávání, co noviny přinesou.

— Zde to je černé na bílém, — pravil tentýž hlas zevnitř, Vaillant je odsouzen k smrti.

— Tak přece! — ozývalo se ze všech úst, z jedněch s nemalým zadostučiněním a z druhých, ovšem blízko dveří, s jakýmsi polohlasitým politováním.

A nyní rozpředl se hovor o rozsudku pařížské poroty.

— Zde poslyšte posudky o něm pařížských novin, — pravil po chvilce hlas z panské světnice a ve dveřích objevil se p. Hůlka zámožný kupec ze Straňova.

— Ticho, ticho! — ozývalo se ze všech stran.

— Viděli jsme, — začal kupec čísti hlasem plynným a zvučným, — před porotou státi člověka násilnického, který najednou stal se konservativním — z bázně před smrtí. Nyní když cítí, že běží o jeho hlavu, začne ujišťovati, že když házel tu pumu, nechtěl nikoho zabíti, nýbrž jen zastrašiti, na nejvýš jen tak některého zástupce lidu poškrábnouti. (Smích.) Viděli jsme úkladného vraha bez kuráže, zbabělce, jenž po zločinu jal se utíkati a jenž deštníkem rozbíjel okénka u dveří chodby, aby děrou mohl se protáhnouti na svobodu. Zde máte toho apoštola svobody, volnosti, rovnosti a bratrství — Vaillanta. Představte si vysoké chlapisko, z tahů jeho svraštělého čela a tváří jakoby vypocovala se zášť na celé člověčenstvo. — Vaillant ujišťoval, že k činu tomu byl dohnán bídou a nouzí, avšak z vyšetřování se zjistilo, že byl lenochem štítícím se práce a proto blouznil nejraději o čistém vzduchu svobody.

Místo práce jal se studovati filosofii, avšak z té jeho filosofie nechtělo mu pršeti zlato. Rozumní lidé smáli se tomu ješitnému nafoukanému člověku a radili mu, aby raději se chopil poctivé práce, nežli knih, jimž nerozumí.

Když seznal, že doma u nás v Evropě bez práce mu nepoletí do huby pečení holubi, myslil si jako mnozí jiní, že holubi takoví lítají v Americe a proto se vystěhoval do jižní Ame-

riky. A opravdu, zde by mu bylo štěstí přálo, kdyby jen byl chtěl pracovati.

Na půdě americké vydobyl si od jedné vlády právo na 50 hektarů půdy. Měl voly a koně, avšak práce s nimi v čistém vzduchu svobody se mu nelíbila. Tam nebylo zahálečů podobných jemu, aby jej byli poslouchali, jak on chtěl svět oblažiti svojí filosofií. A proto brzy praštil vším a vrátil se do Evropy, pln jsa zášti k té lidské společnosti, která se drží zásady, že bez práce nejsou koláče, a kteréž on, jak praví, vypověděl boj na život a na smrť.

Prvním jeho činem na půdě evropské, v Paříži, bylo, že příteli svému Maršalovi, jenž jej pohostinnu přijal, ukradl ženu, ačkoliv sám svou řádnou ženu a dítě měl. Nasytiv se této zanechal ji a dítě bídnému osudu a šel a uchvátil příteli ženu lepějších tvarů. A když pak s touto neměl co jísti, protože byl lenochem, tak prodával nábytek a knihy svého přítele, jehož ženu uchvátil.

Na to jal se studovati lučbu k vyrábění pum, aby mohl člověčenstvo dle svých plánů zreformovati. Zatím účelem, aby více byl o samotě, přestěhoval se do jiné ulice (Choisy-le Roi). K zakoupení potřebných látek a přístojů neměl však peněz. Od jakéhos lupiče dostal na to 100 franků a od Pavla Reclusa, filosofa, a přítele, s nímž si tykal, 20 franků na zakoupení třaskavin. Tito dobře věděli, k jakému účelu těch peněz hodlá užiti. A nyní najal si pokojík sám pro

sebe a kdykoliv vycházel ven, dával pečeť na svůj kufr a dal si falešné jméno.

— Puma, kterou do parlamentu hodil — jak státní zástupce podotkl, šťastnou náhodou — nikoho nezabila z těch, jež zabíti chtěl.

— Škoda! — prohodil Vaillant mezi řečí státního zástupce, — nebylo to mou vinou, já to myslil lépe! —

Vy pranic nemyslíte na chuďasy, — pravil Vaillant dále, ale dejte pozor, až ti chuďási budou mysliti na vás! Vy jste zodpovědni za všecku bídu.

Krátce před attentátem ve sněmovně psal příteli svému Pavlu Reclusovi: Chtěl bych rád umříti, kdybych nabyl upokojení, že jsem dal poslední kapku krve za svobodu; co jsem učinil, je pouze důsledek mých studií (!) v Darwinu, Büchneru a Herbertu Spenceru (anglických a německých učenců). Příště bude nad hlavami poslanců na vlase viseti Damoklova puma.

— Ve vašich papírech, — pravil státní zástupce ve své obžalobě dále, — našla se věta: mezi mnou a společností propukl boj

Ano Vaillant bojoval, ale zločinem a po zločinu vzal do zaječích. On staral se, aby zločin nezaplatil příliš draze a při tom vydobyl si korunu slávy v letopisech anarchie. Vaillant byl dělníkem, který by byl vždycky práci našel, kdyby byl jen chtěl.

Vaillant má společníky ve zločinu, mezi nimiž je Eliáš Reclus.

On též dělal se filosofem, nazvav se atomem, práškem, jenž rozletí se do nekonečna a odtud zase do komůrky lidského mozku. On přiznává se ku propagandě činu, rozšiřování totiž zásad anarchistických dynamitem a toliko Prozřetelnosti Boží je co děkovati, že nestalo se nejhroznější neštěstí.

Jemu vavříny Ravacholovy nedaly spáti. On totiž viděl v almanachu »Père Peinarda« (tak se nazývá nejhorší list anarchistů) Ravacholovu hlavu na guillotině ozářené zapadajícím sluncem.

V čem pozůstává jeho filosofie? Je velmi krátká: Odpravovati měšťáky, bořiti jejich domy, krásti nejen ve prospěch anarchie, ale i ve prospěch svůj, krásti i ženu svému příteli.

Vaillant mohl se těšiti značnému blahobytu, on ale přišel o všecko svojí pýchou a zbožňováním sebe samého.

— Jednoho dne, — napsal sám o sobě, — potkal jsem v amerických pustách tygra, dívali jsme se na sebe tváří v tvář a tygr ustoupil (smích).

Krátce řečeno: Vaillant byl lenochem, Vaillant není jak praví, obětí lidské společnosti, nýbrž obětí své lenosti, své rozhárané ješitnosti. On v sobě vypěstoval dvě vášně: ctižádosť a zločin. Ctižádosť byla účelem a zločin prostředkem.

On není nic jiného, než sprostým zločincem. Vražda a loupež jest od dávna heslem anarchie. Je čas svrchovaný, tuto smečku zločinců zadržeti, naproti kterýmž nesmí se porotcové uká-

zati slabošskými. Vaillant neměl slitování nad životy lidskými, nuže nemějte páni porotci vy slitování s ním. Čím mírnější vy budete k nim, tím drzejší, tím nemilosrdnější budou oni. Ovšem oni počítají na vaši bázeň, nuže ukažte jim svým rozsudkem, že se nebojíte. Nuže já vykonal povinnosť moji, konejte vy nyní vaši.

Kupec ve čtení novin ustal. Dojem čtení byl na posluchače úchvatný.

— Jaký to bídník! — ozývaly se hlasy, — ano jeden soused troufal si pronésti: ten by nezasluhoval, aby se mu uťala napřed hlava, nikoliv, od nohou měli začít sekat, pořád po kousku a pořád výše až ku hlavě.*) Hlavu by mu měli useknout až naposled.

— Nuže, poslyšte ještě, — pravil kupec, — co na jeho obranu pověděl obhájce. Je to, jak zde v novinách stojí skoro doslovný výňatek z francouzských listů.

— Můj klient, — četl dále dle řeči Vaillantova obhájce, — jest synem hříšné lásky. Jest nemanželským dítětem, jež do světa bylo zrovna vyhozeno, sotva že se mu dostalo nejprvnějšího ošetření. A bylo by snad pro mého klienta lépe bývalo, aby bylo nějak se světa sešlo. Matka si ho uhnala s jakýmsi vojákem, a měla na starosti jen to, aby se ho co nejdříve zbavila. Byl odkojen u cizích lidí, nepoznav nikdy těch důkazů mateřské lásky, jež i tomu nejchudšímu nejsladší

*) Slova tato slyšel pisatel opravdu z úst lidu.

jsou upomínkou z mládí. Vaillant přišel ve dvanáctém roku do učení k cukráři. Matka jeho zatím se provdala a nechtěla, aby jí kdy přišel na oči, sice že by prý jí muž vyhnal. Teta jedna se ho jakž takž ujala. Když se mu cukrářství znechutilo, pravila k němu teta: milý hochu, jdi si do světa kam chceš, jdi kam tě oči ponesou, ale to ti povídám, až nebudeš míti ani groše, pak tě četník sebéře a budou tě chtít poslati postrkem do příslušné obce, ale ty buď chytrý. Ty řekni, aby tě poslali ku tvému otci, který je četníkem na ostrově Korsice.

A jak teta mu předpověděla, tak se i stalo. Četník postihl jej na toulce a když Vaillant se ku svému otci hlásil, dal tento za odpověď: já sice měl s jeho matkou poměr, ale protože byla mrcha, tak jsem ji od sebe vyhnal. Ostatně ona se nyní vdala, ať tedy jde k ní. Zde mu posýlám na cestu k ní dvacet franků. Více dáti nemohu.

A co na to odpověděla matka?

— Já jej dokonce přijati nemohu. Můj muž by mne vyhnal, já jsem churavá atd. — já nemohu, ať se o něho stará otec.

A tak nezbývalo opuštěnému sirotku, jenž oba rodiče měl na živu, nic jiného, nežli dáti se opět na toulku. Jaký div, že při takové opuštěnosti zarývala se do jeho srdce zášť naproti našim společenským poměrům, v nichž on zmíral hlady, kdežto jiní žijí v přepychu hovíce nejnižším vášním. Co je tu od bohatých — v divokém manželství žijících — rodičů opuštěných sirotků!

Vaillant byl několikráte zavřen pro tuláctví a žebrání, konečně i pro krádež. Nyní lze si vysvětliti všecken jeho další úpadek od stupni k stupni. Konečně upadl do rukou anarchistům, začal čísti jejich noviny a pak i knihy učenců: Büchnera, Darwina a Spencera, jímž buď nerozuměl, anebo rozuměl špatně — jak to i sám pan státní zástupce vylíčil. Společnosť lidská, čili naše morální poměry, všecko dohromady a nejvíce jeho rodiče na něm se prohřešili. Z toho chlapce Vaillant státi se nemusil k postrachu lidské společnosti, kdyby se mu bylo dostalo řádného — rozumějme — křesťanského vychování. Proto odvažuju se doporučiti jej milosti porotních soudců. Kupec ve čtení ustal. Slova jeho učinila na všecky shromážděné hluboký dojem. Nyní neozval se ani jediný hlas, aby na něho hodil kamenem.

Každému bezděčně na mysli tanula známá slova evandělia. Mohloť každému čísti se na tváři: kdož ví, co by se bylo stalo ze mne, kdybych byl narozen a odchován v poměrech takových jako Vaillant.

— Milí sousedi — ujal se kupec opět slova, — mám k vám prosbu.

Nastalo ticho.

Včera k večeru — tedy v sobotu — byl k nám postrkem přiveden chlapec z Prahy, jehož matka příslušná byla do zdejší obce, jež ale brzy po porodu zemřela. Dítě nemá nikoho. Pozoroval jsem na dítěti, že se nenalezalo v dobrých rukou. Dítě je tak zvaným prážetem, jež si vzala ze

mzdy jakás nádennice blíže Prahy, která sice měsíční příspěvek se sirotčince brala, ale o dítě se nestarala, tak je chudáček na těle i na duchu spustlé. Prosím pro Boha, sousedi, kteříž jste členy obecní rady, nezdráhejte se věnovati těch pár zlatých na křesťanskou výchovu sirotka toho, aby se z něho taky nestal nějaký Vaillant.

My nevíme — pokračoval kupec — kterak máme blahořečiti ty ruce, jež učily naše dětské ruce denně k Bohu spínati v modlitbě. Vaillant těchto rukou nepoznal, ruce ty, místo co měly jej tisknouti k sobě, jej od sebe odháněly.

Neumíme oceniti tu svoji první učitelku, jež nám říkala: kde je Pán Bůh, ukaž kde je Pánbiček, zvedni ručičku, ukaž: — támhle na nebíčku je Pán Bůh, — udělej křížek — dej sem prstíčky, vidíš takhle: ve jménu Otce, i Syna i Ducha svatého. Amen. Tak hezky — ty mé drahé poupě, ty můj andílku.

My nyní sotva dovedeme oceniti tu nevýslovnou něžnosť zbožné matky, z jejíž duše do duše dítěte a z jejíhož srdce do srdce dítěte proudí se láska k Bohu a poslušnosť především k rodičům a pak i úcta k zákonům.

Z té lásky k Bohu, kterouž křesťanská matka v dítěti pěstuje, proudí a rodí se láska k vlasti, úcta též ku společenskému řádu, v němž žijeme.

Často naslouchám hovorům matky s dítětem: kterak mu říká: tohle je hezké, je ošklivé, to nesmíš.

Hezké jest jen to, co je dobré a ctnostné a tomu Vaillantova matka syna svého neučila. Dítě musí již od nejútlejší maličkosti míti od matky vštípenu ctnosť takořka hned s mateřským mlékem. Matka musí dítko své kojiti nejen mlékem, ale i nábožností. Duše lidská jest hlubokým tajemstvím.

Tomu plodu, jejž matka pod srdcem nosí není lhostejno, pakli že původci jeho v duchu klne, klne mu jakožto svůdci, klne hodině, jež na ni má přijíti.

Plod takový přichází do světa, abych řekl, jaksi otrávený.

Abych vám to, přátelé, znázornil, postavte vedle sebe dítky naše, a dítka zvaná »prážata«. Jaký to mezi nimi rozdíl! Ať již nepoukazuju na lepší vývin těla dítek našich, kterak veliký je rozdíl ve vzezření těch sirotečků. Z našich dítek září radosť, duše jim září z oček, kdežto ty dušičky v těch sirotečcích jsou jaksi zamrklé a zamlklé, jsou jako poupátka, na něž nesvítilo sluníčko mateřské lásky a jež proto nedospěla ku řádnému rozkvětu. O my neumíme dosti Pánu Bohu děkovati za to, že dal nám matinky nábožné, jež vypěstovaly v nás křesťanské ctnosti.

S tou dětskou duší je to jako s květinou. Postavme ji do slunce, zkvétá a zraje, až milo se dívat a přináší sladké ovoce; postavme ji ale do stínu, roste sice též, ale chabě a přináší-li ovoce jaké, jest kyselé a hořké, mnohdy i jedovaté.

Jděme do káznic a zpytujme život každého tam nešťastníka a shledáme, že tito od maličkosti

stáli jaksi ve stínu špatného vychování. Poměrně největší počet z nich byli sirotky nepoznajíce ani otce, ba ani matky. Musili se od maličkosti protloukati divně světem, v němž přišli mezi lidi zlé, od nichž pak sváděni byli ku zločinům. Co takový poběhlý, od domu k domu štvaný sirotek slyší? Nic než nadávky na sebe, na otce i na matku. Každý mu předpovídá napřed: ty kluku Kartouzům neujdeš! Tebe jednou pověsí na šibenici a pod. Jaký div, že dítě takové se otupí, že v něm udusí se všecken lidský cit, a že konečně dělá to, z čeho se neprávě podezřívá.

— Co z tebe bude? — Beztoho jen zloděj a lump jako z tvého táty! A co byla tvá máma? ta byla flamendřice — nu tak, ty budeš taky takovou! Tu máš a kliď se mi z očí.

Je tohle nějaké milosrdenství? Je tohle chléb? Ne, to jest hrubé, tvrdé kamení, jímž se do srdce dítěte bije tak dlouho, až se ubije.

Tážu se: co je lepší? Psí štěňátko záhy ochočiti a k domovu připoutati, aby hlídalo statek, anebo vyhnati je do lesa, aby se tam z něho stal dravec?

Zaběhlé štěně lze utopiti, ale ubohé štěňátko lidské, jež k nám odněkud ze světa zaběhlo, jež obci naší je přikázáno a jehož se obec zbaviti nemůže a nesmí, utopiti nelze. To třeba odchováti tak, aby obci si zvyklo, si ji zalíbilo a pro ni pracovalo. Není třeba se štěňátkem takovým mazliti se, ono však musí viděti na lidech

dobré oko. Vidí-li však, že z každé ruky, jež se k němu vztahuje, místo chleba na ně letí kámen, anebo štulec, rána, políček; spatřuje-li, že každá dlaň proti němu zatíná se v pěsť a že každá noha proti němu zvedá se ku kopnutí, pak na mou věru — při těch slovech bodrý kupec uhodil se na prsa — kdybych já sám byl takovým štěňátkem, já bych pak zuby cenil a chňapal po každé ruce a noze a pak by snad i ze mne stal se vlk a snad i tygr, jaký se stal z nemaželského, ode všech, i od otce a matky opuštěného Vaillanta.

Jsme-li tedy zachovalými občany a můžeme-li se honositi zdárnými dítkami, máme to především co děkovati Pánu Bohu a svým zbožným rodičům.

Buďme však milosrdní k ubohým sirotkům!

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 6.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,
předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Vraťte lidu náboženství!

Píše

Dr. Josef Burian.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.
Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

Kdykoliv objeví se v těle lidském horečka, vždy bývá neklamnou známkou, že jest v těle něco v nepořádku. Člověk bývá rozechvěn a mysl zachmuřena příšernými obrazy.

Něco podobného děje se dnes na těle lidské společnosti. Zmocnila se jí také horečka a rozrušila tělo tou měrou, že otřesen jest pořádek, na němž spočívá veškeré společenské žití. Rozrušenosť, roztrpčenosť, nepokoj jeví se na všech stranách. Volá se o pomoc. Přicházejí lékaři z blízka i z dáli a předpisují rozmanité léky. »Hle!« radí někteří, »lidstvu není pomoci, leč zavede-li se jiný společenský řád. A poněvadž nynější společenský řád spočívá na Bohu, musí z mysle i srdcí vymizeti každá myšlénka na Boha.«

Takové hlasy bylo slyšeti také před sto lety ve Francii. Tehda mužové naprosté nevěry postavili se v čelo hnutí protináboženského a zasazovali se odstraniti vše, co na Boha upomíná. Bylo to 9. listopadu 1793., kdy jeden z těchto mužů, jménem Chaumette, vstoupil do konventu (sněmu), veda za ruku jednu z nejhezčích záletnic pařížských, jen lehkým závojem zahalenou a davem lehkých ženštin obklopenou. »Smrtelníci,«

zvolal Chaumette, »neuznávejte již jiného božství mimo rozum; představuju vám jeho nejčistší a nejhezčí obraz.« Po té řeči sňal závoj s těla nevěstky a klekl před ní sám i sněmovna i lid.

Ale to nepostačilo. Ohavný tento čin byl opakován na oltáři hlavního pařížského chrámu Notredamu, při čemž zohavená socha Rodičky Boží hozena byla k nohoum hanebnice.*)

Následky toho zběsilého poblouzení dostavily se brzo.

Pošlapavše smělostí nevídanou velebnosť Boží, mařili potom nevěrci vše, co se jim stavělo v cestu, nečiníce rozdílu mezi vinou a nevinností.

Rozpoutané nevázanosti padli konečně za oběť i sami krvaví vůdcové revoluce — Robespiere, Danton a jiní. Nevěrci řekli si: »Zničíme Boha, zničíme církev!« Ale úsilí jejich potkalo se s úplným nezdarem.

Zůstal Bůh Bohem a církev církví... Společnosť se očistila a hledala pravou cestu k pořádku. Našla ji. Ale základ k tomu pořádku musel býti položen zase jen na **Zákonech Božích.**

Podobnou cestu nastupují nevěrci našeho věku. Chtějí zavésti společenský řád, v němž by o Bohu nebylo ani zmínky. Bohužel něčeho se již domohli. Myšlénka na Boha valně již ochabla v jistých vrstvách lidu a náboženství nemá již takového blahodatného vlivu na pospolitý život

*) Lamartine „Hist. Girond.“ VII. 6, 21. 22.

jako dříve a to právě jest velice na pováženou. Nebo kdo zadrží valící se proud rozpoutaných vášní, bude-li uhasena poslední jiskra víry v ňadrech lidských?

Hrozné události na konci minulého roku v sněmovně francouzské a v divadle barcelonském výstražně nás napomínají, abychom svědomitě pátrali, kde hledati jest kořen tak ohavné zloby.

Ostatně anarchista Vaillant to řekl zřejmě před soudem, kdo mu mozek popletl. Náboženství to nebylo, ale nevěrecké spisy Darvinovy, Büchnerovy a Spenzerovy, z nichž otravu čerpal pro svoji duši. A když pak otrávil duši prudkým jedem nevěry, když rozpálil všechny vášně proti stávajícímu řádu, pozdvihl ruku, aby dokonal dílo sebe hodné. Zděšení tehda bylo ohromné. Celá Paříž byla na nohou .... »Takovému bohapustému řádění musí býti postavena hráz ...« voláno se všech stran.

Dobře. Ale z čeho tu hráz postaviti?

Větší přísnosť! Nové zákony! Policie! Trestnice! ...

Trefně k tomu podotýká jeden italský list:*) »Vojskem, policií a kriminálem chtějí mnozí vypleniti socialní internacionalu. Tážeme se: Kdy bylo více vojska? Kdy byla policejní organisace lepší? Kdy kriminálů více než nyní? A přece pumy padají! Pamatujte si to, pumy rostou na **stromě neznabožství!**

---

*) Voce della Verità.

Zlatá to věru slova, hodná uvážení. »Pumy rostou na stromě neznabožství.« Ano, toť ten strom, jehož ovoce otrávilo mysl i srdce, a rozpálilo vášně k horečnému nepokoji ... A nebude dříve pokoje, dokud neutiší se srdce i mysl v nitru svém. **Vrátiti se musí duši, co jí bylo odňato, vrátiti se musí duši dědictví otcův — náboženství.**

Ale právě náboženství v posledních letech bylo nejvíce napadáno, haněno, tupeno; o náboženství se mluvilo jako o věci, která v osvíceném století našem nemá velikého významu. Příkazů náboženských se nedbalo .... A tak ponenáhlu zhoubný kořen zla zapouštěl kořeny — povyrůstal, až se vzmohl na silný strom. A nebylo na tom dosti. Přicházeli pomocníci, okopávajíce a zalévajíce zlověstný kořen, aby jen jen nezahynul. Říkalo se: »Dejte pozor na ten kořen ... toť dítko budoucnosti.«

Pomocníci ti jsou známí: jest jich mnoho, jmenuju jen některé. Jsou to:

1. Nevázanosť tisku. 2. Požitkářský směr života. 3. Vliv novodobé nevěrecké vědy.

I. Nevázanosť tisku.

Během let domohl se tisk ohromného vývoje a vlivu. Zvědavosť lidská, vždy něco nového slyšeti, byla mu matkou, a chce-li někdo a líbí-li

se mu lépe, vědychtivosť. A jakkoliv redaktoři své články neopírají o evangelium, ano leckdy i směrem proticírkevním píšou, přece jejich »kázání« jdou jako na dračku a za ně ještě dobře jsou placeni.

Časopisy staly se dnes denním chlebíčkem: Od ministra až k písaři, od podnikatele staveb až k poslednímu pomahači při stavbě, od milostivé paní až k prodavačce na trhu — — — každý se shání po novinách, po časopisech.

Bohužel ale v poslednějších letech zavál v Evropě vítr liberalismu a zmocnil se většiny časopisů, které zásady jeho přijaly za své a v lidu je vštěpovaly.

Říkalo se: »Vychází slunce práva, svobody a volnosti.« — Lid s nadšením vítal zlaté paprsky tohoto slunce. Namlouvalo se také lidu: »Bude vše lépe, budou zlaté časy, o nichž jsme tak dlouho blouznili.«

Čím více slunce liberalismu vystupovalo na obzoru, tím více pálilo, až sežehlo vše, svobodu, blahobyt, štěstí, život. A dnes, kdy slunce liberalismu se kloní k západu, doléhá k sluchu již kletba uvědomělého lidu, jenž z blouznění svého se probrav, poznává, co jest pravé zlato a co jest pozlátko.

Smutný důkaz, kam liberální hospodářství zavede národ, poskytuje Italie. Dobře píše »Hlas Národa« ze dne 24. ledna 1894.: »Může-li se vše to díti v zemi blaženého liberalismu *), jejíž ústavní

*) t. j. v Italii.

poměry po třicet let těšily se úplně volnému rozvoji, jest patrno, že země ta jest zachvácena nebezpečnou chorobou. Italii hrozí dnes úplný rozklad a to se nedá ničím vymluviti. Italský národ byl v hmotném ohledu vyssát a v mravním ohledu zničen. Na venek hrál si na velmoc přinášeje ohromné oběti na vojsko a loďstvo a uvnitř nechal bujeti starý zděděný šlendrián vedle nových zlořádů, na které dnes jen s ošklivostí a hrůzou pohlíží. Italie byla před 30 lety osvobozena a sjednocena, ale její osvoboditelé stali se hrobaři jejího blahobytu. Dali lidu svobodu, ale za to ho svlékli donaha; dali mu sjednocenou vlasť, ale za to vyrvali mu víru a mravní přesvědčení ze srdce, jakoby vlastenectví se zbožností se nesnášelo.«

A v pravdě.

Liberalismus nespokojil se, že vyssál střední stav, že svobodou živnosti zničil řemeslo, že nadháněl kapitalismu proti třídě pracující — — — ale těžkou nohou došlapoval ještě na zbědovanou šíji. Liberální tisk neměl pro zbědovaný lid žádné útěchy. Vzpomeňme jen, jak s výsměchem odbýval všechny ty, kteří se zásad křesťanských drželi, jak zlehčoval obřady, tupil kněže, v lehkosť bral základní články víry, literární práce katolické umlčoval anebo snižoval, byť byly i sebe lepší, sebe důkladnější. V rozličných přílohách, ve feuilletonech, v románech líčil slabosti

lidské způsobem takovým, že obraznosť čtoucího roznítil z míře nemalé. A následky nedaly na sebe dlouho čekati.

Oběti převrácených zásad se dostavily, ale na koho padne kletba za zničení tolika životů?

Napoleon I. pravil: »Čtyři nepřátelské časopisy učiní více škody, než stotisíc mužů v otevřeném poli.« A což když těch nepřátelských, těch zhoubných časopisů jest na sta, kdož sečte škodu, jaká z toho vzejde? Nedivme se tudíž, dolehá-li k sluchu našemu se všech stran nářek na úpadek náboženský a mravný.

Lidstvo stalo se obětí těch zásad bohaprázdných, jež tiskem byly chváleny a šířeny.

A co z toho následuje?

Naše svatá povinnosť starati se o tisk dobrý, neporušený.

V příčině té bylo na straně katolické mnoho jednáno, mnoho mluveno, posud ale málo vykonáno. **Tisk katolický živoří.**

Na čase jest konečně poslechnouti rady moudrého otce křesťanstva Lva XIII., jenž dí: »Ježto hlavním prostředkem ve službách protivníků jest časopisectvo, nacházející se pod jich vlivem, nebo jsouc od nich vydržováno, tož dlužno vážně vyzvati katolíky, aby špatnému tisku čelili dobrým ku obraně pravdy, ku ochraně náboženství, ku zastávání katolických práv.« (Okružní list sv. Otce k biskupům, kněžím a lidu italskému 1890.)

II. Požitkářský směr života.

Křesťanství učí, že pomíjitelné statky tohoto světa jsou jen prostředky ku získání statků vznešenějších, nepomíjitelných. Statky pozemské tudíž nejsou cílem lidského života, nýbrž jen prostředkem k cíli a nic více.

Ano, křesťanství za velikou zásluhu pokládá chudobu, snáší-li ji člověk v duchu Kristově. Kristus sám chudobu posvětil, narodiv se jako nejchudší z chudých a hlásá všem stoupencům svým: »Chce-li kdo za mnou přijíti, zapři sebe sám!«

To jsou hlavní rysy života křesťanského.

Ale svět, jak nyní jest, počíná si zcela jinak. Statky pozemské pokládá za cíl, získání jich za hlavní úlohu. »Chceme peníze, chceme požitek!«

To jsou zásady mnohých lidí, kteří s vírou v Boha a v zjevení to do opravdy neberou. To jsou snahy a tužby těch, kteří hlásají, že není duše nesmrtelná, že smrtí se všecko končí.

Ostatně shánění se po statcích a požitcích života jakožto jediném cíli jest jen důsledkem nevěreckých zásad. To jest zřejmé. Není-li vyššího duševního života a žádné odplaty po smrti, pak ctnosť nemá ceny, sebezapření jest bláznovstvím, a cílem lidského života může býti jen požitek pozemský, pokud možno nejvyšší a nejdelší. A upříti se nedá, že tento hmotařský beznadějný názor života vnikl v mysl a srdce mnoha lidí a naleznul mnoho přátel a příznivců.

Tento názor úzce souvisí s novověkou snahou, zhostiti se křesťanství a jest rovněž hlavní příčinou, že náboženství v širších vrstvách lidu zachází. Nebo kde tento bezbožecký směr převahu vzal, tam nauky evangelia nezahřívají srdce. Na místě jich stojí tu zákon světský, jenž lidi bezbožecké v mezích pořádku má udržeti.

Ale trestný zákonník daleko nevystačuje, aby mravnosť udržel na žádoucí výši. Mravnosť a pravá ctnosť daří se jen tam, kde jest živá víra v Boha a v jeho mravní zákon. Odpadnutí od Boha tudíž znamená mravní pohromu. Člověk Boha spuštěný nikdy nepochopí cenu chudoby a bude ji snášeti jen tak dlouho, dokud mocí světskou v mezích bude udržen.

V příčině té pernou pravdu liberálům francouzským pověděl socialista Jauris *): »Vy jste prohlásili, že každému pouhý rozum jeho stačí za pravidlo života; vy jste, jako by to byla již věc odbytá, odtrhli lid od Církve; od nauky křesťanské. Vy jste přetrhli všechny svazky mezi křesťanskou minulostí a mezi novověkou přítomností. Co jste tím učinili? Že prý to byly staré zvyky?... Budiž. Ale ty staré zvyky byly mnohým potěchou a upokojením. Vy jste přerušili starou tklivou ukolébavku, která konejšila bídu lidskou. A bída lidská se probudila s křikem a hlásí se, aby se jí také dalo místo pod sluncem — místo pohodlné.«

*) dne 24. listop. 1893 ve sněmovně.

A v pravdě: nenasytná žádosť po požitcích života zmocnila se širších vrstev lidu. Oči mnohých nespokojenců upírají se k jednomu cíli — k nebi pozemskému, jak říkají, jež pozůstává v heslu: »Jez, pij, užívej!« Tento neblahý směr jeví se v mnohých úkazech, jež za našich dnů nabývají tvářnosti povážlivé. Tak ku př. socialní demokraté chtějí rovnosť a sice rovnosť v majetku, rovnosť v práci, rovnosť v požitcích. Snahy své opírají jedině o názor hrubého materialismu. A i ti, kteří se ještě nestali obětí socialismu, nakazili se touhou po požitcích tou měrou, že tím více po radovánkách se shánějí, čím méně prostředků mají, nenasytnosť svoji ukojiti. A to bývá příčinou k nespokojenosti.

Jak lze odpomoci takovému zlu?

Zde může pomoci jen jeden prostředek: vrátiti lidu náboženství.

Ale to nejde tak rychle, jak by si někdo myslel. **Bourati, kaziti, ničiti jde snadno a dovede každý i nejhorší, stavěti ale jde těžko.**

Mnoho vody uplyne, než duch křesťanský pronikne zase a oživí všechny vrstvy lidu. Mnoho jich se stromu křesťanství odpadlo a hledalo štěstí ve světě, ale nenašlo. K Bohu se ještě nevrátili a ve stínu kříže ještě neodpočívají. A v srdci jejich hlodá červ, jenž je činí nešťastnými, nespokojenými a jiné ohrožuje. To jsou zjevy velice žalostivé, ale skutečné. Pokoj dříve nebude, dokud ve stínu kříže nepodáme sobě ruce ku společné práci.

III. Vliv novodobé nevěrecké vědy.

Dle nauky Kristovy jest člověk od Boha stvořen. Bůh vdechl člověku duši, jež jest principem (základem) života. Tato duše jest nesmrtelná, s tělem neumírá. Smrtí tedy není vše skončeno. Jest život věčný, kde člověk odměněn nebo potrestán bývá, dle toho, byl li jeho život dobrý anebo zlý. Nauka tato jest tak jednoduchá a krásná, že jí každé dítě porozuměti může; miliony lidí žilo dle této nauky a byli šťastnými, spokojeně a odevzdaně čekajíce dne posledního svého života.

Náš věk ale tyto prosté a vznešené nauky zcela převrátil. Dle nauky tak zvané novodobé vědy není člověk tvorem Božím, nemá duše nesmrtelné. Duševní život jeho jest prý výronem činnosti mozkové. Bezprostředním praotcem člověka jest prý opice.

Vůbec tito vědátoři nevidí ve světě žádné účelnosti, nýbrž jen samou »náhodu«. Dle nich tudíž »náhodou« svítí slunce, »náhodou« světlo a teplo jest potřebno tvorům, »náhodou« dle jistých zákonů se vše pohybuje, »náhodou« člověk povstal a se zdokonaloval. Jak hrozně může pobloudíti člověk! Než by uznal věčného Tvůrce, raději uznává náhodu!

A co jest náhoda vlastně? Nic, pranic. Řekne-li příkladně někdo: »náhodou« jsem se potkal s tím a tím, jest to náhoda? Není. Potkání ono jest výsledek dvou různých směrů a

státi se muselo, pokračoval-li člověk v těch směrech.

K hvězdáři Kirchrovi *) přišel přítel jeho nevěrec, který podobné řeči vedl a spatřil na stole nový, mistrně provedený globus (t. j. vypodobnění nebeských těles). Pln úžasu a zvědavosti se tázal Kirchera, kdo že ten globus zhotovil a jemu dal, načež Kircher odpověděl: »Nikdo ten globus nezhotovil, ten globus se udělal sám; tančící molekyly seskupily se ve vlákna, tato vlákna se sletěla a utvořila tuto lepenku, ta sama se stočila v kouli a pak se sběhly barvy a nadělaly samy tyto body a čáry, které představují hvězdy a jejich dráhy.« Přítel Kircherův se zasmál a pravil: »Povedený to žert, škoda, že jsem toho neviděl, bylo to asi pěkné podívání co?« »Žádný žert to není, milý příteli, nýbrž čistá, vědecky dokázaná pravda,« odpověděl Kircher s vážnou tváří. »Ale dovolte, snad mne nebudete míti za blázna?« durdil se přítel, »takové pohádky povídejte dětem, ne ale mně.« — »Aj,« řekl astronom, »podivná to věc! Právě takovými pohádkami vysvětlují neznabožští mudráci povstání všehomíra. Molekyly **) prý se samy točily jako v tanci a z toho motání prý se vymotal nesmírný tento vesmír. A bláhoví lidé jim věří!« Že se nemohl udělati a sformovati sám od sebe pouhý, jen několik centimetrů veliký o b r a z

*) Viz social. kázání Dr. Horskýho: Modli se a pracuj.
**) t. j. nejmenší částečky.

nebeských těles, to nahlédne každý a za blázna má toho, kdo by něco takového opravdově tvrdil a dokázati hleděl, že ale sám se takovým způsobem sformoval ohromný original, *) jehožto hranic ani vypočísti, ani dohlédnouti nemožno, tomu věří. Co v malém prohlašují za bláznovství, tomu ve velkém říkají věda!

A taková věda přednáší se leckdes na vysokých školách jako vymoženosť novodobá. Nic bychom proti tomu neměli, kdyby se přednášela tato věda jako soustava, která má mnoho odpůrců, která nedovede vysvětliti mnohé tajnosti.

Kdyby se ku př. řeklo, že materialismus nijak nedovede vysvětliti vznik života a že se utíká, aby si pomohl, k samoplozenství (generatio aequivoca): pak bychom si myslili, věda počíná si nestranně; uvádí důvody závažné »pro« i »proti«. Ale tomu tak není.

Domněnky, theorie hlásají se za dokázanou pravdu, ačkoliv mají proti sobě celou řadu námitek a záhad nedokázaných.

Tak ku př. pravil dr. Virchov v příčině vzniku života:

»Neznáme ani jediného skutečného děje, jenž by dokazoval, že by se byl udál případ samoplozenství ve způsobu tom, aby hmoty neústrojné samovolně byly vyvinuly hmoty ústrojné — — Žádný člověk nikdy neviděl,

*) t. j. původní těleso.

že by se byl skutečně udál nějaký případ samoplozenství, a každý, kdo tvrdil, že něco takového viděl, byl usvědčen z nepravdy a to nikoliv od bohoslovců, nýbrž od přírodozpytců «

A nejnověji na mezinárodním kongresu anthropologů v Moskvě odbývaném veřejně pravil: »Schází nám veliké spojení člověka s tvorstvem, zvláště s opicí. Nikde nenalézáme útvary člověka, který by byl jiného nižšího druhu než je člověk nynější doby. — Všude jeden a týž člověk, oddělený od ostatního tvorstva nepřekonatelnou propastí, schopný nekonečného vývoje a zdokonalení duševního. A opice zůstává opicí, nelze ji »vychovat«, udělat z ní více, než byla a jest.« Tím ovšem jest theorie Darvinova zvrácena dokonale.

Namítne někdo: »Takové učené věci přednášejí se jen na vysokých školách.« — Dobře. Ale, což tam neuškodí, přednášejí-li se stranicky? Ale kdyby jen na vysoké školy byly obmezeny!

Tyto nešťastné nauky podávaly se do nedávna v časopisech pracujícímu lidu, jako by byly pravdou nad slunce jasně dokázanou!

Socialnědemokratické listy krmily těmito domněnkami své čtenářstvo a utvrzovaly je v domnění, že člověk jest jen dokonalejší zvíře. A jak může pak člověk dle náboženství jednati a náboženství vykonávati, žije-li v neblahé domněnce, že jest potomkem opice, že smrtí se vše končí?

Jak bude člověk dbáti mravného života, žije-li v bludu, že člověk není nic jiného leč výsledek hrubé hmoty bez duše?

Sám stoupenec materialismu Friedrich von Hellwald jest tak upřímný, že bez obalu naznačuje poslední praktické konce soustavy materialismu. Kdykoliv a kdekoliv mravně náboženský názor o světě vzal zkázu, vždy dle jeho pozorování a přiznání zároveň zhynuli řádové političtí a společenští.

On uznává, že neznabožství a materialismus nikoho neblaží, ano, dospívá k následujícímu úsudku: »Když pro lidi nebude žádného Boha, žádného mravného řádu světového, žádného rozdílu mezi dobrým a zlým, žádného svědomí, žádného práva ani křivdy, nýbrž jenom smyslné požívání, jenom nezměnitelné a nevolné účinky slepých hmot a sil, jenom právo silnějšího v zápase o bytí a proti bídě světa, tož oni povedou tento zápas jako slepé mocnosti davů a upadnou zpět v barbarství.«

Hle! k jakým smutným koncům vede bezbožecká věda! Bůh nás chraň takové vědy! Nás, kteří se Boha ještě držíme, ani neosloví, ani neomámí. Našim heslem buď: **Bůh a svaté jeho náboženství.**

Ročník IV. Cena 4 kr. Číslo 7 a 8.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

U stolu Moudrosti.

Časová úvaha.

Napsal

František Žák.

Zakládejte jednoty!

Na uváženou napsal Dr. Josef Burian.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Beseda N—ská odbývá svůj pravidelný večírek vždy ve čtvrtek. Mívá na ten den návštěvu obyčejně velmi slušnou. Jak by také ne! Ve velkém sále besedním zpívá se, hraje se, přednáší se . . . . a to přece táhne. Kdo jen trochu něco umí, může se dáti slyšeti, a posluchačstvo tleská mu vždy, aspoň na oko.

Z koncertního sálu, který ovšem často promění se v sál divadelní nebo taneční, vedou troje dvéře, každé do menšího salonku. V prvním dávají se také produkce. A nejsou to ochotníci, nýbrž mistři, již tuto své umění vynášejí

Pan starosta s prvním radním hrají duetto, »piké«, ostatní dva radní s panem řiditelem dávají pravidelně terčeto »preferanc« a u dvou jiných stolů konečně scházívají se ostatní čelnější občané města ku kvartetu »bulce, šístce« a jak se vůbec různé ty skladby jmenují. Jsou to vesměs usedlí poctivci, kteří s tímto slzavým údolím jsou, když už jiné není, spokojeni. Ty čtvrteční produkce a kus klidného rozumného hovoru jim na týden vystačí.

*

V třetím pokojíku stojí billard. Tam již to tak tichounce nechodí. Nu ovšem, jsou tu samí »Mladí«, a mladá krev — horká krev. Že se mluví téměř výhradně o politice, rozumí se samo sebou. Dnes vůbec mluví se jen o politice.

Ale do žádných z těchto místností neuvedu pana čtenáře. Že jsem se o nich zmínil, nevezme mi za zlé; musil jsem tak učiniti ze zdvořilosti k sousedstvu. Nebo my zaujmeme místo v pokoji druhém, prostředním. Kolem jediného velkého stolu sedává společnost velmi různá a nestejná, která skoro každou chvíli se mění. A bývá tu někdy tak živo, že muzikanti spouští své nástroje, billardisté svá tága, a nahrnuvše se do pokojíku číslo druhé, hustě obklopují stůl. Občané z pokoje druhého pustí se do sebe tak živě, že »kvartetáři« z prvého pokoje nezřídka je okřikují:

»Ticho, vy tam od stolu »Moudrosti«. Hulákáte jako zelenářky na pražském trhu.«

Že od stolu »Moudrosti« nezůstanou odpověď dlužni, rozumí se samo sebou Než to nás nezajímá. Raději povšimněme si společnosti druhého pokoje. Jest to spíše kuřárna, v níž scházívají se na kus hovoru občané, kteří nejsou milovníky ani karet, ani houslí, ani taga; poněvadž se ale pouštějí do řešení všech moderních záhad a otázek společenských, jež právě světem hýbají, dostal stůl jejich zvučné jméno »stůl Moudrosti«. A jména toho také zasluhuje. V politice vede hlavní slovo mistr Blažek. V socialistice jest odborníkem stavitel pan Zajíček, v právu

a náboženství advokátní koncipient Dr. Mluvil. Krátce, »u stolu Moudrosti« schází se nejintelligentnější společnost městská.

Nejživěji je, kdykoliv tam zavítá katecheta Mudroch. Jsou s Dr. Mluvilem dobří kamarádi, pan doktor mladočeský »radikál«, pan katecheta konservativní »zpátečník«, doktor rád mluví do náboženství a katecheta zase rád do práva, nebo jak on tomu říká, do »zákonníků a fariseů«. Při takové příležitosti se stane, že i mnohý »kvartetář« z prvního pokoje opustí čertovy obrázky, aby slyšel potýčku zmíněných pánů. Obyčejně vyhraje pan doktor. Umíť tak křičet, že přikvapují i slečinky ze sálu s křikem:

»Pro Pána Boha, co se zas stalo«?

»I pánům od »Moudrosti« přetéká »Moudrost«, na to ozve se suchý hlas pana Vomáčky z prvého pokoje.

Jeden z nejostřejších dní byl první čtvrtek v prosinci roku 1893. Pan doktor měl solo, jako málo kdy před tím. Už skoro chraptěl. Byloť několik dní před tím podalo uherské ministerstvo svou předlohu o nuceném občanském manželství. Pan doktor oslavoval toto vítězství »liberalismu« s velikým nadšením, a přicházel tím více do ohně, že jen sporého souhlasu a pozornosti docházel. Marně rozvinoval nejnabubřelejší fráze z liberalních novin, ve kterých zmíněná předloha o »nuceném« občanském sňatku až hnusně se velebí, členy od stolu Moudrosti nebylo lze žádným způsobem rozehřáti. Pánové!

dovolte, abych vám přečetl článek Nár. Listů ze dne 3. prosince 1893. Je znamenitý, velkolepý!

Aniž by vyčkal odpovědi, začíná čísti svým hromovým hlasem: »Obdivuhodných věru úspěchů domohli se šťastní Maďaři . . .«

Tu otevřely se dvéře, a do místnosti číslo prvé vstoupil katecheta Mudroch. Jako elektrická jiskra vjelo to do všech přítomných.

»I pěkně vítáme, pane katecheto, přicházíte jako na zavolání«.

»Oč vlastně jde?«

»Tady u nás jsme tiši.« Ale tam u »stolu Moudrosti« burácí zase Dr. Mluvil. Však ho nějak usadíte.

V tom již katecheta Mudroch míří do čísla druhého, kde hřmotným hlasem čte Dr. Mluvil. Spatřiv katechetu, nápadně se zarazil.

»Jen pokračujte, p. doktore, pobízí katecheta Mudroch, ať slyším vaše výklady. Co vlastně vykládáte?«

»Pan doktor Mluvil nám po celou hodinu vykládal«, pravil jeho šef, Dr. Hustý, muž klidné rozvahy a zralého úsudku, »jaký obrovský krok učinili Maďaři předlohou o nuceném občanském sňatku v před na poli svobody«.

»Svobody«? odpovídá katecheta Mudroch. »Tomu dobře nerozumím« Vždyť už ten název, nucený občanský sňatek, naznačuje spíše tomu, že svoboda má býti zkrácena a že každý občan

má býti k něčemu nucen, k čemu dříve nucen nebyl. Kde je tu tedy svoboda?

»Kde je tu svoboda? Svoboda ducha to je«, pravil doktor Mluvil. »Jest to zlomení kusu z těch pout, kterými ujařmila církev středověká národy. Tato pouta budou zlomena. Žádný nebude více vázán předpisy církevními u dosažení manželského štěstí, nebude vydán vrtochům farářů. Svoboda svědomí bude opět úplnější. Kdo bude chtíti, ať se dá pak i církevně oddati, nikdo mu nebude brániti. Svobodě osobní není tím nijak ublíženo. Jest nejvyšší čas, aby i u nás byl zaveden.«

»Není pravda, co tu povídáte, pane doktore. Nemluvě ani o tom, že vaše slova o svobodě ducha a svědomí jsou holé fráze, tážu se vás: Kde je větší svoboda, tam, kde každý může se oddati, kde chce, buď v chrámě nebo na hejtmanství, nebo tam, kde je nucen, pravím nucen, uzavříti nejprve sňatek na hejtmanství? Kde je větší svoboda? Farář smí žádati na snoubencích jen tolik, co žádá zákon světský a nesmí a nemůže snoubencům činiti jakékoliv překážky. Jsou-li ještě jiné předpisy, pouze církevní, nemůže nikdo snoubence k nim nutiti. Ovšem, chce-li snoubenec oddán býti jako věrný katolík, musí se těm předpisům podrobiti. Tyto předpisy zůstanou v platnosti, byť i nucený sňatek občanský byl zaveden, a snoubenci, kteří budou chtíti, aby byli i církevně oddáni, musí je zachovati. Tak občanským

sňatkem obmezuje se jen osobní svoboda, a státu dává se zbytečně moc nad všemi občany v záležitosti nejsoukromnější, v záležitosti svědomí. Zvláště se divím, že právě pan doktor horuje pro nucený státní sňatek. On se přece vydává za demokrata, za muže, který bojuje za největší samostatnost a nezávislost lidu od státu, za nejširší osobní svobodu. Ta se ale, jak patrno, nuceným občanským sňatkem citelně obmezuje, a stát činí se absolutním pánem i ve věcech manželských.«

»Co tomu říkáte, pane doktore«, ozývaly se hlasy?

»Co tomu říkám«, odvětil doktor, rozpálený jasným a pravdivým výkladem katechety Mudrocha. »Co tomu říkám? Že to jsou klerikální zpátečnické knify.«

»Volám pana doktora k pořádku«, ozval se pan Dr. Hustý, bera na sebe úkol předsedy, »a prosím ho, aby neužíval podobných urážejících slov, ale proti důvodům stavěl důvody.

»Tak odpovídám, že i vy pane šefe jste klerikál a zpátečník, odlehčil si radikalní pan doktor. Stůl »Moudrosti« otřásl se nad tím smíchem«.

»Co se smějete«, zlobil se doktor? »To přec nelze upříti, že občanský sňatek jest krok v před na poli svobody svědomí?«

»Dobře, pane doktore«, na to katecheta Mudroch. »Tím, že na mou námitku kladete důraz, aniž byste dřívější slova má vyvrátil, doznáváte,

že pravda jest, co jsem řekl, že totiž nucený sňatek občanský jest zbytečné obmezení občanské svobody státem. Mohl bych na tomto svém vítězství se spokojiti, ale nečiním toho, a odpovídám i na vaši poslední námitku «

»Tvrdím, že nucený sňatek občanský jest násilím páchaným na svědomí věřících katolíků.«

»To jsem dychtiv, jak to dokážete«, smál se doktor. Abyste nás snad nechtěl obelstíti, podotýkám ještě jednou, že katolíci mohou i po občanském sňatku dáti se oddati církevně. Pánové to slyšeli!«

»Dobře, dobře, pane doktore. Ani si nedomýšlím, že bych takového chytráka, jako jste vy, dovedl obelstíti.«

»Dovolíte mi otázku?«

»Prosím, jen se tažte.

»Věříte, že i v Uhrách jsou upřímní osvícení katolíci?«

»Ovšem.«

»Přiznáváte, že jen sňatek náboženský považují za pravý sňatek?«

»Může býti, vždyť jsou to zpátečníci«.

»Ještě jednu otázku. Má býti nucený občanský sňatek jenom platnou státní smlouvou, nebo má býti skutečným sňatkem, za jaký považujeme sňatek církevní?«

Pan doktor obával se patrně nějaké nástrahy a proto odpověděl vyhýbavě otázkou.

»Co byste mi odpověděl, kdybych řekl, že má býti jen občanskou platnou smlouvou?«

»Pak bych řekl, že celý ten nucený občanský sňatek jest zbytečnou komedií. Zbytečnou proto, že občanskou platnou smlouvou může býti a jest i svobodný sňatek církevní, a že tudíž nucený občanský sňatek jest skutečně zbytečným a drahým týráním občanů se strany státu. Že hodně drahým, o tom přesvědčí se uherští páni poplatníci brzy, až jim bude platiti množství nových úředníků, kteří povedou občanské matriky. Komedií je, poněvadž je to jen smlouva, a ne sňatek, a snoubenci, nechtějí-li platiti v očích všech lidí za souložníky, jsou nuceni, ještě uzavříti skutečný sňatek, sňatek církevní. Máte-li tedy za to, pane doktore, že sňatek občanský má býti jen občanskou smlouvou, jest zbytečným týráním lidí, zbytečným a nemilým ouřadováním, obmezováním svobody. Dáváte mi za pravdu?«

»Nechci odpovídati na pichlavé vaše vývody, důstojný pane«, na to doktor. »Učinil jsem otázku jen proto, abych seznal vaše smýšlení. Držím se toho, že nucený sňatek občanský jest pravý sňatek a ne pouhá smlouva.«

»Nějak neobvykle dnes povolujete, pane doktore«, ozval se s úšklebkem mistr Blažek.

»Prosím, pane mistře«, na to doktor, »manželské záležitosti nevpadají ve váš obor, i žádám vás, zdvořile, abyste nás nevyrušoval.«

»Hle, hle, jak se umí durdit pan doktor, nejde-li po jeho. A přece každý musí doznati, že by byl církevní sňatek zbytečným, je-li občanský sňatek sňatkem pravým a ne pouhou smlouvou. Tolik přece každému napadá« — hájil se mistr Blažek.

»Ticho, pánové, napomínal rozvážně Dr. Hustý, slyšme, jak o tom smýšlí pan katecheta Mudroch.«

»Pan doktor Mluvil,« začal katecheta Mudroch, »považuje tedy nucený občanský sňatek za pravé manželství a následovně církevní dodatečný sňatek za zbytečný. Hm, pánové. Napadá mi, jak prve týž pan doktor zvláště na to kladl váhu, že svoboda svědomí zůstává nuceným občanským sňatkem neporušena, poněvadž, kdo chce, může se dáti i církevně oddati. Nyní prohlašuje tento sňatek za zbytečný, za nic. Co se vám zdá, pánové, jest taková řeč upřímná a důsledná?

»Žádám pana předsedu«, vyjel si zhurta pan doktor, »aby udělil panu katechetovi Mudrochovi důtku; on mě tupí. Kdyby ráčil raději důstojný pán již odpověděti k věci; takovým způsobem se nevytočí«.

»Nemám toho za potřebí, pane doktore. Ihned Vám odpovím. Vy tedy považujete nucený občanský sňatek za pravé manželství. Tvrdím, že je to násilí na svědomí katolíků, násilí, které může míti v zápětí nejstrašnější zmatky a neštěstí.«

»Tak mluvte,« ozývaly se hlasy, jsme zvláště na poslední vaše tvrzení zvědavi

»Odpusťte, pánové«, pravil na to katecheta Mudroch, »že tak zvolna jdeme v před. Než musím Vás ještě na okamžik pozdržeti a žádati pana doktora, aby než já dokážu, že nucený občanský sňatek jest znásilňování svědomí, on nám své tvrzení, že nucený sňatek občanský není proti svobodě svědomí, také odůvodnil.«

»Nuže, odpovím na to,« odvětil doktor, »ačkoliv dobře nechápu, proč to chce důstojný pán slyšeti; víť on to tak dobře jako já. Dle katolického učení neuděluje svátost manželství kněz, jako na příklad uděluje křest nebo poslední pomazání, ale sňatek uzavírají snoubenci sami tím, že vysloví si navzájem manželský souhlas. Kněz jen sňatku žehná. Jest tedy jedno, prohlásí-li snoubenci tento svůj souhlas před farářem a dvěma svědky anebo před hejtmanem nebo starostou a dvěma svědky. Můžete něco proti tomu namítati, důstojný pane?«

»Proti tomu, že sňatek záleží v prohlášení manželského souhlasu, a že tudíž snoubenci sami a ne kněz uzavírají sňatek, nemám co namítati; jest to správné. Když ale, jak pan doktor právě řekl, jest to jedno, vyjadří-li snoubenci tento svůj souhlas před farářem nebo před hejtmanem a dvěma svědky, nemohu pochopiti, proč mají katolíci tento souhlas vyslovovati dvakráte, jednou před hejtmanem a dvěma svědky a potom před farářem a dvěma svědky? Pan doktor vlezl pa-

trně do pasti. Ale nechám i toho, nebo už jsem na to poukázal, že nucený občanský sňatek jest zbytečné obtěžování občanů. Falešné ale jest tvrzení, že jest to jedno, před kým sňatek se uzavírá. Pro katolíka to není jedno. Pro něj jest zákon, že sňatek může býti uzavřen jen před vlastním farářem a dvěma svědky. Každý sňatek jinak uzavřený katolík přijati nemůže. To se rozumí samo sebou. Manželství jest svátost, a nepatří tedy ani před soud, ani na radnici, ale do chrámu. Jest to věc náboženská, a patří tudíž před toho, kdo má moc od Boha, rozsuzovati ve věcech náboženských. Jako jen církev má právo v mezích od Krista ustanovených ustanovovati obřady a platnost zpovědi, odpuštění hříchů, a p., tak i ona jedině může stanoviti platnost a neplatnost sňatků. To jest tuším zcela jasné. Chtěl-li by mi pan doktor namítnouti, že státu po tom nic není, a že on si může dávati zákony, jaké chce, odpovídám, že stát jest povinen, šetřiti svědomí a přesvědčení většiny svých poddaných. Ptal jsem se dříve pana doktora, věří li, že jsou v Uhrách upřímní a věřící katolíci, a on přiznal, že jsou. Nuže, tito katolíci tak věří o manželství, jako církev, jejíž jsou členy a údy. Oni považují jen církevní sňatek za manželství. I nutí-li je stát, aby vyslovovali svůj manželský souhlas i před civilními úřady, nutí-li je, aby aspoň na venek ukazovali, že považují i

tento sňatek za právoplatný, činí patrné násilí na jich svědomí. Ano stát žádá při občanském sňatku, aby snoubenci pravdivě vyslovili svůj manželský souhlas, nejen na venek, ale i v srdci, a to jest strašná tyranie, to jest něco, co katolíci ve svědomí činiti nemohou. Stát nemá právo je k tomu nutiti. K prosté smlouvě mohl by je nutiti, ale k občanskému sňatku, který by měl platnost skutečného sňatku, nikoliv. Stejným právem mohl by je nutiti, aby místo do kostela na mši sv., chodili do koncertu, aby zřekli se svého majetku právoplatného, aby zřekli se věčného spasení a j. Dáváte mi po tom, co jsem uvedl, za pravdu, pánové, když tvrdím, že pro věřícího katolíka jest nucený občanský sňatek tyranií svědomí?«

»Skutečně jest tomu tak, důstojný pane, jak pravíte«, ozval se vážně Dr. Hustý. Také ostatní společnost, která zatím velice zvážněla a se utišila, souhlasila. Přemohla je přesná důslednost vývodů páně Mudrocha.

»Pak také budete souhlasiti«, pokračoval katecheta Mudroch, »pravím li, že návrhem uherským hozena byla do národu uherského pochodeň nesvárů, štvaní a pronásledování. Naše liberální listy ustavičně denuncují uherské katolíky, že se proti vládě zvedají, že bráníce se prý, štvou a agitují Jak o takovém farizejství dlužno souditi, vidíte sami. Katolíci hájí nejdražší statek lidský, svou víru a své svědomí, a ti bídní fari-

seové, kteří tak často dělali se ochránci svědomí, plazí se nyní před zednářem Wekerlem na břiše za to, že odvážil se sáhnouti drzou rukou až do svědomí katolického národa. Nedivte se, jestliže katolíci se brání. To jest jejich povinností. Mám odůvodněné podezření, že zednáři a vůbec liberálové mají ve věci své ruce, aby rozeštvali národ a pak v kalných vodách lovili. Tak to učinili, jak vám známo, ve Francii oni liberálové, kteří ve škandální aféře panamské okradli národ o 300 milionů franků, ti liberálové, kteří všudy dělají se přátely lidu a veřejné mravnosti. V Italii bylo podobně, ač tam podvody těchže pánů dostupují výše jen asi 50 milionů lir — — — —«

»Snad přeháníte, důstojný pane«, přerušil Dr. Hustý řečníka, který se začínal rozohňovati. »Nechme těchto věcí! Jsou i mezi liberály poctivci a mezi katolíky lidé špatní. Vaše dosavadní klidné vývody přijímáme. Vy jste ale pravil, že nucený občanský sňatek může míti strašné následky. O tom jste nám nepravil dosud ničeho.«

»Právě jsem chtěl k věci přejíti, když proud řeči mne unesl na jiné pole. Otázka, o které chci mluviti, jest otázkou právnickou, která Vás, pánové, jak za to mám, bude zajímati.«

Kolem stolu »Moudrosti« dávno již neskupili se téměř všichni přítomní. Katecheta Mudroch takto mluvil dále:

»Bohatý jeden šlechtic katolický bral si za choť chudou dívku. Oba jsou dobrými katolíky. Mají uzavříti sňatek. Nevěsta, která zvláště jest

svědomí útlého se děsí, že má uzavříti sňatek občanský. Snoubenec ji těší tím, že jí praví: Občanský sňatek, to jest jen státní smlouva, věc, kterou sňatek náš nabývá platnosti před státem. My v duši takový sňatek nechceme, ale uzavřeme pak platný sňatek církevní. Jinak jako katolíci jednati nemohou. Občanskému sňatku se jen podrobí, že stát je k tomu nutí. To slyší bratr šlechtice — ženicha, který mu jde za svědka. Neříká k tomu ničeho. Sňatek občanský i církevní jest uzavřen a novomanželé žijí v štěstí a blahobytu. Narodí se jim syn. Vychovávají jej dle svých majetkových a společenských poměrů. Tu zemře otec, zemře i matka. Syn zatím vyrostl a hotoví se, aby převzal dědictví, které právoplatně mu i bez poslední vůle přísluší. Než nastojte! Tu povstane jeho strýc, bratr jeho otce, který byl tomuto za svědka a prohlásí: Veškeren majetek patří mně, já jsem jediný platný dědic svého bratra. Syn jeho jest syn nemanželský, a nemá práva na dědictví.

Věc přijde k soudu. Každý považuje žalobníka za blázna, vždyť rodiče dědice — syna byli přece právoplatně oddáni.

Bohužel, věc brzy smutně se skončí pro syna.

Bratr táže se soudce: Co je zapotřebí k platnému manželství občanskému? Soudce ovšem odpoví, že mimo jisté zevnější potřebnosti jako listiny a p., vnitřní souhlas snoubenců. Dobře, odpoví žalobník. Listiny a p. měl můj bratr a jeho nevěsta v pořádku, ale oni neměli

vnitřního souhlasu. A bratr dokáže, jak snoubenci před občanským sňatkem pravili, že svůj souhlas k občanskému sňatku jako katolíci dáti nemohou, že se mu podrobí jako nutné formalitě, a že uzavrou pak sňatek církevní, kde vysloví svůj pravý manželský souhlas. Tvrdím tedy, pokračuje žalobník, že sňatek občanský, který bratr můj uzavřel, byl neplatný.

A co musel odvětiti soudce?

Poněvadž před státem platí tam, kde zaveden jest nucený sňatek občanský, jen tento a církevní neplatí před ním nic, musel soudce dáti žalobci za pravdu, musel ubohého syna, radost svých zemřelých rodičů, prohlásiti za nemanželské dítě a dědictví přiřknouti bratrovi. Syn se zastřelil.«

Když pan katecheta domluvil, trvalo salonem hluboké utišení. Každý přemýšlel.

»Vaše výklady,« přerušil doktor Hustý zavládnuvší ticho, »jsou skoro neuvěřitelny, a jsou přece tak důsledny a jasny. Gratuluji vám, důstojný pane, k těmto vašim slovům. Zajímají mne věru,« pokračoval pohroužen jaksi v přemítání. »Ano, ano, máte pravdu, katolík nemůže uzavříti i skutečný sňatek občanský i církevní a vládní předloha uherská jest jistotně znásilňování svědomí. Uznávám i vaše dřívější důvody, které jste proti němu jako proti zbytečnému obmezování osobní svobody se strany státu uvedl, ale obdivovati se musím právnické hloubce, s jakou jste probral tento poslední důvod. Nuceným ob-

čanským sňatkem skutečně mohlo by se státi, že by byly ohroženy majetkové rodinné i právní poměry katolíků svědomitých. Ano, čím více o tom přemýšlím,« pokračoval doktor Hustý v zamyšlení, »tím více nabývám o tom přesvědčení. Jsem úplně váš, důstojný pane, a jsem přesvědčen, že občanský sňatek mezi katolíky jest nemožný, jest násilí na svědomí. Ano kdyby stát někoho dával upalovati pro víru, nebylo by to takové násilí, nebo toto jest jen tělesné znásilňování, občanským sňatkem znásilňuje se svědomí a bez ohledu nutí k úmyslům, které katolík míti nemůže a činí z toho bezohledné důsledky.«

»Děkuji vám, pane doktore, za vaše upřímná slova. Co tedy říkal jste těm článkům a zprávám z Národních Listů, ve kterých návrh na občanský sňatek oslavoval se jako nejnovější a největší vymoženost novověká, jako krok v před na poli svobody? Měly patrně za účel nadchnouti své čtenáře pro občanský sňatek.«

»Přiznávám se vám milerád, důstojný pane,« řekl doktor Mluvil, »že i mně se ustavičné povídání »N. L.« o svobodě a novověké vymoženosti zhnusilo.

Měl jsem ale proti sňatku občanskému v Uhrách více důvody vlastenecké. Vaše důvody také já uznávám. Divím se ale, že na vlasteneckou a slovanskou stránku jste dosud nepoukázal. Očekával jsem to od vás jako nejsilnější zbraň proti mně a proto jsem se tomu vyhýbal.«

»Učiním toho ihned, pane doktore. Jen opakuji ještě svou otázku, co soudíte o počínání Nár. List. a jich povídačkách o svobodě a svobodomyslnosti?«

»Je to svobodomyslnost«, vmísil se do řeči opět pan Vomáčka, »ale násilnická, svobodomyslnost, která se raduje, že protináboženský duch má učiniti opět krok ku předu, svobodomyslnost, kterou zmíněný list takměř násilně vtlouká do hlav svých ubohých čtenářů.«

»Měl bych se«, odvětil doktor Mluvil, »Národních Listů zastati, poněvadž pravidelně je hájím jako list naší strany mladočeské, ale v příčině občanského sňatku toho nečiním. Národní Listy psaly jako urputný nepřítel církve, který nemůže zdržeti svou radost nad tím, že víra dostala opět ránu.«

»I to je dobré«, dal se tu slyšeti socialista pan Zajíček, »pan doktor — radikal přijímá na sebe úkol klerikala — zpátečníka. To abych já také se stal »studeným bratrem«!«

»Jen se smějte, pane socialisto, ale já vyznám otevřeně i jako mladočech, že, čta chvalozpěvy Nár. Listů na uherský návrh o občanském sňatku, hněvem a studem jsem se vždycky rděl. To je slovanský list, volal jsem, který s chladnou lhostejností dává na p spasy všecky národy slovanské v Uhrách, Slováky, Rumuny, Chorvaty?«

»A máte pravdu, doktore,« ujal se slova opět katecheta Mudroch. »Dosud mohl každý uzavříti sňatek v jaké řeči chtěl, Rumun rumunsky,

Slovák slovácky a p. To nyní přestane. Stane-li se návrh skutkem, budou po celé zemi, tedy i v krajinách slovanských, ustanoveni maďarští úředníci a sňatek bude lze uzavříti jen v úřední řeči maďarské. My se tu bráníme doma proti úřední řeči německé, svobodomyslníci z Národních Listů dělají, jakoby oni nejvíce proti ní bojovali — a tu máš, v Uhrách vítají nucený maďarský sňatek a úřední řeč jako největší novověkou a liberalní vymoženost.

Máte pravdu, volali všichni. Ale tomu nerozumím, podotkl kdosi, proč to činí, proč? Vždyť musí přec se dovtípiti, že si tím mezi opravdovými vlastenci neposlouží.

»Ovšem že neposlouží,« dodal katecheta Mudroch, ale mám za to, že jsem na příčinu toho jasně posvítil v »Čechu«. Přejete li si, přečtu vám aspoň část toho článku.«

»Za to vás prosíme, pane katecheto,« volalo více pánů najednou.

Mezitím co katecheta Mudroch z postranní kapsy číslo »Čecha« ze dne 5. prosince 1893 vyndaval, hlásil se k slovu ještě Zajíček.

»Aj, aj, pan Zajíček chce vykládati socialní rozumy.«

»Tentokráte se, pane doktore Mluvile, mýlíte — jsem úplně na straně pana katechety.«

»I to již jest přes příliš — i ten socialista se již obrátil!« volali mnozí ze společnosti. »Nuže, co pak vy namítáte proti nucenému občanskému sňatku?»

»Co namítám? — Mnoho — velice mnoho. Že budou opět zvýšeny daně, aby mohly býti kryty výlohy na úředníky civilní, bylo již řečeno. Nejdříve, dokud věc není přijata, se řekne, že je zapotřebí jen několik set tisíc, aby se zalepily odpůrcům oči. Pak, až návrh bude přijat, nu, pak už se řekne pravda. — Horší jest ale, že povstanou rodinné zmatky. Občanské manželství jest ovšem rozlučitelné. Stačí u horkokrevného člověka příčina, a manželství se rozvede. Co stane se s dítkami? Co s jměním? Kde manželé vědí, že rozloučení není, smíří se opět. Domácí hněv jest jen malou bouří, která čistí vzduch. Ale co neučiní člověk v návalu hněvu? Později toho lituje, ale nedá se to napraviti více. O těchto věcech dalo by se mnoho mluviti. Já se nebudu o nich šířiti, věda, že sami všecky ty strašné rodinné nesnáze, které rozloučený sňatek v zápěti má, dovedete si představiti. Že to musí míti za následek hrozný úpadek mravnosti, vidí každý. Z takových rodin a dítek vycházejí ve Francii Ravacholové a Vaillantové.

Z těchto a jiných ještě důvodů musím se pánové, rozhodně vysloviti proti nucenému sňatku občanskému. Přijde-li jednou otázka o občanském sňatku i k nám do Cislajtanie, já první budu proti.«

»Jste krátce celý studený,« vtipkoval doktor. »Ale pan katecheta slíbil, že nám přečte svůj článek z Čecha. Navrhuji, aby se tak stalo hned. Já aspoň již poslouchám. Nebo že náš pan kate-

cheta jest také žurnalistou, ani jsem nevěděl. Jsme to tu skutečně samí věhlasní mužové, a náš stůl »Moudrosti« zaslouží si věru své zvučné jméno.«

»Když chcete, aby vám katecheta Mudroch přečetl svůj článek«, ujal se slova Dr. Hustý, »musíte nejprvé mlčet«, pane koncipiente.

»Zticha, zticha pánové, již čtu« — napomínal katecheta Mudroch, společnost.

»Mnohé české i liberalní listy«, tak začal, »vyslovily nad stanoviskem, které v otázce nuceného občanského sňatku zaujali liberalové z Národ. Listů, své podivení a politování. My (totiž spisovatel) se tomu pranic nedivíme.

Dávno víme a jsme přesvědčeni, že liberálové z »Národních Listů« jsou nejdříve lžiliberály a pak teprve vlastenci. Co oni se táží po tom, že povinným sňatkem občanským uherští Slované budou na pospasy vydáni maďarisaci! Jen když víra a církev katolická dozná pohromy a porážky; to úplně vyváží zármutek jejich »slovanského« srdce Před nemyslící veřejností několika lacinými vlasteneckými články ospravedlní se s důstatek. Kdyby byli položili i důraz na své lžiliberální stanovisko, a zachovali se, jak káže slovanské vlastenectví, byli bychom toho litovali, ale museli bychom konečně mlčeti. Že ale nad tím se radují a jásají, jest věcí tak smutnou, že nemůžeme na to nepoukázati. Jest důkazem zřejmým, že za trochu liberalismu prodají své vlastenectví bez ostychu. A soudíme jen logicky,

díme li, že kdyby podobná věc stala se u nás, titéž liberálové prodali by i národ náš za trošek té lži liberálnosti, za malé vítězství nad církví. Tak mnozí kněží vlastenci na odiv stavěným vlastenectvím hleděli si získati uznání a sympatie těchže liberálů. Bláhovci! Dostalo li se jim špetku uznání dnes, zítra desateronásobná hana s dostatek vyhladila příznivý ten dojem. Chcete li si získati uznání a sympatie těchže našich liberálů, vlastenci nemusíte býti, ale liberálními a haněti církev svou musíte. Tyto sympatie mají v plné míře čeští protestanté. Nepřátelství ke katolickému náboženství a liberalismus, který ovšem se snášenlivostí nemá nic společného, činí jim je milými.

Naši svobodomyslní vlastenci jsou především liberály a nepřátely katolické víry. Této své domnělé svobodomyslnosti obětují i své vlastenectví a prospěch slovanských národů. Povinný občanský sňatek uherský podal o tom důkaz nezvratný.«

Tak četl katecheta Mudroch a dodal: Já ostatně mám za to, že jednajíce tak, poslouchají naši liberalové hlasu vyššího, tajného a že celý zástup liberálních študentů a jiných nepřátel církve jsou jen slepými nástroji živlů jiných, internacionálních, nečeských. Než, ať je to pravda čili nic, jisto jest, že čeští liberalové vystoupili v otázce uherského sňatku jako zastanci nevěreckého liberalismu, jen zúmyslně vydali v šanc stát-

nímu násilí nejdražší statky lidské, svobodu svědomí, a svobodu osobní.

Nemám dále ni nejmenší pochybnosti, že jakmile bude podobný návrh podán u nás, naši lžiliberalové a židovskoněmecká strana padnou si do náručí. Vždyť bylo to také u příležitosti útoku proti sv. víře, kdy vůdce českých lžiliberalů a vůdce strany židovsko-liberalní se líbali a objímali. Zášť k víře a k církvi opět spojí pak českého demokrata s nejzarputilejším nepřítelem života českého. O tom jsem tak přesvědčen, že bych na to chtěl umříti.

»No, důstojný pane, snad opět upřílišňujete,« pravil pan Dr. Hustý. Nezapomínejte ostatně, že jest tu ještě lid, který má právo promluviti také slovo své, a jenž na liberalní mluvky někdy nedrží.«

»Kéž byste měl pravdu, pane doktore,« od větil Mudroch!« Ale přesvědčuji se den co den, jak stálými agitacemi liberalistickými a tak zvanými pokrokářskými lid, zvláště mládež, se politicky znemravňuje, olupuje o klidný rozmysl a strhuje v proud vášní. Bojím se, že nevezmou-li lžiliberalní a protináboženské štvanice konce, prohlédne národ teprve pak, až bude pozdě, až na svém vlasteneckém, mravním a věroučném bytu bude těžce poškozen«.

»Já si dovoluji,« vpadl do řeči doktor Mluvil, »upozorniti pana katechetu, že aspoň Národní Listy velice se polepšily. Od doby vašeho článku přestaly úplně psáti dle dřívějšího způsobu. Snad nahlédly pravdu vašich důvodů.«

»Kéž by tomu bylo tak!« Povzdychl si Mudroch. »V ten den, kdyby odložily ostří svého lžiliberalismu a svého nepřátelství vůči náboženskému přesvědčení katolickému, národ český by se spojil v jeden veliký tábor proti odvěkým svým nepřátelům. Ale to není možné! Boj mezi vírou a nevěrou, mezi světlem a tmou jest odvěký a nepřestane. Čeští lžiliberalové mlčí jen, protože k tomu mají snad své důvody. Ale jest na všech upřímných katolících a přátelích spořádanosti domácího a veřejného života, svobody, práv jednotlivce, aby vždy rozhodně postavili se proti škůdcům národa na obranu nejdražších svých statků po otcích zděděných. Křesťanské manželství jest úhelným kamenem spořádanosti veřejné i rodinného štěstí. Bez něho jest rodina »dům na písku postavený«. Ostatně doufejme, že katolíci uherští zvítězí. Napínají všecky síly své, aby zamezili zlu, jež hrozí jejich vlasti. Mají ovšem velikého nepřítele, spojené nevěrce a katolíky svedené«.

»Sláva statečným katolíkům uherským!« zvolal pan Zajíček.

Společnost se pomalu rozcházela.

Dr. Mluvil a katecheta Mudroch ještě dlouho živě rokovali, doprovázejíce se navzájem domů, aby příští čtvrtek opět utkali se v nějakém boji u stolu »Moudrosti.«

Tak dokonalého vítězství ale katecheta Mudroch ještě nikdy byl neslavil.

Zakládejte jednoty.

Na uváženou napsal Dr. **Josef Burian.**

Stěžujeme si do smutných, rozháraných časů a to vším právem. Símě nevěry, bezbožectví, požitkářství — jsouc dobře ošetřováno — vybujelo a přináší již neblahé ovoce. Dnes celá Evropa stojí jaksi nad jícnem sopky, z jejíž hlubin husté spousty dýmu příšerně zahalují okršlek zemský. Kdy vyrazí oheň? Francie, Italie, Anglicko, Německo a také státy jiné zmítány jsou proudy revolučními — proudy socialismu a anarchie. A u nás v Čechách? — — — — Ohavný skutek v chrámu Páně Emauzském v Praze dotvrzuje, že žijí v národě lidi, kteří nenávistí hoří proti víře, proti náboženství. Ať nikdo nemyslí, že jest to jen snad ojedinělý člověk — — —, jehož skutek netřeba bráti na přísnou váhu. By možno bylo, vynořilo by se z temných prohlubin náboženské otupělosti celé hejno dravců, již by uchvacovali, co by jim přišlo v cestu. Neoddávejme se sebeklamu! Jest potřebí nezbytně, abychom znali a cítili velikosť té

doby, v níž žijeme. Doba naše vyžaduje činnosť a sice zdvojnásobněnou činnosť. Dříve, dokud pevná víra kotvila v širších vrstvách lidu, postačilo tu víru oživovat. Dnes ale jest to málo — dnes musíme nejen víru oživovat, ale i hájit proti bezbožecké veřejnosti, jež proti nám stojí v jednom šiku. Prohřešili bychom se na svém náboženském přesvědčení, kdybychom nepříteli postoupili pole úplně a nechali ho řáditi na vinici Páně dle libosti. Nyní právě po mnohých pohromách otevírá se katolíkům a kněžstvu veliké pole činnosti, na němž vedle svého povolání mají ruku přiložiti k práci. Učme se od nepřátel! Jak jsou čilí! Jak nasazují pro podvratné skutky své i život! A jak? Pro nejdražší dědictví své — pro svou víru — pro své náboženské přesvědčení neměli bychom ani hnouti prstem? Vzmužme se také! Podávejme tomu českému lidu četbu dobrou, v pravdě vzdělávající. V té příčině začíná u nás svítati. Tisk náš mohutní — a lze již za nepatrný peníz dobrou četbou posloužiti (viz »Kříž«). V místech socialismem a nevěrou ohrožených zvláště se hodí »Slova Pravdy«, přinášející časové výborné články. Proti nevěře — stavme víru! Proti činnosti podvratné — — — činnosť vzdělávající!

Aby činnosť naše byla vydatnější, združujme se! Hle! jak nepřátelé naši zimničním chvatem zakládají spolky, v nichž rozsévají semeno odporu proti církevním zřízením. Neleňme

také. Zakládejme, anebo působme k tomu vytrvale, neodbytně, aby založeny byly ve větších i menších místech jednoty katolických jinochů a mužů a s nimi spojené úsporné a nemocenské pokladny, knihovny a čtenářské besídky, odbory ku podporování chudých, odbory pěvecké a k oslavě služeb Božích. Nikdo ať neváhá, nikdo ať dílo to nepodceňuje, neb na jiného práci tu nesvaluje. Jest to naší svatou povinností a na mnoze jediným prostředkem, jímž možno ještě na mužský, zvláště mladý svět působiti — — v menších městech ještě vydatněji než ve velkých. Lid, který není naprosto zkažen, dá se poučiti, rozumné důvody přijme — — ale sblížiti se sním musíme! Veliký papež Lev XIII. zřejmými slovy vybízí kněžstvo, aby socialní otázky si bedlivě všímalo. Okružníkem o dělnické otázce, zvláště ale slovy, jež pronesl v květnu loňského roku k Lutišskému biskupu Doutrelouxovi, nastínil směr, jakým by duchovenstvo v té příčině se bráti mělo. Pravil totiž svatý Otec: »Jsou to především vaši kněži, kteréž jest vám napomínati, aby chodili mezi lid; kněží ti nesmějí přestávati na tom, aby jen ve své chrámy a stolice svých kůrů se zavírali.....«

Jak lichá jeví se býti výmluva: »U nás by to nešlo, jsou s tím spojené těžkosti a podobně!«

»Špatně již by to s námi věru dopadlo a museli bychom snad nad zdarem dobré věci zou-

fati, kdyby se v každé osadě nenašlo aspoň 20—30 uvědomělých katolíků, kteří by ochotu vyslovili, v zásadách katolických se síliti a víru svou veřejně vyznávati. Těch 20—30 horlivých katolíků pro začátek spolku úplně dostačí. Tento hlouček horlivých členů bude v osadě tepnou křesťanského života, bude ohniskem, jehož světlo osvítí rozum mnohým, jehož teplo rozhřeje nejedno chladné srdce.

Nuže, s pomocí Boží k práci!

Oprava V brožuře čís. 6. na str. 16. druhý řádek od konce má státi „a n i n e o s l o n í“, což ovšem laskavý čtenář se souvislosti na první pohled seznal.

Rozšiřujte „Slova pravdy“.

Upozorňujeme,

že různá starší čísla

Slov pravdy

jsou dosud na skladě.

By i tento zbytek dostal se mezi lid, poskytujeme pp. odběratelům zvláštní výhody. Přihlášky na tato čísla starší budtež zaslány Jednotě katolických tovaryšů v Praze, Anenské náměstí.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě katol. Tovaryšů.

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 9.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Všecko společně,

Všickni stejným dílem!

I.

Sociálním demokratům

přišil na záda

Petr Kopal.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

I. V hospodě.

Já povídám, není bratrské lásky na světě. Všecko samá faleš, samý podvod — — — nebo je tohle spravedlivé, aby jeden měl všecko a druhý nic, a jen pořád třel nouzi, nouzi a nouzi? — — — K čemu potřebuje tamhle to hrabátko tolik panství a člověk tuhle nemá, kam by se položil! — — Ale já bych to srovnal brzy. Vzal bych šňůru, natáhl bych ji a každému bych odměřil stejně a tomu hrabátkovi bych dal zástěru a motyku a řekl bych mu: hajdy, jdi na pole a poť se stejně s námi. To by byla spravedlnosť! — Hehe, co — že, ne! Viďte, kmotře, že ano! — Ó já jsem kubík. —

— Ale poslouchejte, Vondro, kdy pak budete s tou souvratí hotov? Zjednal jsem si vás, abyste mi tu souvrať zryl, protože k ní s potahem nemohu, ale jak se mi zdá, vy raději ryjete jazykem zde v hospodě, nežli rýčem na poli. —

— A když člověk má pořád jen samé hryzení. Jak pak bych neměl hryzení, když tohle všecko vidím, tu hroznou na světě nespravedlnosť. Jeden má všecko a druhý nemá nic a nic a pořád nic. —

— Vy byste mohl míti všeho dost, jen kdybyste všecko nepropil. Podívejte se jen, jaký zde zase máte řád. —

— To ze samé lítosti. Když mně to všecko napadne, tak si holt nemohu pomoct — a nemohu — a nemohu a tu dostávám takové hrozné hryzení a tu na to musím pít, musím, musím a musím. —

— Eh, není to pravda, že musíte, kdo nechce, nemusí.

— Jak pak bych nemusil, když není žádné křesťanské lásky na světě. Já když se na svých pěť červíků podívám — —

— Tak jdete na kořalku a necháte je o hladě. —

Vondra místo odpovědi vytřeštil tupé oči na toho, jenž si jej takto dobral. Patrně nevěděl, co by mu měl říci. Po delším přemýšlení sebral se přece k odpovědi:

— Nu ano, ono se to řekne! — Na to položiv hlavu na obě ruce, usnul.

Čtenář dle těchto slov domyslí se ihned, koho jsme jakožto první jednající osobu v naší povídce uvedli. Vondra byl chlap jako hora, ale ožrala a lenoch. Býval dříve zámožným rolníkem, zdědiv jako jediný syn po otci veliký, krásně zahospodařený statek ve Větrovicích. Dohospodařil to až na bídnou, roztrhanou pazdernu, kterou mu obec z milosrdenství dala skoro zadarmo, aby nemusil s rodinou bez přístřeší býti. Bylo mu nyní asi čtyřicet roků. V patnácti letech probil

nejen svůj statek, ale i značné věno své manželky, která nyní po statcích musila podělkovati.

Větrovice jsou vesnicí v krajině dosti úrodné na jižním svahu pohoří, kdež slunce skoro po celý den se opírá a tímto i úrodnosť půdy značně zvyšuje. Větrovice v řeči lidu rozdělují se na dvě nestejné polovice: na Hořenec a Dolenec. V Hořenci bydleli samí chalupníci a baráčníci, tedy méně majetná třída zemědělců, kdežto v Dolenci o mnoho menším měli své krásné statky sedláci. Pod Dolencem asi půl hodiny cesty rozkládal se krásný panský dvůr, náležející mladému hraběti Dobromilu ze starého rodu. Nad Větrovicemi na samém pohoří rozkládaly se krásné panské lesy. Z toho čtenář seznává, že Větrovice obklíčeny byly kolkolem hraběcím velkostatkem.

Schylovalo se k večeru na podzim r. 1881. Do hospody scházeli se sousedi z Hořence. Rozumí se samo sebou, že Hořenec i Dolenec měly každý hospodu svou.

Vondra, sedě blízko dveří, vyspával svou opici na stole na rukou.

— Co je nového? — tázal se jeden ze sousedů hostinského.

— Přečtěte si noviny. Dozvíte se. Větrovický dvůr má býti pronajat. Mladý hrabě vrátil prý se z cest a nechce prý déle nechati se okrádati od úředníků. Je prý to mladý, velmi hodný pán — —

— Ale dejte pokoj, hodni jsou všickni, když spí. Je-li to pravda, že míní dvory pronajmouti,

dostanou to židi. Co by tuhle rodin mohlo na to býti živo. V tom mají noviny dobře, že velkostatky se všech stran tlačí rolnický lid a že by měly rozkouskovati se. —

— Máte dobře, — souhlasil druhý občan, — statky selské parcelovati se smí, ale panské nikoli.

— Eh, však to taky jednou k tomu dojde. Bezpráví takové věčně trvati nemůže, — souhlasil třetí. — Což pak já z mých několik mírek polí s rodinou mohu býti živ? Nejlíp by bylo, aby všecko na světě rozděleno bylo měrou stejnou. Co by tu bylo za živobytí, kdyby větrovický dvůr na všecky rodiny stejně byl rozdělen! —

— Povídá se, — prohodil obezřelý hostinský, aby vůbec hovor, jenž se mu začínal nelíbiti, někam jinam zavedl, — že mladý p. hrabě — —

— Eh co pan hrabě, žádný pán, — okřikl jej jeden ze sousedů.

— Že tedy mladý hrabě objíždí všecky své statky. Vidíval jsem ho za mladých let, ale teď bych ho již nepoznal

— Tací lidé nevědí ani co mají, — ujal se slova opět jeden z přítomných, — mladý hrabě jak živ zde nepobyl a neví ani, co všecko má. —

— Má úcta, dobrý večer, páni sousedi, — ozval se ve dveřích zvučný hlas mladíka v lesnickém oděvu s dvojkou na rameni, za nímž do šenkovny vběhl krásný honicí pes.

Rozumí se, že zraky všech utkvěly na mla-

díku, který, přisednuv si k zadnímu, méně obklopenému stolu, poroučel si pivo.

— Máte též něco k jídlu? —

— Jsou zde čerstvé uzenky. —

— Máte snad máslo aneb syreček ku chlebu? —

— K službám. —

Mladík, pozoruje zvědavé pohledy a šeptání sousedů, představil se ihned.

— Já jsem — — mladík patrně přemýšlel, jak se má představiti. — Já jsem lesnickým mládencem. Byl jsem nedávno přijat do hraběcí služby. Dnes jsem si vyšel, abych seznal lesy a tu jsem zabloudil až sem. — Mladý muž zapýřil se. Patrně to, co pravil, nebylo pravda.

— To nás velice těší, — přisedněte si k nám — vítali jej.

Mladík měl se chutě ku chlebu a syrečkům.

Když si jej sousedi okoukli, zapřádali s ním hovor.

— Mnoholi asi, mladý pane, máte služby? — tázal se jeden.

Mladý muž byl otázkou tou do rozpaků uveden.

— Já, abych vám upřímně řekl, dosud jsem se na to neptal. —

— To je divná věc! — bylo slyšet poznámku.

— Já vlastně jsem zde jako dobrovolník. Konám zde praxi.

Jako praktikant byste toho měl velmi málo, skoro nic. Zde mají jen ti nahoře hezké platy a

ti menší mají se zle. Ti musejí krást, aby neumřeli hlady. —

— To snad přece ne, — ozval se mladý muž nevrle.

— Počkejte, jen až se přesvědčíte.

— A konečně, — poučoval jej jeden starý soused — nemá z toho žádný nic: ani pán, ani jeho úřadníci. Který si něco zde zachoval, vynaloží to na syny a dcery, — — a k tomu vesele se zde žije. Takový krásný statek, co by na něm mohlo živiti se rodin!

— Eh není a není to dobře, — vzkřikl soused Jirák — že jeden má míti skoro všecko a druhý nic. Já za to ty úředníky chválím, že pamatují více na sebe, než na svoji »milostivou vrchnosť«. Je to krásná milosť, strhnouti na sebe tisíce jiter polí a chuďasovi ponechati leda jen několik brázd.

— A potom se řekne, — vmísil se do řeči mistr Jehlopich, — že prý Pán Bůh všecko dobře řídí! — Je tohle taky dobře? Co tomu říkáte, mladý pane lesníku? —

— Já co tomu říkám? — odvětil neznámý mladík, — říkám tolik, že na světě nelze všecko rozměřiti podle lineálu, protože jsou nestejné lidské povahy, nestejné ctnosti i vášně. Kdybychom dnes rozdělili pozemské statky po stejném díle, za dvacet, třicet let bude nestejnosť zase —

— To není pravda — to není pravda, — odporoval Jehlopich. — Na to bych se podíval —

— Ale dovolte, mladý občane, — dostal se

k slovu soused Navrátil, — vždyť řekl na sněmě náš poslanec, že šlechtické velkostatky jsou největší záhubou menšího rolníka. Když to takový doktor řekne, pak to musí býti pravda.

— Víte, přátelé, co, — zvolal přímým, jasným hlasem mladý muž, — já nejsem lesník, jak jsem vám přede chvílí pověděl — nýbrž já jsem hrabě Dobromil, pán zdejšího velkostatku — — —

— Ah — ah — ah — divil se jeden za druhým z lavice se zvedaje.

— Zanechte všeliké pocty a poslyšte, co vám předložím. — Z krátkého hovoru zde seznávám, že všickni vesměs žehráte na velkostatky, čili jak učení říkají, na ty latifundie, které prý jako báječní draci selské živnosti kol kolem svírají a vyssávají. Avšak mohli by vším právem zase baráčníci žehrati na sedláky, že jejich lány svírají a vyssávají jejich záhonky, na nichž tito pěstují si trošku zemáků a zelí. Během sta a tisíciletí bylo zavedeno, ano i ustáleno rozdělení země na trojí druh zemědělců: velkostatkáře, malostatkáře a chalupníky, anebo na šlechtu, sedláky a baráčníky. Tvrdí se, že vinu vší bídy neseme my velkostatkáři. Nechci s vámi zde se hádati, že jste na omylu, naopak, já v této chvíli jsem se rozhodl, vám zde chalupníkům a baráčníkům moje panství k volnému užívání přenechati. Nepovažujte to za pouhý žert, anebo pouhou libůstku. Pravím to do opravdy na své čestné slovo: já hrabě Dobromil, v uvážení, že zdejší velkostatek beztoho mi nenese zisku skoro žádného, jakožto upřímný

dobromil, dávám statek ten vám k disposici. Buďto se oň rozdělte stejným dílem, anebo na něm hospodařte společně a výtěžek z něho rozdělujte si dle počtu rodin, anebo dle počtu osob, zrovna tak, jak se o tom v novinách sociálních demokratů píše. Osvědčí-li se váš sociálně demokratický spůsob hospodářství, slibuji zde svatosvatě, že nejen ponechám na věčné časy velkostatek v rukou vašich rodin, nýbrž že budu zaváděti způsob ten na všech svých statcích, kolik jich mám v Čechách a že pak sám chci se přidati k vám. Kdyby však způsob ten se neosvědčil, vyhražuji si právo statek svůj vzíti zase nazpět. Co jsem nyní zde pravil, to vám zítra dám písemně tak jistě, jako že se jmenuju hrabě Václav z Dobromilů. Vyhražuji si však protektorství nad vaší obcí. A nyní, občani, dobrou noc. — Po těch slovech hrabě se zvedl, dvojku přehodil přes rameno a podav každému přátelsky ruku, odešel.

— Sláva, na zdar, ať žije! — ozývalo se za ním do nočního temna.

Ještě téhož večera dozvěděly se celé Větrovice o hrdinsky šlechetném činu hraběte Dobromila.

Té noci nikomu se nechtělo spáti.

V hospodě rokovalo se dále.

— Jak ten dvůr rozděliti? Rozdělíme si ho stejným dílem. Kolik rodin, tolik nadělá se par cel, — pravil chaloupkář Jirák.

— A to ne, to já nedovolím — namítal mistr Jehlopich, — to by nebylo vedle zásad

socialně demokratických. Já ku př. jsem krejčí, já nemám tolik síly, abych mohl orati, nakládati a skládati, já jsem od jakživa píchal jehlou a ne motykou. Vedle mne bydlí soused kovář, který ovšem má dosti síly v rukou, je ale na jednu nohu chromý a na druhou kulhavý. Tak se vrátil z vandru. On také nemůže státi se rolníkem. Ale bez kováře rolník se neobejde.

— A já jsem kolář, — ozval se z přítomných mistr Loukota, já nikdy nesedlačil a sedlačiti nechci, — bez koláře sedlák se též neobejde. —

— Nu dobře, dobře, — pravil chaloupkář Jirák, — vždyť dostanete za svou práci zaplacení, jako až dosud.

— Aj — aj — aj — vyskočil mistr Jehlopich, — to vy byste brali. Sami byste si polí nabrali a nás nechali na holičkách. Já přece otázku sociální prostudýroval jako mé spodky.

— Proto taky jsou děravy, — smál se hospodský.

— Nic nebude, — řečnil mistr Jehlopich, — žádné rozdělení, všickni budeme pracovati společně: já jehlou, mistr Podkova kladivem, mistr Loukota sekerou a vy baráčníci a chalupníci budete pracovati pluhem a motykou. —

— A já budu nalévati všem pivo, — pravil hostinský.

— Nepleťte se mi do řeči. — — Každý, ať sedlák nesedlák, dostane denně poukázku, že pracoval a na tu se mu vyplatí z naší banky dejme tomu zlatka. Kolik poukázek, tolik zlatek. Obilí,

mléko, máslo bude se prodávati ve prospěch naší banky. Všecky stržené peníze musejí odváděti se do banky a z té teprv budou se vypláceti peníze buďto měsíčně anebo i týdně, jak si kdo bude přáti. —

— A to že bych si nesměla prodati ani libru másla? — bylo slyšet hlas šenkýřky z kuchyně.

— Prodat můžete, ale peníze musíte odvádět do banky, — poučoval ji mistr Jehlopich. — Tak velí zásady socialně-demokratické: všecko stejným dílem. —

— Jděte se svou demokracií ke všem rasům, — durdila se šenkýřka. — Sedlák aby se jen dřel a vy pak měli dobré časy. —

— Já myslím, že mé umění platí o mnoho více, nežli selská motyka. —

— Jaké umění? Leda to, že dovedete si udělat z cizího sukna kazajku. —

Všeobecný smích byl odměnou šenkýřce za vtipnou poznámku.

Hned na počátku tedy utvořily se dvě strany, totiž strana zemědělská a strana živnostnická čili řemeslná. Prvnější stála na tom, aby pozemky rozděleny byly po stejných dílech na každou rodinu; druhá však, aby práce byla společná bez ohledu na pozemky. První drželi se tedy pozemků, druzí však práce.

— My chceme, — zvolal Jirák, — aby se dělily pozemky — konec a dost a při tom zůstane! —

— A my chceme, — zvolal Jehlopich — aby

dělila se práce, — konec a dost a při tom zůstane! —

Slova krejčího dotvrdili Loukota a Podkova rázným udeřením na stoly.

— Pozemky dělit! — křičeli a tloukli na stoly zemědělci.

— Zítra ať to rozhodne pan hrabě Dobromil sám, — navrhoval šenkýř.

— Já jsem kdysi četl knihu, — poučoval všecky krejčík, — v níž stálo, že toho, kdo první začal rozmířeti pole šňůrou a začal sázeti mezníky, měli hned na místě pověsiti. —

— Dobře máte, — odpovídal podrážděně soused Jirák, — za těch časů nebývalo ještě jehlopichů, aby mezi ostatními rolníky tropili různice. Tehdy si každý ušil šaty z jehněčích koží a konečně i dnes bychom se ještě obešli bez nich. —

— Ba že ba, — zvolal najednou v zadu Vondra, jenž se byl zatím řádně prospal, já to pořád povídám, není a není křesťanské lásky. Eh, zapijme to. —

Spor mezi zemědělci a řemeslníky byl druhého dne přednesen hraběti Dobromilovi k rozhodnutí. Tento však byl tolik opatrný, že navrhl jim rozhodčí soud.

— Povolejte si sem z Prahy za rozhodčího vůdce socialních demokratů a redaktora p. Křápala, ten vás rozsoudí nejlépe. —

— My k němu vyšleme deputaci. —

I stalo se. Deputace, vybraná z obou stran

ve třech dnech z Prahy se vrátila. Rozhodnutí znělo v neprospěch strany zemědělské.

Dvůr, hrabětem Dobromilem velkodušně propůjčený, měl zůstati v celosti. Parcelování pozemků na rodinné podíly odporuje prý naprosto zásadám socialně demokratickým, člověčenstvo prý musí nazpět vrátiti se do svého prvotního stavu, kdy všecko bylo společné, bez mezníků a bez plotů.

Strana zemědělská porážku svoji těžce nesla. Nejprve odporovali ti chaloupkáři, kteří měli málo dětí a kteří si dělali naději, že obdrží z pozemků stejný podíl jako rodiny četnější, dle zásady: všickni stejným dílem.

Těmto zase odporovali právě otcové četnějších rodin, že by pozemky měli se rozdíleti přiměřeně dle počtu dětí.

Toho chytře použila strana řemeslníků, která vidouc, že zemědělci sami mezi sebou nejsou sjednoceni, prosadila svůj návrh, aby práce veskrz byla společná bez rozdílení pozemků.

Všickni budou pracovati do jedné stodoly, do jedné sýpky a do jednoho kravína a ovčince. Všecko bude společné.

— A což stůl? — otázal se Jirák. — Bude si každá rodina vařit pro sebe, anebo se zařídí obecná kuchyně k úspoře uhlí a dříví? — Tu však narazila celá společnosť na tuhý odpor žen.

— Toho do smrti nebude! — bránily se, aby která z nás nechala vyhasnouti svůj krb a přidružila se ku krbu všeobecnému. My jsme

matky rodin a proto musí míti každá svůj rodinný krb a svoji domácnosť. —

— Chcete-li míti společný stůl a společnou kuchyni, pak by musilo býti i společné lože — pak by to ale byla Sodoma. —

Důvodu nejpádnějšího uvedla šenkýřka, když pravila: — Za těch starých časů měl Esau svou kuchyň; měl svůj krb a svou domácnosť, protože si z jeho kuchyně objednal otec Jakub zvěřinu. Tak bývalo od jak živa a tak bude i vždycky. Každá žena povede si domácnosť svou. —

— Dobře má, dobře má! — souhlasilý všecky ženské.

— To se rozumí, — pokračovala šenkýřka, — že každá žena ví nejlépe, co muži chutná. Jeden jí rád zelí se škvarky, druhý s husím sádlem. Jiný rád kouše všecko tvrdé, a druhý má rád všecko na kaši měkké. Třetí rád hodně kyselé jako šťovík, čtvrtému to žena nemůže dost vynasladit; pátý jí rád jitrnice, šestý zase jelita; jeden to chce míti pouze vařené, druhý všecko jen pečené — každá žena musí muže svého studýrovat, aby mu trefila do noty. A vy chcete zavésti pro všecky muže stravu — jak tomu rozumím, kasárnickou? Co pak naši muži jsou ňácí rekruti, aby si zvykli všickni na stravu stejnou? To jsou již dospělí mužové a mnozí z nich starci, kam pak by vás to vedlo se společnou kuchyní! —

— Ale považte, — namítal Jehlopich, — co by tu bylo úspory na topivu a na nádobách! Co tu vyžaduje každá extra kuchyně jen nádob a

příprav. Celou kuchyň by obstaraly dvě tři ženy pro všecky společně a ostatní ženy s děvčaty mohly by pracovati na polích.

— Povídejte si, co chcete, — stála šenkýřka na svém — my jsme se usnesly, že z jednoho velikého hrnce jísti nebudeme, nýbrž že každá bude si vařiti v hrnéčku svém. —

— Má pravdu, má pravdu! — souhlasily všecky ženy. — My z kuchyně kasárnické jísti nebudeme. —

— Viď, že ty taky nebudeš, — rýpla žena Jirákova muže svého loktem pod žebra, — že by jsi se těžce loučil se vdolky, po nichž ty se vždycky olizuješ? —

— Inu, safraporte, — odpovídal soused Jirák, — to musím říci, že má stará je kuchařka znamenitá. —

— Nu, a prosím, — ozvala se Loukotová, — jak já dělám buchty, ty jsou jako z peří. Ta se protáhne klíčovou dirkou. —

— A mým koláčům, — chlubila se Navrátilová, — nevyrovnají se ani v Paříži. —

— To jsou jen ženské řeči, — durdil se mistr Jehlopich, jenž vedl celou debatu. — Společná kuchyň jest nutným požadavkem socialně-demokratické obce. Při tom musí zůstati. —

— A my zase nepopustíme, — odporovala šenkýřka jménem všech žen. — Ostatně jděte si vy muži sami, my zůstaneme zde. Nesmí-li každá z nás vésti si svoji domácnosť sama, pak o celou demokratickou obec nestojíme. —

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 10.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Všecko společně, Všickni stejným dílem!

II.

Sociálním demokratům

přišil na záda

Petr Kopal.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

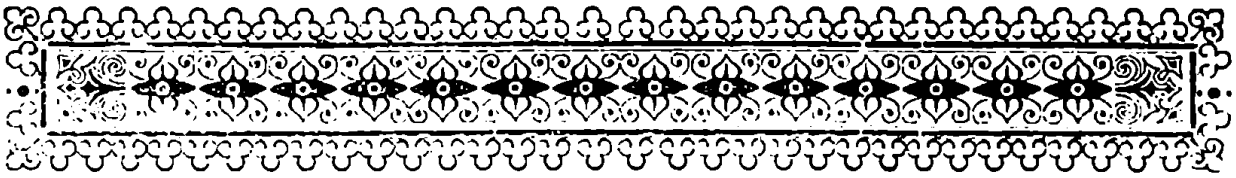

II. Ve Vlasti volnosti.

Hrabě Dobromil dodržel slovo. Dal sepsati jakýsi postup svého dvora se všemi svršky, se živým i mrtvým nábytkem ku společnému hospodaření, jak výslovně uvedl — přesně vedle zásad socialně-demokratických: všecko společně a všecko stejným dílem. Ku konci postupu ustanovil si výminku následující: Aby zásada vespolného bratrství na základě socialní demokracie osvědčila se co nejpraktičněji, zavazují se všickni společně, že budou stejnou péči míti o spolubratry buď nemocné anebo zmrzačené, a pak i o vdovy a sirotky, a to způsobem tím, aby každá rodina, ztrativší otce, považována byla za stejně oprávněnou na společných plodinách a vůbec na užitku z hospodářství. V případě, že by později celý velkostatek mezi jednotlivé rodiny se parceloval, aby každá osiřelá rodina měla právo na podíl stejný tím způsobem, aby všickni ostatní byli vdově a sirotkům nápomocni v obstarávání statku, dokud by se vdova nevdala. Kdyby však podmínky této nedodrželi, že celá smlouva pozbývá

platnosti a velkostatek opět připadne svému dřívějšímu majetníku hraběti z Dobromilů.

Na podmínku tuto všickni účastníci svorně přistoupili.

Hrabě Dobromil byl tolik šlechetný, že po zaplacení služeb a daní zanechal novým majetníkům polovinu vší úrody, aby rodiny přes zimu měly z čeho býti živy. Brzy po novém roce mělo nastati stěhování do velkostatku. Hrabě dovolil, aby z jeho lesů nasekáno bylo dříví ku stavbě společných příbytků pro každou rodinu dle plánů redaktora Křápala tak, aby všecky bydlely v jedné řadě vedle sebe zrovna naproti kravínům a stájím. Kde dříve bydlel hospodářský správec, tam se usadila vrchní správa s účetním nové socialně-demokratické obce. Bylo to vlastně jako veliké podlouhlé stavení, v němž byty pro jednotlivé rodiny byly příční zídkou přepaženy.

Když sníh začal se ztráceti již i s okolních vrchů, začalo též stěhování. Úhrnem bylo všech rodin okolo třiceti, asi 200 duší. Nejdříve odváželi si své harapatky, na to následoval dobytek a konečně za zvuků hudby odcházeli z Větrovic lidé.

Babičky a ženy odvážely si v nůších též křížky a obrázky svatých.

— K čemu to, — pokřikoval na ně vůdce vystěhovalců Jehlopich, — takových věcí v obci budoucnosti více potřebovati nebudeme. Střepy a staré pověry sebou nosit nebudeme. —

— A já si je nesu pro sebe a ne pro vás, —

odpovídala mu jedna stařenka. — Já se přece bojím, kdyby vás dnes nebo zítra odnesl někam ten rohatý, aby alespoň mne nechal na pokoji. —

— Ty baby svým modlením nám všecko pokazí.

— Dejme přece s Pánem Bohem zde na návsi Pánu Ježíši, — vyzýval jeden staroušek mladších.

Avšak z těchto nezastavil se u kříže na návsi skoro nikdo. Toliko lidé staří a trochu žen s dětmi pokleklo uprostřed návsi u kříže a po krátké modlitbě brali se za mladšími, kteří za průvodu hudby popošli až za ves.

Své nové bydliště na velkostatku nazval krejčí »Vlasť volnosti«, kteráž od Větrovic byla vzdálena ani ne celou hodinu. Své staré příbytky ve Větrovicích mnozí prodali za haléř, někteří ale si je podrželi, jak se říká pro kmotra příhodu.

Již cestou do »Vlasti volnosti« vůdce vystěhovalců lze žehral na ženy, jež prý si sebou nabraly věcí zcela nepotřebných.

— Jen až se tam usadíme, — však já s nim zatočím, pravil k sobě. — Však já je z těch starosvětských předsudků vyléčím. Vezme si jedna sebou slepice, druhá svou kočku, třetí kozu a jiná zase husu a pak taky holuby. Ty hloupé osoby myslí si, že ve »Vlasti volnosti« bude smět míti každý svůj holubník, hahaha! To by tak hrálo! S těmi ženskými bude ještě pořádné peklo. Lépe by bylo, nebrat ženských ani sebou. A bez ženských — —? Nu ovšem. Když dolů do »Vlasti

volnosti« dorazili, byl dán rozkaz, aby všechen dobytek, tedy krávy a kozy, odvedeny byly do společného kravína, slepice do společného kurníku a husy a kachny taktéž do společných chlívků.

Celé zařízení mělo býti společné. Jednotlivci nepatřilo pranic, nýbrž všecko celku čili obci. Toliko ženy a děti měly zůstati každému otci rodiny. Ale všecka jejich práce náležela obci, kteráž převzala na se povinnosť všecky živiti. Ve společné kuchyni bylo několik velkých kotlů na vaření, jež svěřeno bylo několika ženám. Ostatním ženám byla vykázána práce na zahradě, lukách nebo na polích. Ouroda z polí a výtěžek z kravína atd. všecko mělo se snášeti do jedné pokladny, kteráž vystavovala jednotlivcům za každý den vykonané práce poukázku čili tak zvaný šek, který měl býti u pokladny vyplacen v hotových penězích, pokud jich kdo potřeboval na ošacení rodiny a na jiná mimořádná vydání, ačkoliv Jehlopich, který zatím přijal titul předsedy ve »Vlasti volnosti«, všem doporučoval, aby v šatstvě hleděli si republikánské jednoduchosti. A aby tu jednoduchosť provedl, nakoupil sukna a plátna a kartounu modravé barvy a dal našíti všem uniformy. Vlastně Jehlopich při exekuční dražbě jedné továrny skoupil všelikých cajků za babku a dal si je u pokladny zaplatiti. Když shrábl peníze, usmál se chytrácky a — dále nic neříkal.

Nejen ženské, ale i mužové na ty republikánské uniformy ohrnovali nosy.

Když Vondra — s nímž jsme se hned na

počátku našeho vypravování setkali, — ponejprv se v republikánských kalhotech viděl, dal se do smíchu a pravil: teď k těm kalhotám chybí jen po stranách knoflíky a budeme vypadati zrovna tak, jak vypadali ti trestníci v Kartouzích, když jsem tam chodíval z Jičína na stráž. —

— A my, — dodala k tomu šenkýřka, — v těch sukních vypadáme zrovna tak, jakoby zde byl kriminál pro ženské.

A vskutku, první příčinou k nespokojenosti všeobecné byly ty republikánské uniformy. Kromě této hlavní měla skoro každá žena nemalý dopal na to všeobecné vlastnictví.

Hned prvního rána po přistěhování šenkýřka se probudí a slyší bolestně mekati svou zamilovanou kozičku, kterou si zavedla do kravína a v koutku přivázala. Vstane a běží do chléva.

— Co pak ti, kozičko, udělali, co? — volala na zvíře z daleka.

— Mememememe — mé — mé —

— Ubližovali ti, viď? —

— Mememe — me — mé —

— Ukaž vemeničko, ukaž. —

Přítulné zvíře, jakoby se tulilo ku své paní, očuchávalo ji a k ní se tlačilo, jako by říci chtělo: já jsem tvoje a nikoho jiného.

— Která pak ničemná duše, — dala se do křiku — vydojila mi kozu. Koza je má. To je mi krásné hospodářství! —

— Co pak křičíte, — ozvala se žena Jehlo-

pichova, — já nadojila svému muži trochu mléka, on mívá tak ráno sucho na prsou —

— Ať si nabere ze strouhy, protože pozdě do noci pije. Koza je má, já ji zde nenechám. —

Na to šenkýřka beze všech okolků kozu odvázala a vedla ku svému bytu, kdež ji u nejbližšího stromu přivázala.

— To jsme upadli do krásné Siberie, kde člověk nemůže míti ani svou kozu. —

— Co se durdíš, bláhová, vždyť dostaneš svůj stejný díl i na mléku, — chlácholil ji muž, — každého rána litr a večer opět litr. —

— Ale já chci míti mléko od své kozičky, — žádná koza na světě nemá mléko tolik sladké, jako moje kozička. Já si pro ni vystavím chlívek extra. Ďas vem váš spolek. —

V tom z druhé strany ozývá se ženský pláč.

— Někdo mi ukradl moji slepičku, mou slepičku, slepičku — puti — puti — puti, kde pak jsi, má slepičko, — puti — puti —

— Co pak se vám, Loukotová, stalo? —

— Ach, — ach — to víte, každý má ňáké to zvířátečko rád. Znáte přece moji slepičku. Ona si vždycky ráno přišla ke mně do síňky pro kousky chlebíčka a snášela mi vajíčka do cucku a teď mi ji někdo ukrad — puti — puti — puti —

V tom zdálo se Loukotové, jakoby z daleka zaslechla slepičí krákorání. Jde v tu stranu cestou stále volajíc puti — puti.

— Kra — kra — krá — zněl slepičí ozev.

— Kde pak jsi, má slepičko, — kde? —

— Krá — krá! —

— Co pak ti udělali co? —

— Krá — krá! —

Loukotová přišla ku hromadě kolů a tu ku svému ustrnutí spatřila v jednom koutě červenati se slepičí hřebínek. Přiskočila a slepici ze spod vyndala.

— Krá krá — křičela slepice bolestně.

— Ach ty pra- prapo... vždyť jí přerazili nohu. Někdo ji praštil klackem. —

Bylo to pláče a nářku pro slepičku.

— To ti sám ten rohatý musil napískati, — pustila se do muže, — podívej se, co mi neudělali! —

— Kdybys nemluvila pro hloupou slepici, — durdil se na ni muž.

— Zač pak stojí to živobytí — proč pak jsem si tě vzala, když nesmím mít ani svou slepičku! —

— Jsi to hloupá žena, jež nemá ani za mák republikánského smyslu, — káral ji manžel.

— To je mi krásná republika! — Měla jsem si raději nohu zlámati hned při prvním kroku sem! — Tato ani nedomluvila a již se ozýval nářek hned vedle:

— A já si svoji krávu nenechám dojit od nikoho. Kráva je má, tatínek mi ji dal do hospodářství. A kdo mi na ni sáhne, tomu já zpřerážím ruce — —

Křik tento pocházel od manželky mistra Podkovy, nejhorlivějšího přívržence Jehlopicha.

— S těmi ženskými, — pravili si večer při poradě, — budeme míti ještě kříž. Ony nemají pražádného smyslu pro naši »Vlasť volnosti«.

— Nemají republikánské vychování. —

— Já myslím, aby se jim povolilo, — navrhoval Loukota, — sice s nimi budeme míti hotové peklo.

— Ženské jsou holt ženské! — souhlasil Podkova. Každá chce mít něco svého. Jsou již tak od maličkosti vedeny. —

Neuplynulo ani prvních čtrnáct dní ve »Vlasti volnosti« a nastalo všeobecné reptání mezi muži — na kuchyň.

Předsedovi nové socialní republiky nemohlo se upříti, že byl mužem velmi praktickým. Na sýpce zbylo totiž množství hrachu, jenž na trhu na odbyt nešel. Poručil tedy třikrát v témdni vařit hrách. Hned prvního týdne třetina mužů onemocněla a druhého týdne druhá třetina. Účinky hrachu jevily se v každém ohledu,. jež z příčin pochopitelných zde líčit nebudeme.

— Hrachem jsem já doma krmil vepříka a ne sebe. — huboval Navrátil.

— Není to žrádlo ani slané, ani mastné, nežrala by to ani koza, — huboval Jirák.

— A čím to mastí? — shnilou uherskou slaninou, — huboval soused Křápal.

— Ale Jehlopich sám baští kuřátka, já jsem to dobře zpozorovala, — vyzrazovala šenkýřka. On si zde hraje na pána, a hezky do osmi spí a my se musíme na něho dřít. Vezmi čert ten náš

spolek! Konec a dost, — dodala, postavíc se v boky — pole se musejí rozdělit, anebo odtud uteku. Já v žádném spolku pracovati nebudu. Já si zavedu svou kuchyň, svůj chlívek a svůj kurník, všecko se musí rozdělit a to stejným dílem. Půjdeme k panu hraběti s deputací. On jest naším protektorem. Krejčí by se tady roztahoval a my abychom se na něho jen dřeli. Jemu je ta naše republika dojnou kravou. Mne on nebude učit jej znáti. Já mu vidím do žaludku.

A deputace žen opravdu odebrala se ku hraběti se stížností na správu socialně demokratické obce. V celém okolí rozneslo se, že ve »Vlasti volnosti« propukla revoluce žen.

Když hrabě stížnosť žen uslyšel, pravil: dobře, rozdělte si tedy statek na tolik dílců, kolik je rodin, tak aby každá měla své hospodářství, čemuž ženy byly velice povděčny. Když odešly, usmál se hrabě a pravil: Socialní demokracii nepodaří se nikdy zdemokratisovati ženu. Ženě je vrozeno: míti a střežiti si svůj krb. Vždyť ani ta slepička nesnáší ráda do všeobecného hnízda. Každá si vyhledává hnízdo své. Toliko poběhlice, toliko žena zvlčená odhodlá se jísti z hrnce socialně-demokraticky společného. Toliko ženě zvrhlé zalíbí se život kasárnický. A ti ubozí mužové byli v té socialně-demokratické kuchyni krmeni samým hrachem jako vepříci. Ha — ha — ha —

Však jen posečkejme, kterak se to ve »Vlasti volnosti« vyvine dále.

Nastalo rozměřování pozemků. Pomineme mlčením, že se neprovedlo bez hádek, jelikož každý chtěl míti polí stejně a stejné jakosti. Konečně po dlouhých hádkách dohodli se. Nyní však nastala potíž nová. Veliká panská stodola nedostačovala pro všecky, protože každý chtěl míti svůj zvláštní, ohražený a uzamčený přístodolek, aby prý do něho nemohl zloděj. Nezbývalo tudíž nic jiného, než že postavil si každý svoji zvláštní stodůlku vlastní pokud možná uprostřed svého podílu. Šli tedy na hraběte prosit o dovolení, aby směli si nadělati dříví na hospodářská stavení, což hrabě významným úsměvem dovolil.

Leč tu při porážení dříví Navrátil poněkud podnapilý přišel ku smrtelnému úrazu. Kláda mu rozdrtila nohy, do nichž se ihned dal zánět a ve třech dnech ležel na prkně, zanechav po sobě vdovu s několika malými dětmi.

Nářek vdovy byl ovšem srdcervoucí.

— Kdo se bude o nás starati, kdo pole obdělávati? — bědovala.

— Vždyť to máme ve smlouvě, že v případě ovdovění musejí všickni ostatní z bratrské lásky vdově pomáhat pole sdělávati, pokud by se vdova opět neprovdala, — těšil ji Vondra.

Nastaly žně. Navrátilová chodila od souseda k sousedu s prosbou, aby jí střídavě každý prací vypomohl.

— Co pak vám napadá, vždyť mi sami máme plné ruce práce! — dostávala od každého odpověď. — Proč pak se hned nevdáte? —

— Kdož pak by si vzal babku s pěti dětmi, — odpovídala plačky.

I dřela se s dětmi pokud mohla, aby úrodu dostala pod střechu. Avšak nehoda druhá a mnohem horší potkala »Vlasť volnosti«. Ku stavbě hospodářských nedostačovalo pouze dříví. Byloť potřebí i cihel, zedníků, tesařů, kováře atd. Důsledně bylo k tomu zapotřebí peněz. A tu každý chodil do spolkové pokladny, aby jeho »šeky« čili poukázky byly vyplaceny. A tu ukázalo se, že peněz se nedostávalo. A jednoho krásného jitra roznesla se zpráva, že předseda »Vlasti volnosti«, nejhorlivější apoštol zásad socialně-demokratických s penězi práskl do bot i s kasírem a se všemi úsporami všech členů.

Nyní nastalo proklínání.

— Nepovídala jsem to, — křičela šenkýřka, — že ten chlap něco kuje. Já mu viděla do žaludku. Nyní jsme na holičkách. —

— Kdybychom ho tu měli, nadělali bychom z něho mastí! — sliboval mu každý.

— Jen kdybychom ho měli! — poškleboval se Vondra. Ten byl jediný, jenž si útěk předsedy republiky příliš nepřipouštěl.

Říká se, že do třetice přicházívá i všeho zlého. Přišla rána třetí. Když skoro všickni až na tu vdovu obilí sklidili, přišla úřední komis, kteráž všecku úrodu zabavila. Ukázalo se totiž, že Jehlopich, jakožto předseda »Vlasti volnosti« hned na začátku všecek požitek polní na směnky zastavil a peníze zpronevěřil.

— Až to všecko hezky sklidíte, — pravil k nim pán od soudu, — pak to boží obilíčko hezky naložíte a do města svým věřitelům odvezete! — Aby pak se z toho nic neztratilo, zanechám vám zde sekvestra, bez jehož vědomí a svolení nesmí se nic prodati, anebo vůbec odvézti.

— Vždyť ale úroda patří nám, — hájili se všickni co nejdůrazněji.

— Vy však jste se ustanovili na jmění společném a zvolili jste si za svého zástupce před úřady pana Jehlopicha, jakožto předsedu své republiky.

— Vždyť jsme se ale rozdělili! — hájili se dále.

— To na věci nemění pranic. Váš předseda dal v zábavu všecku příští úrodu, dokud jste měli všecko společně. A jelikož to máte společně, tak ponesete škodu každý stejným dílem.

Nyní teprv začínalo se všem svitati, kterak »hloupě« vsedli socialním demokratům na vějičku.

Vyslali ihned ku hraběti deputaci s prosbou, zdali by jim v tom ráčil nějak poraditi. Avšak hrabě poukázal je na výslovné znění smlouvy, na niž podepsali se, že budou hospodařiti společně: všecko dohromady a pak všecko stejným dílem. Jehlopich pak byl od nich zvolen plnomocným zástupcem — všecko podle úmluvy.

— Tak jsme se tedy dřeli zadarmo, — bědovali všickni. — Co je tu našich mozolů a nebudeme míti ani co jísti. —

Leč všecken nářek a proklínání bylo marné.

Dluhy byly uznány za právoplatny a rozděleny na všecky podílníky — stejným dílem. Všecko společné a všecko stejným dílem.

— Nemám já nic, — těšila vdova sebe a jiné, — a vy nemáte taky nic, máme všickni stejným dílem. — U mně jste pomoci nechtěli. —

Po celé »Vlasti volnosti« rozléhal se pláč a v osadách okolních škodolibý smích.

— Co si teď počneme? — tázali se vespolek.

— Víte, co, — ujal se slova Vondra, — já svůj podíl přenechám tomu, kdo by chtěl. — Já se tu dříti nebudu. Já půjdu raději nádeničit. To mi vynese více, nežli ta sedlačina v té proklaté »Vlasti volnosti«. Peněz do toho nemám, dobytka taky ne —«

— Chuť do práce taky ne, — ozval se zvučný hlas hraběte, jenž byl nepozorován mezi ně přistoupil.

Všickni vítali jej s bolestnou úctou.

— Představte si, milí lidé, — pokračoval v řeči, — že by vás byl ten nešťastný Jehlopich vylákal někam až za moře do Mexika, anebo do Brasilie a tam založil «Vlasť volnosti« na zásadách socialně-demokratických a že by vám to byl vyvedl tak jako zde. Co by z vás teď bylo, co byste si tam počali? —

— Nedej Pán Bůh, — zvolala šenkýřka — všickni bychom tam hlady pomřeli a šelmy by nás roztrhaly.

— Zde, — pokračoval hrabě, — jste však v zemi křesťanské ve své vlasti. Poznal jsem ve

vás sice lidi lehkověrné až příliš dobrácké, ale pracovité. A proto dovolte, abych se vás ujal nyní já. Já jsem zatím vymohl, že vaši věřitelové vám za slušných podmínek poshoví a já nemíním vás odtud vyháněti. —

Po slovech těch ženy jaly se mu tisknouti ruce a mužové ronili slze vděčnosti.

— Dovolte, — pokračoval hrabě dále, — abych nyní já byl vaším rádcem a přítelem.

— Naším vůdcem, — volali ostatní.

— Nuže tedy vůdcem, — pravil hrabě — Naším prvním činem zde bude: postavíme u prostřed obce veliký kříž na doklad, že jste si jej vyvolili za svého nejsvrchovanějšího pána, jehož přikázání chcete věrně plniti Bez Krista není žádná společnosť možná. Pak ke kříži postavíme kostelíček a konečně školu. Svatyně a vedle ní škola budou vaším majetkem společným. Pak ale zařídíme si zde pravou »Vlasť volnosti« podle učení Ježíše Krista.

Je tomu asi 80 roků, co jeden francouzský filosof — (vedle pařížského »Fig«) — odebral se s několika sty Francouzů a značnými penězi do Mexika založiti obec komunistickou, jako se pokusil zde i Jehlopich všecko společné a každý stejným dílem. Když tam přišel, potkal katolického misionáře-biskupa. — V několika nedělích se rozprchnete, — pravil k němu biskup, protože mezi vámi není křesťanské lásky. A také tak se stalo. Peníze se utratily a pak utekl každý za svým nosem, nejvíce do severních států ame-

rických, aby se tam protloukl na svou pěsť. V letech padesátých jeden francouzský generál, jenž hověl též zásadám těm samým, založil z vysloužilých vojáků též takovou obec v Alžíru v sev. Africe. Francouzská vláda dala jim pozemky zadarmo. I zde mělo všecko býti společné a dělení stejným dílem. Náboženství mělo zůstati též stranou; avšak obec neměla trvání ani rok a vysloužilí vojáci prosili generála, aby je z té socialně-demokratické obce propustil, že usadí se tam, kde bude jim lze pracovati každý pro sebe. Nedávno stálo v novinách, jak žalostného výsledku dodělalo se město Liberal v Sev. Americe na tom samém základě totiž bez náboženství. Lidé však tam odtud s hanbou a kletbou se rozutíkali. A zde občanu Vondrovi hospodaření brzy se znechutilo. Kdyby to byl jeho majetek, odprodával by kus po kuse, až by všecko vyprodal, nastala by nestejnosť statků znova. Protož musí svatým zůstati, čehož si člověk s pomocí Boží poctivou prací vydobude, pravím s pomocí Boží, a při Božím požehnání.

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 11.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Milosrdenství nebo švindl?

Napsal

Vlastimil Pravda.

Čistý výtěžek věnován jest [illegible] Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotiba).

Nákladem vlastním.

Loňského roku dostával jsem každého téměř měsíce podivnou návštěvu. Poprvé vešel ke mně elegantně oděný pán, s intelligentní tváří, havelok maje přes ramena přehozen a zlaté brejle na očích. Na mou otázku, čeho si přeje, spustil krásnou řeč a vybranými slovy líčil mi nehodu, do které upadl. Oči se mu prý zanítily a on vážně ochuravěv, byl propuštěn z cukrovaru, kde byl adjunktem. Zotaviv se ze své choroby, měl prý smůlu, tak velikou smůlu, že nemohl nikde nalézti zaměstnání. Tím uvržen byl do citelné nouze, až konečně ve chvíli nejvyšší bídy dostal prý místo v továrně někde u Písku. Tam nyní, nemaje peněz, putuje pěšky a poněvadž se za svou chudobu stydí, dovolává se známé dobročinnosti duchovních a prosí i mne, abych se nad ním smiloval a dal mu podporu na cestu.

Prosím vás, když někdo takto spustí na venkovského velebníčka, jest si výsledkem jist, jako že 2 × 2 jsou 4. Styděl jsem se více než on a sáhnuv do kapsy, dal jsem mu, nu, proč bych povídal, co jsem mu dal. Bývalý pan adjunkt udělal hlubokou poklonu, rozechvělým hlasem děkoval a se poroučel. Mně bylo kolem srdce sladko při vzpomínce, že bude moci nebohý ten člověk aspoň den bez starosti býti živ mým přičiněním a v té chvíli nic jsem nenaříkal, že mne Pán Bůh na chudou, horskou farku zanesl, kde mám aspoň více, než takový neštěstím stížený člověk.

Uplynul měsíc a já zapomněl na tento výjev, když tu za krásného odpoledne otevrou se dvéře a v nich objeví se pan adjunkt zase. Byl jsem překvapen a jaksi zaražen. Jeho zevnějšek nebyl více tak úhledný, vše bylo na něm ošumělé a místo zlatých brejlí měl již jen obyčejné. Také jeho tvář byla zarudlá a zdálo se mi, že cítím zápach kořalky. Než jsem mohl začíti a po příčině jeho příchodu se tázati, spustil sám. Ztratil prý zase místo, následkem nového zánětu očí a vrací se do svého rodného kraje. Dovolává se znovu mého milosrdenství, dobrého srdce atd. Neposlouchal jsem ho déle. Sáhl jsem do kapsy a oddechl si, když byl za dveřmi.

Ale za měsíc byl tu opět. Tentokráte jako pravý syčák. Z haveloku zbyly cáry, z bot koukaly prsty a brejlí vůbec neměl. Byl podnapilý a nevysvětloval tentokráte ničeho. Žádal podporu jako bývalý technik a díval se drze do očí. Jářku, příteli, máte li vzdělání, dostal byste jistě zaměstnání. Nesmíte ubírati almužny těm opravdově chudobným atd. Při tom podal jsem mu desetník. Podíval se na něj překvapeně a mrzutě a prohodil, tolik že se dává obyčejným žebrákům. Vyšel jsem z pokoje, neodpovídaje na jeho nevrlé hučení a on se vzdálil, bouchnuv dveřmi.

Přišel ještě asi dvakráte, vždy zuboženější, ale já svou almužnu snižoval vždy více, až konečně dostal jen dva krejcary. Tenkráte postavil se před farou a nadával, až uši brněly.

Nedlouho na to četl jsem v novinách, že byl

pro krádež a násilí odsouzen a dosvědčeno tu, že to byl technik, *bez náboženství*, který zvláště z dobročinnosti kněží a katolíků žil a vedl život spustlý. — — —

Na podzim jsem byl v Praze. Prosím vás, když přijde venkovský kněz do Prahy, je to pro něho svátkem. Abych užil hodně dojmů z naší zlaté matičky, toulal jsem se ulicemi a jako pravý venkovan ohlížel se po krámech i lidech. Najednou na Příkopech vidím sbíhati se lidi. Když se Pražáci sbíhají, musí něco pozoruhodného viděti, myslím si a proto běž tam také. Běžel jsem.

Uprostřed davu stále rostoucího spatřil jsem státi děvče asi třináctileté, chudě oblečené, nad troskami rozbitého džbánu, z něhož nějaká tekutina vytekla. Plakalo, vlastně zakrývalo si oči zástěrkou a naříkalo.

»Chudák, nesla otci do továrny ve džbánu polévku, upustila však džbán a teď se bojí k otci jíti,« vysvětloval jakýsi pán okolostojícím. Toto vysvětlení neslo se od úst k ústům.

»Tu máš, kup otci uzeninu a on ti odpustí a nebude tě bíti,« řekl onen pán a podával děvčeti korunu.

A tu jako na povel otevíraly se peněženky pánů i dám a děvče mělo plné hrstě peněz. Upokojilo se, a když více nikdo ničeho mu nedával, odešlo Jářku, ti Pražané jsou přece jen hodní lidé. Co by byla ta ubohá asi od otce dostala! Teď, když mu přinese několik zlatých, nebude se na ni zlobiti.

Šel jsem dále, koukal po krámech a hledal místo, kde bych si koupil nějakou knihu. Vešel jsem asi po hodině do knihkupectví pana Stýbla na Václavském náměstí. Vycházím právě z knihkupectví, když několik kroků přede mnou ozve se třesk a já slyším nářek, jenž byl velice podobný tomu, jejž jsem slyšel na Příkopech. Lidé se sbíhali a já podívav se na místo nehody, vidím totéž děvče státi nad troskami rozbitého džbánu, z něhož nějaká tekutina rozlita byla po dláždění.

»Chudák, nesla otci do továrny ve džbánu polévku, upustila však džbán a teď se bojí k otci jíti«, slyším známý hlas vysvětlovati.

Otevírám oči a k svému úžasu vidím totéž děvče a téhož pána. Viděl jsem, že se tu provádí notný švindl.

Vraceje se domů, cítil jsem jakési uspokojení. Nejsme my venkované jen bláhoví a lehkověrní, páni měšťáci jsou také takovými, myslil jsem si s blahým uspokojením.

Tyto ukázky podal jsem, vzpomenuv si na ně při čtení feuilletonu německé Politik ze dne 21. března 1894. Byl nadepsán: Lidé, kteří pracovati chtí a lidé, kteří pracovati nechtí. Stálo by za to, přeložiti tento feuilleton a uveřejniti ho také v české řeči. A kdyby k tomu vydána byla vyhláška, aby každý sdělil své zkušenosti v tomto ohledu, myslím si, že by z toho povstala velmi objemná kniha, která by charakterisovala dnešní

nářek na špatné výdělky, na nouzi mezi pracujícím lidem atd.

Napřed hned prohlašuji, že nemíním zlehčovati a pochybovati o některých skutečných nedostatcích dělnictva. Dovoluji si však naříkající upozorniti na židovské továrny a židovské nájemce dvorů. Ať dobře a bez rozvášnění soudí o kořenu zla a pak dozajista ty resoluce dělnictva, sestavené obyčejně za předsednictví neb spolupůsobení ž i d ů neb lidí *bez náboženství*, budou vypadati mnohem střízlivěji a rozumněji, než se obyčejně stává.

Ze všech stran ozývá se křik po všeobecném hlasovacím právu. Dobrá. Není na světě věci, která by neobsahovala něčeho dobrého. Snad potom povoláni budou za zástupce lidu mužové, kteří lépe znají opravdové potřeby jednotlivých stavů. Ale dlužno při tom býti opatrným, aby místo slavíka nebyla chycena sůva, aby místo zástupců opravdových občanů, pracujících a poctivých lidí, nebyli voleni takoví, kteří křikem, nadávkami, švindlem pomáhali by si k bezstarostnému životu na úkor tříd opravdu potřebných. Není dobře do ovčína pouštěti vlka.

Z naší osady vždy na jaře odjíždí několik rolníků do Prahy na práci. Ti musí nejen v Praze sami se uživiti, ale ještě tolik uschrániti, aby jejich rodina doma byla živa a aby si na zimu živobytí zabezpečili. Vypukne-li v Praze stávka, přijíždějí domů.

»Kdo by tam byl?« povídal jeden z nich.

»Zaháleti se mi nechce a s těmi křiklouny za jeden provaz nepotáhnu. Připravují starší dělníky o výdělek, poněvadž jsou to většinou svobodní výrostkové z okolí Prahy, kteří stávkují a křičí, protože je to v modě, protože si chtějí odpočinouti. Po nějakém čase nechají stávky a pracují za těchže okolností, jako dříve.«

Nechť tedy, prosím, takovým živlům otevře se brána dosud zavřená a možno očekávati, že co se stalo svého času kladenskému purkmistru, stane se i teď. Tenkráte, jak mi očitý svědek vypravoval, vrhli se přemnozí do domu onoho pána ne pouze, aby se mstili, ale proto, aby kradli, neboť co bylo cenného a dalo se odnésti, zmizelo a nalezeno bylo u mnohých, kteří při tom volali po všeobecné svobodě a rovnosti. Děkuji pěkně za takovou svobodu.

Je tomu dvě leta, když jsem jednoho dne seděl kdesi v hostinci. Se mnou seděl u stolu jeden pan učitel a rolník. Oba si naříkali a měli příčinu. Pan učitel líčil slasti svého stavu. Byl dvanáct let podučitelem a měl služného 350 zl. Račiž si každý dobře všimnouti této cifry. Nemaje na vsi kam na stravu choditi, oženil se. Poněvadž neuzavíral moderního sňatku, který vlastně je obchodem, nehledal bohaté nevěsty, ale dobré ženy. Dostal ji, byl s ní šťasten, ale peněz bylo pomalu. Pán Bůh jim dal pět dítek. A teď prosím, aby ti někteří, ne všichni, ale ti největší křiklouni vzali křídu a počítali. Z bytu, malé světničky a kuchyňky platil dotyčný pán

40 zl. Posluhovačce za donešení vody měsíčně zlatku. Poněvadž byl učitelem, musil on i jeho paní a děti slušně se šatiti Kdo tomu rozumí, ví, že stovka také nestačí. Počítejme nějakou tu knihu, vedlejší vydání a co zbude na výživu? Za dvanáct let stal se učitelem a dostával čtyry sta. Opravdu, že se mi srdce stahovalo lítostí při tom líčení.

Sotva pan učitel skončil, začal rolník. Má statek o 6oti korcích polí. Slušné to jmění. Ale ty háčky. Jeho otec vdávaje dcery dal jim hezká věna. Sobě na stará leta nechal také něco vedle slušného výměnku. Tak měl onen rolník 4000 dluhů. Má dětí šest, malých jako schůdky. Počítejte, prosím. Počítejte, co stojí čeledín, děvečka, daně, přirážky, úroky, splátky. Nechce-li tento rolník přijíti na žebráckou hůl, musí vstávati ráno ve čtyry hodiny a lehati v devět večer. Maso má jednou za týden, sklenici piva si dopřeje v neděli odpoledne a největší jeho marnotratnosť záleží v tom, že kouří ze své dýmky. Žena, děti musí pomáhati do úpadu a přece žádného blahobytu se nedodělají. — Mám tu ovšem na mysli rolníky, kterým Pán Bůh nedal statky v řepařských krajinách. —

I tohoto jsem litoval. Hovořili jsme pak o různých jiných věcech a chtěli jsme již jíti domů, když do světnice vstoupil s velkým hlukem mladý, slušně, ba dle mody oděný mladík asi dvaadvacetiletý. Měl široký klobouk, červenou mašli a v ústech viržínko. Nepozdravil, ale used-

nuv k jinému stolu, za nímž sedělo několik domkářů, zhurta poroučel si pivo.

Poznal jsem v něm syna jednoho z domkářů, chodil druhdy ke mně do školy. Pak ho otec dal v Praze do učení a stal se z něho zámečník. Domů přijížděl jednou za rok, ne snad, aby rodičům dal nějakou podporu, ale aby se pochlubil svou »vzdělaností«. Několik roků již ovšem nepozdravil ani mne, ani svého učitele. Koukal na nás s pohrdáním a odplivoval si jako by byl v hostinci prvním hostem.

Neseděl dlouho tiše. Kdosi z jeho sousedů se ho ptal, co je v Praze nového.

»Moc a nic,« povídal z vysoka, žmole v koutku doutník. »Je tam stará bída, ale začíná se to tam vařit. Však byl čas. Nebo pro dělníka jsou tam psí časy. Co já se ku příkladu nadřu. Deset hodin denně musím míti v rukou kladivo a za to dostávám mizerných čtrnáct nebo patnáct zlatých týdně. Může býti z toho člověk živ? Když si koupím v poledne a večer maso, vypiju denně nějakou sklenici piva a vykouřím dva tři doutníky, zbude mi sotva na šaty. Jsem mladý, chci užiti světa a proto sotva jednou za měsíc mohu jíti na zábavu. Je to spravedlnosť? Proč nepracují všichni? Proč nemají míti všichni stejně?«

»Máte pravdu,« povídal mu pan učitel vážně. »Já musil do dvaceti let studovati, otec na mne dal mnoho peněz a měl jsem do letošního roku jen 350 zl. Vy však máte na sedm set. To není

spravedlivé. Vy byste se měli s námi děliti. A tuhle velebný pán studoval do dvacetičtyř roků, jako kaplan měl 350 zl. a teď má tolik jako vy. A vám je teprve dvaadvacet roků, kdežto mně je dvaatřicet a jemu sedmatřicet. Vy kouříte doutníky, tuhle soused má šest dětí a kouří z dýmky. Vy máte maso dvakrát denně, každý den pijete pivo a jednou za měsíc chodíte do zábavy, on však jednou týdně dopřeje si kousek masa a sklenici piva a na zábavu jde leda o posvícení. Vy dostanete plat určitě, když onemocníte dostáváte podporu, lékaře a lékárnu máte zadarmo, jemu však, když mu potluče, když je nepohoda, nedá nikdo ničeho, on si musí lékaře a lékárnu platiti sám. Máte pravdu, opakuji, je to nespravedlivé.«

Mladý mudrc a světoborce cosi zahučel, vypil pivo a nepozdraviv odešel.

Nechci tvrditi, že snad dá se tento případ vždy a všudy srovnati. Jsou mezi dělníky lidé velmi řádní a velmi špatně při tom placení. Ale tvrdím, že obyčejně ti nejpotřebnější bývají nejtišší a dovolávají-li se nějaké nápravy, že to činí spůsobem slušným. Největší křiklouni bývají také — nemohu jinak, než to říci — největší lenoši. Práce je jim protivná, není jim požehnáním a proto snaží se nalézti spůsob, jakým by se jí zbavili. Bohužel, že při tom, aby nebyli ojedinělí a aby nepřišlo na jevo pravé jádro jejich úmyslu, strhnou k sobě jiné, omámí je svými

zásadami, nepravým líčením a tak roste nespokojenosť jako lavina.

Milosrdenství nebo švindl, tak možno dnes se tázati na všech stranách. Je potřebí milosrdenství? táže se mnohý. Je. A mnoho. Na všech stranách ozývá se bída, neštěstí, útisky a kdo má dobré srdce, ať neváhá pomoci a sice hned. Těžko se hasí, když stojí stavení v plamenech. Je potřebí milosrdenství v městech i na venkově, mezi žebráky i dělníky. Ale při tom musí každý býti opatrným. Není všecko kos, co hvízdá, není pravou bída, která po bídě křičí a ji napodobuje. Obyčejně ti praví ubožáci, ti, kteří skutečné pomoci potřebují, nechodí se svou bídou na venek. Pravá bída se stydí, nedává svůj žalostný stav na buben a neroznáší ho v přehnaných výkřicích.

Tu je velmi dobré vzpomenouti si oné bajky v čítance dítek o vejci kukačky. Dnes mnozí připojují se k těm hlasům vždy hojněji se ozývajícím v té dobré důvěře, že prospívají dobré věci. Sklamání je věc velmi trpká a často se stává, že člověka pak učiní nedůvěřivým i k věcem a činům naprosto dobrým. Proto k hořejší otázce, je-li také švindl odpovídám: je!

Znám statného, silného dělníka, jenž se ženou a s dětmi chodí již několik roků od Prahy ke Kutné Hoře a nazpět. Je vyučený obuvník a stále hledá práci, nikdy jí však nenajde, protože nechce. Je mu sotva pětatřicet roků a žebrá, žebrá on, žena, děti. Jsou dobře živi a na práci si ani nevzpomenou. Znám dělníky z Prahy, kteří si

tam vydělají 10, 15 až 20 zl. týdně. A ti když přijdou do svých rodných obcí, přicházejí vždy s jedovatým učením na rtech. Poznám každého takového. Když jdou ostatní osadníci do kostela, sedí v hospodě, před křížem nesmekne a lidem vykládá, že hlavní vinu bídy lidské přinášejí kněží Ti prý lid zatemňují, svým učením o poslušnosti k vrchnostem udržují jej v porobě a sami z toho dobře živi jsou. U takových lidí výkřiky o bídě jsou švindlem.

Řekne tedy mnohý, co činiti, jak se chovati, aby nezanedbal milosrdenství a vyhnul se švindlu? Na to odpovídám: Kde vidíš, že je v úctě víra pomoz, pomoz bez odkladu, pomoz jak můžeš. Víra toť pečeť, že je jádro, kořen zdravý. Buď však opatrný, neboť mnozí víry zneužívají, líčíce ji na oko, aby tím snáze získali si důvěru lidí. Ostatně, potřebí jen ostřeji se podívati a pravá víra rozezná se od líčené hned.

Švindl najdeš všudy tam, kde se mnoho mluví o svobodě, ale nic o Bohu, kde se mnoho mluví o zákonu přírody, ale nic o Stvořiteli této přírody, kde se mnoho nadává, kde se stále poukazuje na chyby druhého, nic však slyšeti není o trpělivosti a pokoře, kde se mnoho vyhrožuje a konečně Bohu a svaté víře posměch se činí. Takovému švindlu se vyhni, ať je to v kterékoliv okolnosti tvého života a buď jist, že tu milosrdenství potřebí není.

Dr. Herbena:

Jan Nepomucký,

aneb

mladý rozum o staré věci.

Brožura naše tohoto nadpisu pohněvala p. Dr. Herbena tou měrou, že podal na tehdejšího vydavatele „Slov Pravdy“, dp. Stejskala, žalobu pro urážku na cti. Hájiti svoji čest, je-li někým napadena, jest ovšem povinen každý a také bychom Dr. Herbenovi nezazlívali, kdyby v ohledu tom dbal slušné míry i proti jiným. Ale Dr. Herben ve spisku svém „Jan Nepomucký“ toho nečiní. Napadáť muže poctivé, jichž láska k vlasti a církvi jest prokázaná. Tak k. p. na str. 50 píše o Balbínovi, že „vědomě lhal“. A přece tomuto svědomitému a učenému knězi sám protestant Palacký nejlepší vydává svědectví, „že podivuhodnou láskou, pilností, setrvalostí a všestranností po celý věk života svého dějinné památky vlasti naší shledával“ —. Dle Dr. Herbena ale tento poctivý vlastenecký kněz „vědomě lhal“.

Na str. 61. píše, „že sprostým vrahům a urozeným smilníkům dán byl v XVII. století patron, který je chrániti mohl před spravedlností.“ A tohle že není urážka církve, píše-li se, že sprostým vrahům a smilníkům dává církev patrony?

Na str. 75 píše: „Proto svědkové vypravují tak souhlasně, jako by se napřed byli smluvili.“

Na str. 108 namlouvá čtenářům svého spisu: „že hierarchie počínala si neopatrně a lehkomyslně tím, že volila osobu vymyšlenou.“ Tolik jsme uvedli ze spisku jeho „Jan Nepomucký“.

Hůře ale vede sobě pan Dr. Herben v povedeném časopisu, jejž vydává na Král. Vinohradech pode jménem „Čas“.

V čísle 18. „Času“ píše k. p. na str. 878: Kdykoliv „Čech“ o můj spis ještě dnes zavadí, počíná si jako zběsilý.

Na téže stránce píše o našem vlasteneckém horlivém kněžstvu: „Právě na české dějiny vrhl se radikalism mladého kněžstva, poněvadž zatemniti lidu českému vědomí o minulosti jest první podmínkou úrodné žně v přítomnosti.“

Jakže p. doktore? Naše vlastenecké kněžstvo že zatemňuje lidu českému vědomí o minulosti? Tohle se opovažujete tvrditi vy o horlivém našem kněžstvu? O tom kněžstvu, v němž každá krůpěj krve jest pravou českou krůpějí, o tom kněžstvu, jež odchovaly naše české matky? To kněžstvo vrací vám urážku tuto zpět nemajíc žádné příčiny lekati se pravdy.

Na dráze, jež nastoupilo, neodvrátí je ani spílání, že hoví klerikalismu, ani troufalé ono slovo, že vědecké práce schopno není. Míní-li pan doktor klerikalismem přesvědčení katolické, sebevědomí náboženské — pak ovšem jest velikou ctí býti klerikálem a zajisté sám p. doktor se ve škole učil, že katolický křesťan má svou víru vyznávat a podle ní živ býti. Dle toho by se tedy již klerikalismu učilo ve škole. Pak ovšem by nezbývalo nic jiného, než veškeré katolické náboženství ze světa vymítiti. Aspoň by tak bylo po klerikalismu.

Velice lehkou práci má pan doktor s těmi, kteří proti jeho spisu píší. Ty „odmítá“ pan doktor „a limine“. Nač by se hmoždil.

Dp. Reyla, jenž v „Českém Východu“ důstojně a věcně pojednává o sv. Janu Nepomuckém, odbývá učený p. Dr. Herben:

„Naprosté neznalosti nejjednodušších ponětí dějepisných vyrovná se u něho jen jeho smělosť .... patrno, že mu jde jen o zatemnění čtenářů.“ Nuže p. doktore, kde jste dokázal u p. Reyla, „že se mu nedostává nejjednodušších dějepisných ponětí?“ Pravím, — kde? Nikde! Naopak musíme my katolíci odmítati mnohé písálky, kteří nemajíce ani ponětí o věcech náboženských, opět

a opět se vtírají, chtějíce lidu jaksi otevříti oči. Tu potřebí jest, aby tací písálkové nejprv sami prohlédli — to jest, aby si zjednali potřebnou vědomosť o věci katolické.

Na ukojení pana doktora konečně prohlašujeme, že domněnku, jako by nejdůst. pan biskup Brynych byl pisatelem zmíněné brožury — může chovati jenom zase... p. Dr. Herben. Nebo žádný upřímný katolík — tím méně tedy biskup — by se tak nesnížil, aby nějaký spis napsal — a sobě samému jej věnoval. Jeho Milost nejd. p. biskup Brynych vůbec od té doby, co se stal biskupem, na „Slova pravdy“ nemá vlivu žádného a také o obsah jejich se nestará. Brožuru č. 4 psal uvědomělý — sečtělý rolník — — a upozorňujeme p. doktora, že snad ještě během tohoto roku tentýž rolník zase v „Slovech pravdy“ promluví.

Tímto se p. Dr. Herbenovi zdvořile poroučíme s ujištěním, že se p. doktora **nebojíme**, byť i stokrát napsal: „i **já** jako spisovatel český znám svou povinnosť.“ **I my, jako katolíci známe svou povinnosť.**

* * *

Jak již svrchu řečeno bylo, žaloval Dr. Herben důst. p. Vácsl. Stejskala, místopředsedu jednoty katol. tovaryšů, pro urážku na cti, kteréžto se měl dopustiti tím, že v „Slovech pravdy“ vydal brožuru: „Dr. Herbena: Jan Nepomucký, aneb: mladý rozum o staré věci.“ V brožuře této na mnohých místech spatřoval Dr. Herben urážku na cti.

Proti žalobě Dr. Herbena podal dp. Stejskal námitky k vrchnímu zemskému soudu, jenž žalobu, pokud zněla na přečin, zamítl, a žalobce poukázal k přestupkovému soudu. U toho bylo dne 26. dubna přelíčení. K povzbuzení soudce, aby sporné strany učinily smír, prohlásil Dr. Herben, že se cítí velice uražen a že smír přijati nemůže. K tomu poukázal žalovaný, že se Dr. Herben cítí velice uražen porovnáními prostonárodními a jednoduchými žerty, ale sám že má ve své knížce „spor dějin českých s církví římskou“ taková místa, ve kterých dozajista urážky církve katolické, její zřízení, její hierar-

chie a urážky sv. Jana Nepom. shledati sluší. — Že sice žalovaný, ježto redakci při zmíněné brožuře neměl, nevěděl o ostrých místech spisku, také ani za obsah brožury zodpověden nebyl, že však na to, co Dr. Herben za urážky má, nastoupí důkaz pravdy. Když Dr. Herben místům v knížce své obsaženým jiný smysl dával, pravil žalovaný: **„Pane doktore! chtěl jste svou knížkou uraziti církev katolickou?“** Dr. Herben: **„Ne!“** **„Chtěl jste uraziti její hierarchii?“** Dr. Herben: **„Ne!“** **„Chtěl jste uraziti komissi svatořečení a jiná zřízení církve?“** Dr. Herben: **„Ne!“** **„Chtěl jste uraziti sv. Jana Nepomuckého?“** Dr. Herben: **„Ne!“** Na to žalovaný: O více se nejednalo! Když jste prohlásil, že jste nechtěl uraziti ani církev katolickou, ani její zřízení, ani její hierarchii, ani sv. Jana Nepom., mohu i já tuto prohlásiti, že ani vydavatelstvo „Slov pravdy“ ve své brožuře vás nechtělo uraziti. Na to učiněn smír, a dp. Stejskal se uvolil, že se postará, aby v příštím čísle „Slov Pravdy“ příslušné prohlášení vytištěno bylo. Odcházeje podal dp. Stejskal p. Dr. Herbenovi ruku jako ostatním a řekl: **„Pane doktore, smír jsem přijal jen proto, že jste své urážky odvolal“.**

V spisku „Slova pravdy“ roč. IV. č. 3. a 4. uveřejněn článek Dra Herbena Jan Nepomucký, kterým cítil se Dr. Herben na své cti uraženým K žalobě jeho prohlašuje podepsaný jako tehdejší vydavatel dotyčné brožury, že neměl nikterak v úmyslu se osobní cti p. Dra Jana Herbena dotýkati a že bez jeho vědomí článek ten otištěn byl.

Václav Stejskal.

Ročník IV. Cena 4 kr. Číslo 13. 14.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. **Josef Burian**,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

„Účel posvěcuje prostředky“

aneb také:

Kdo v té peci sedá, jiného tam hledá.

I.

Napsal

Francesco Veridico

Sjezd katolický v Brně

ve dnech 30. a 31. července a 1. srpna.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Má-li nějaký čin neb úkon lidský býti mravně dobrý, musí býti dobrý, jak se po školsku říkává, v příčině každé. Musí tedy býti dobrý přede vším sám o sobě čili podle *předmětu*, t. j. *to, co* činíme, musí souhlasiti se zákonem Božím, neb se mu aspoň nesmí v ničem příčit. Dále pak musí také *úmysl*, s jakým čin ten konáme, býti mravně dobrý, t. j. musí souhlasiti, shodovati se s mravním zákonem, jak se nám tento jeví v učení Pána Ježíše. Konečně pak nesmějí přistoupiti k úkonu žádné takové okolnosti vedlejší, které by mravní povahu činu měnily neb rušily

Za to však jest čin neb úkon lidský mravně zlý čili hříšný, odporuje-li zákonu Božímu třebas jen v jediném tomto směru,[1]) buď že jest špatný podle předmětu či sám o sobě, nebo že jest vykonán se zlým úmyslem, nebo konečně za okolností, které mravní jeho povahu mění.

---

[1]) Odtud axioma: „Bonum ex integra causa, malum ex quocunque defectu.“

*

Dává-li na př. Dobroslav almužnu, podporuje li dobročinné spolky, koná něco, co se srovnává se zákonem Božím, co jest tedy podle předmětu dobré. Aby však toto jeho jednání bylo opravdu mravně dobré, musí ještě mimo to při tomto svém jednání míti dobrý úmysl, jako jest na př. pomáhat bližnímu z útrpnosti, z milosrdenství a lásky k němu a z lásky k Bohu a nesmí tímto svým dobrým jednáním, k němuž jest veden dobrým úmyslem, uvádět na př. v bídu a nouzi svou vlastní rodinu. Kdyby však tak činil n př. jenom pro chválu lidskou, již by nejednal mravně dobře. Ba skutek jeho, sám o sobě dobrý, stal by se hříšným, kdyby někomu dával hojnou almužnu nebo podporu za tím účelem, aby ho získal pro svoje hříšné záměry.

Špatný, zlý úmysl, činí tudíž i z takového skutku, jenž jest sám o sobě dobrý, skutek špatný, mravně zlý či hříšný. *Naproti tomu však nemůže žádný dobrý účel, žádný dobrý úmysl ze skutku, jenž jest podle předmětu či sám o sobě špatný mravně zlý či hříšný, učiniti skutek mravně dobrý.* Kdyby tedy na př. Dobroslav buď ukradl nebo zpronevěřil peníze, ne aby je utratil neb je podržel pro sebe samého, nýbrž jen výhradně z té příčiny a za tím účelem, aby svému bližnímu v jeho bídě pomohl, jest a zůstane skutek jeho zlým a žádný dobrý úmysl, žádný dobrý účel ho neposvětí, by se z něho stal skutek dobrý. — Proto není nikdy dovoleno k dosažení účelu třebas sebe lepšího užívati prostředků mravně zlých či hříš-

ných a běžná frase, že prý »účel posvěcuje prostředky,« jest naprosto falešná a bludná.

Tak učí a učila vždycky a všude naše svatá církev katolická.

Tak učili vždycky a učí až dosud i od protestantů, nevěrců, zednářů a liberálů nenávidění a velmi nekřesťansky pomlouvaní jesuité.

Uvedem toho některé příklady z doby starší a novější, příklady tak jasné, že podávají věc, o niž tu jde, takřka po lopatě. Proslulým moralistou v osmnáctém století byl jesuita P. Edmund Voit, professor mravouky na universitě würzburské; tento jesuita sepsal knihu, jejíž název jest: »Stručná mravouka«.[2]) Ve knize této jest pojednání »o úkonech lidských«, ve kterémž tento jesuita učí: „*Užívá-li kdo prostředku špatného, jedná špatně, . . . protože, jak již svrchu praveno, již jen chtění předmětu, jenž byl poznán jako špatný, úkon činí nemravným . . .* **Má-li kdo na mysli účel dobrý, jehož však chce dosíci použitím prostředku mravně špatného, jedná absolutně špatně!**“

Před třemi roky vydal jesuita P. Viktor Cathrein učené dílo, [3]) v němž pojednává filosoficky o mravouce. V díle tomto pak a sice v dílu I. na str. 232. píše následovně: »Všechny *objektivně v ohledu mravním lhostejné úkony,*

---

[2]) Theologia moralis concinnata a P. Edmundo Voit S. J. Editio sexta, Wirceburgi 1769, I. 18 sq.

[3]) Moralphilosophie Eine wissenschaftliche Darlegung der sittlichen, einschliesslich der rechtlichen Ordnung.

jakými jsou na př. jísti, pracovati a podobné a rovněž tak všecky *objektivně mravně dobré úkony*, jako na př. dávati almužnu, modliti se atd., jsou dobré nebo špatné podle toho, je li vůle, z kteréž úkony tyto vycházejí, dobrá nebo špatná .... Naproti tomu však jsou *objektivně špatné* zevnější úkony, jako lež, křivá přísaha, krádež, všecky sice též *subjektivně* špatné pro vnitřní úkon vůle, z kteréž pocházejí, ale tento úkon vůle jest, poznává-li jen člověk správně to, co chce činiti, *nutně špatný*, protože směřuje ku špatnému předmětu. Neboť vůle taková, která chce zlé, jest špatná a sdílí tuto špatnosť svou i také úkonům, jež z ní vycházejí ... Vůli, kteráž jest obrácena ku předmětu mravně špatnému, nemůže učinit vůlí dobrou žádný zevnější dobrý účel. Kdo tedy ví a poznává, že jest krádež zlá a hodna zavržení, nemůže chtít krásti pro žádný, ani sebe lepší účel, aby vůle jeho nestala se špatnou,« (t. j. kdo ví a zná, že jest krádež něco mravně špatného, nesmí chtít krásti ani pro účel sebe lepší, a kdyby přece krásti chtěl, třebas pro účel nejlepší, aby na př. ukradenou věcí někoho vytrhl z největší bídy, stala by se vůle jeho zlou, proto že obrácenou na špatný předmět (krádež) a on by jednal mravně špatně).

Co tu pověděl jesuita Cathrein trochu učeněji, jest prostě a jednoduše toto: Co není samo o sobě (čili podle předmětu) ani mravně zlé ani mravně dobré, nýbrž mravně lhostejné (indifferentní) jako na př. jísti, pracovati, psáti atd.,

stává se mravně dobrým, koná-li to člověk z dobrého úmyslu a za dobrým účelem; koná-li to však z úmyslu zlého, jedná špatně. Co pak jest samo o sobě dobré, jako na př. modliti se, dávati almužnu atd, stává se mravně zlým, koná-li to člověk ze zlého úmyslu. Co pak jest konečně samo o sobě mravně špatné či zlé, jako na př. krásti, lháti, jest a zůstává špatným vždycky, i také tenkráte, kdyby kdo chtěl krásti nebo lháti třeba z úmyslu sebe »lepšího«, nebo mravně špatný čili zlý prostředek nemůže být posvěcen žádným dobrým účelem.

To jest výslovné učení jesuitů hlásané v knihách učených i v knihách pro lid. Tak stojí na př. ve staré »knížce missionářské«, kterouž vydali jesuité němečtí »ku větší cti a slávě Boží a pomoci duší« roku 1758. »Lháti jest vždycky hřích; proto není dovoleno lháti, ani kdyby se nacházel člověk v tísni největší. Z toho můžeš poznati, co máš souditi o lži služebné« (když totiž někdo lže, by od sebe neb od jiných odvrátil něco zlého nebo nemilého, nebo aby získal pro sebe neb pro jiné něco příjemného), že totiž i taková lež zlá jest a hříšná. (Tak na str. 133.) Ještě jasněji mluví v této příčině jesuita P. Josef Deharbe ve svém »výkladu katolického katechismu«, jenž vyšel ponejprv r. 1857 v Paderbornu. Praví tam v díle I. na str. 256: »K čemu nás zavazuje pravdomluvnosť a věrnosť Boží? Odpověď: Abychom vždycky mluvili pravdu a stáli v daném slově. Proto že jest Bůh věčná

pravda, musí se mu nutně všecko lživé protivit; *proto nemůže lež nikdy býti dovolena, ani tenkrát ne, kdyby při ní měl člověk úmysl třebas sebe lepší a kdyby skrze ni mohlo býti zamezeno i veliké zlo, neb docela i hřích;* **neboť nesmíme nikdy činit zlé, by z toho vzešlo dobré.**" [4])

Toť jest pravé a nefalšované učení otců jesuitů a zní zcela jinak než, že by účel posvěcoval prostředky.

V knihách protestantských, brožurách a časopisech, zvlášť v těch, kteréž vydávají a redigují protestantští kazatelé čili »služebníci slova Božího,« pak v časopisech, jež vydávají požidovštělí liberálové, tvrdívá se však, a to dost často, že prý jesuité učí a se drží zásady: »účel posvěcuje prostředky.«

Tak tvrdil na př. pastor *Grauenhorst* na protestantském sjezdu berlínském směle a bez rozpaků, že prý nejvyšší zásadou jesuitů, kterouž se tito marně snaží popříti, jest: »účel posvěcuje prostředky«; kdo prý četl někdy nějakou knihu jesuitskou, shledal prý, že se onou větou řídí na každé stránce.[5]) Podobně hlásal nebo vlastně štval proti jesuitům i protestantský kazatel *Klapp*, jen že poněkud opatrněji, řka, že prý jest zásadu: »účel posvěcuje prostředky« znáti patrně ve všech spisech jesuitských, třebas prý tam nebyla vyslovena právě kategoricky.[6]) I »Hlasy ze Siona,« orgán to »evan-

[4]) Duhr, Jesuiten-Fabeln str. 302—303
[5]) Gottlieb: Briefe aus Hamburg, vyd. 3., str. 8.
[6]) Tamže str. 319.

jelické reformované církve« v Čechách napsaly roku 1890 na str. 178: »poctivci, jimž srdce *jezovitským „účel posvěcuje prostředky“* dosud nezjedovatělo,« čímž i ony ohřály starou lež a pomluvu, jako by jesuité byli učili neb se drželi falešné zásady, že »účel posvěcuje prostředky« — Tutéž pomluvu slýcháváme nejednou z úst liberálů.

Co jest na tom pravdy? *Učí neb učili někdy* **jesuité**, *že účel posvěcuje prostředky?* čili, což jedno jest, učili neb učí, že jest dovoleno činit zlé, má-li člověk v úmyslu zlem tímto způsobit něco dobrého? Anebo snad jednají právě ti lidé, kteří falešnou tuto zásadu připisují jesuitům, sami podle toho, co připisují jiným neprávem a co jest hodno odsouzení co nejostřejšího, jen aby mohli nenáviděné otce jesuity hodně zostudit a štvát proti nim nesoudné davy? Uvidíme.

Jesuité jsou řád schválený církví; nemají tudíž jiné morálky, jiné mravouky, jiného učení, jiných pravidel pro svoje jednání, než jaké má církev katolická. Pakli tudíž kdo jesuitům vytýká, že učí nebo učili falešné větě: »účel posvěcuje prostředky,« tupí tím a podezřívá celou církev katolickou, jako by ona schvalujíc řád tento, trpěla u něho falešné učení a tím brala podíl na vině jeho.

Již jenom z toho musí, tušíme, každý člověk rozvážný nutně souditi, že jesuité nesmějí učit ničemu bludnému, že nesmějí učit ničemu jinému, než čemu učí církev svatá, že nesmějí tudíž učiti

ani falešné větě, že dobrý účel posvěcuje zlé či hříšné prostředky, proto že by církev bludného tohoto učení nikdy u nich netrpěla.

Mimo to byly opět a opět vypsány ceny dosti veliké jak od členů řádu jesuitského, tak od jiných kněží, jež měly býti dány tomu, kdo by ze spisů jesuitských dokázal, že jesuité učili někdy falešné větě: »účel posvěcuje prostředky.«

Tak prohlásil již r. 1852 slavný jesuita *P. Roh*, když konal missie ve Frankfurtě:

1. *Předloží-li někdo právnické fakultě v Heidelberku nebo v Bonnu knihu sepsanou některým jesuitou, v níž by po soudu této fakulty byla obsažena hanebná věta: „účel posvěcuje prostředky," vyslovená buď těmito slovy nebo jinými stejného významu, tedy vyplatím na rozkaz dotyčné právnické fakulty tomu, kdo onu knihu předložil,* **tisíc zlatých rýnských.**

2. *Kdo však ústně nebo písemně řádu jesuitů hanebné toto učení připisuje, aniž by proto podal důkazu, jest bezectný na cti utrhač.*

Totéž prohlášení učinil *P. Roh* r. 1862 o missiích v Halle konaných, kdež se rovněž vyskytla tato pomluva; konečně pak je opakoval znova r. 1863, když konal missie v Brémách.

Nachází-li se, jak hlásal pastor Grauenhorst, na každé stránce každé knihy, již sepsal některý jesuita, hanebná ona zásada: »účel posvěcuje prostředky«, mohli si páni protestantští kazatelé vydělati snadno *tisíc zlatých rýnských*, tedy sumu

takovou, jakáž, tušíme, není k zahození ani pro sluhu slova Božího, nebo knih napsali jesuité tolik, že jich může každému, kdo by si nějakou opatřiti chtěl, každé řádné knihkupectví v době kratinké dodati tolik, že by je nepřečetl ani za celý život svůj. Vypsanou cenu nedostal však nikdo, ba po pět plných let se o to nikdo vůbec ani nepokusil, aby vypsanou cenu získal. Proč asi? Chuti a vůle bylo k tomu zajisté na všech stranách dost, ale *důkaz*, *důkaz* najít a předložit! Bez důkazů může tvrdit člověk ovšem ledacos, třebas na př. že jest kdes v Africe nebo v Australii zvláštní druh lidí, kteří místo po nohou chodí po hlavě; když však takového doktora Prášila někdo vyzve, by pro svoje tvrzení podal důkaz, důkaz spolehlivý a přesvědčivý, tu bere buď chabě do zaječích, nebo náhle umlkne, nebo se hledí ze své nesnáze nějakým jiným způsobem vykroutit. Podobně jednali pomluvači jesuitů, když je P. Roh třikrát po sobě důtklivě vyzval, aby dokázali, že jesuité někdy učili, že »účel posvěcuje prostředky«! a trvalo to celých pět roků, než se aspoň tak vzpamatovali, by se někdo z nich o důkaz aspoň *pokusil*. Hrdinou tímto byl protestantský farář Maurer, neboť předložil r. 1868, tedy v pátém roce po posledním vyzvání P. Roha, právnické fakultě v Heidelberku spis, ve kterém se *snažil* dokázati, že prý jesuité skutečně učili, že dobrý účel posvěcuje zlé prostředky. Dobrý tento muž pochodil však zle; nebo P. Roh napsal v kratinké době spisek, jemuž

dal název: »Stará písnička: »účel posvěcuje prostředky« v textu opravená a převedená na jinou melodii.« [7]) Ve spisku tomto pak dokázal P. Roh tomuto faráři protestantskému, že místa vyňatá ze spisů jesuitských z úmysla falešně překládal, neb jim neporozuměl a vůbec, že textu činil násilí, by ho převrátil na jiný smysl Výsledek pak všeho byl, že se protestantský farář Maurer na radu protestantské právnické fakulty heidelberské úplně vzdal pokusu, by získal cenu, již P. Roh slíbil a se zavázal vyplatit tomu, kdo by dokázal, že jesuité někdy hlásali falešnou větu, že účel posvěcuje prostředky.

Nyní byl v Německu v příčině této nějaký čas pokoj. Když však po čase stará pomluva znova obživla, učinil kněz Richter, jenž byl tenkráte kaplanem v Duisburku, znova prohlášení, jakéž byl dříve učinil P. Roh, a zavázal se, že tomu, kdo by podal spolehlivý o tom důkaz, že se v některé knize jesuitské nachází věta: »účel posvěcuje prostředky«, vyplatí premii *tisíc marek.*

Cenu nedostal opětně nikdo; ba nikdo se o to ani nepokusil, aby ji dostal!

A ještě více! V době poslednější našel se na straně protestantské nejeden poctivec, jenž prohlásil veřejně, že jesuité nikdy neučili, že by

---

[7]) Das alte Lied: „Der Zweck heiligt die Mittel“ im Texte verbessert und auf eine neue Melodie gesetzt. Spisek tento vyšel u Herdera ve Frýburce v druhém vydání.

účel posvěcoval prostředky čili: že by bylo dovoleno činiti zlé, by z toho vzešlo dobré. Tak nazývá na př. protestant Büchmann v »Okřídlených slovech«[8]) vydaných v Berlíně r. 1882 falešnou větu, že »účel posvěcuje prostředky«, prostým »překroucením a znetvořením náuk jesuitských«. Podobně činí protestant Wander ve »Slovníku německých přísloví« vydaném v Lipsku.[9]) Protestant Hertslet píše pak ve spise, jemuž dal titul: »Der Treppenwitz in der Weltgeschichte« na str. 223. ve příčině naší následovně: **„Jesuité neučili nikdy: „účel posvěcuje prostředky“** t. j. nikdy v té brutální příkrosti, jako jsou vůbec běžné o nich náhledy velmi jednostranné a plné předsudků, vytvořené více podle líčení krvavých románů nežli na základě vážných dějin.«[10])

O mnoho pak dříve nežli tito protestantští poctivci napsal *protestant*, státní rada Fischer, ve příčině naší následovně: »Nepřepínáme zajisté, pravíme-li, že v zásadě: »účel posvěcuje prostředky« všecko jest obsaženo, co se vůbec klade za vinu jesuitům. Zdali však není ono tvrzení, že si jesuité tento princip skutečně vyvolili za svoje řádové pravidlo, *teprve třeba náležitě do-*

---

[8]) Geflügelte Worte

[9]) Deutsch. Sprüchwörterlexicon, Leipzig 1880, sv. V. str. 664.

[10]) Viz: Kathol. Flugschriften zur Wehr und Lehr' čís. 15. „Die Moral der Jesuiten und ihrer Angreifer str. 41 a násl.

kázat, to snad připadne mezi tolika tisíci oněch, kteří toto tvrzení přijali přímo za axioma, pro něž není třeba žádného důkazu, přímo za jakýsi odporný článek víry, kterýž posvětilo veřejné mínění, to snad, pravíme, připadne na mysl mezi tolika tisíci lidí sotva jednomu. Co však musí člověku nejen býti podivným, nýbrž co jej musí přímo zarmucovat, jest ta okolnosť, že i učení a ctihodní muži dají se zaslepit tímto předsudkem, že pak mají za to, že nejsou povinni ptáti se neb zkoušeti, je-li tato tvrdá výtka oprávněna čili nic.«

»Jak se mohlo přijít na myšlénku, připisovat korporaci, do které se volí právě mužové nejopatrnější, takovou zásadu, jakáž stojí v příkrém odporu se základním určením právě této korporace, ba zásadu tuto vyhlašovat přímo za pravidlo, dle něhož se členové tovaryšstva tohoto ve svém jednání řídí: jest tím nepochopitelnější, čím patrnějším jest, že mužové chytří vždycky mohou mít dost prostředků spravedlivých, aby dosáhli svého cíle. Tolik jest v příčině této jisto: *že by řád jesuitský za tajné svoje základní pravidlo považoval zásadu, že účel posvěcuje prostředky*, **není pravda, ba není to ani pravděpodobno**, *a nejdůkladnější badatelé mezi jeho* **odpůrci toho nikdy ani netvrdili**; celé toto obviňování *spočívá pouze na bezdůvodné domněnce, která vznikla ze čtení mělkých románů a z nezralého rozumování lidu, ale která přes to přese vše*

stala se u mnohých **utkvělou čili fixní ideou.**" [11]) (Tedy něčím chorobným).

Ovšem nejsou všichni naši odpůrci, tak upřímní a poctiví, by chtěli mluviti vždycky jen pravdu. Tak přiznává sice známý protestantský polemik Hase, že prý jesuité neučili sice veřejně, že účel posvěcuje prostředky, — to prý by bylo bývalo proti opatrnosti, — ale skrytě prý tak učili. Co by asi říkal protestantský tento poctivec, kdyby o něm na př. někdo napsal: Pan Hase nekrade sice veřejně, — to by bylo proti opatrnosti, — ale skrytě? Nevytýkal by takovému utrhači právem: když mi nemůžeš ničeho dokázat, proč mne podezříváš? Nehnal by ho na soud, by hájil svou česť? A proti řádu katolickému má snad býti dovoleno všechno? Tu má snad účel posvěcovat prostředky?

Ještě míň však jest takových poctivců, kteří, když chybili, dovedou také ku chybě se přiznat a ji odvolat, jako to učinil na př. Labouchère (vysl. Labušér), redaktor denníku evangelického, zvaného »The Truth« (česky tolik jako: Pravda). V časopise tomto bylo totiž tvrzeno, že prý církev katolická učí, že účel posvěcuje prostředky. Všechen tisk katolický v Anglii, v Americe, v Belgii, v Německu, opřel se bludnému tomuto tvrzení se vším důrazem. »The Tablet«, veliký anglický list katolický, připomenul Labouchèrovi, že jest

---

[11]) Viz: Fischer, Aburtheilung in der Jesuitensache, Leipzig 1853. str. 48; 53. Duhr: Jesuitenfabeln str. 312.

člověka tak vzdělaného a nadaného nehodno a nedůstojno, aby užíval nečestné zbraně. »The Truth« vytiskl pak toto odvolání podepsané samým Labouchèrem: „*Před několika nedělmi jsem napsal, že v církvi katolické účel posvěcuje prostředky. — Když jsem to napsal, učinil jsem tak v dobré víře, nebo jsem vskutku věřil, že jest tomu tak. Ale četné projevy, kteréž mne došly od stran katolických, mne přesvědčují, že jsem se nacházel ve velkém bludu;* **neboť církev katolická, počítaje k ní i jesuity, učí, že nikdy není dovoleno činiti zlo, aby se dosáhlo dobrého.** Toto svoje přesvědčení podávám s radostí veřejnosti, jelikož mám za to, že se snad ještě veliký počet nekatolíků nachází v témž bludu, v jakém jsem byl já.« [12])

»Hlasy ze Siona« mohly tudíž už dávno před rokem 1890 z protestantské literatury německé (viz výše) dobře věděti, že se zásada: »účel posvěcuje prostředky« jesuitům připisuje neprávem a křivě. Ačkoli však již r. 1852, pak r. 1862 a 1863 vypsána byla samým jesuitou značná cena, *tisíc zlatých rýnských*, jež měla býti udělena tomu, kdo by dokázal, že se v některém spise jesuitském nachází věta, že »účel posvěcuje prostředky«, a ač se o cenu neucházel z počátku vůbec nikdo a teprv za pět let po posledním vypsání jeden jediný protestantský farář, jenž však zle pochodil, proto že nedokázal vůbec ni-

---

[12]) „L' Univers" ze dne 8. prosince 1893.

čeho, přiklusaly přece »Hlasy ze Siona« ještě r. 1890, ať již z příčiny jakékoli, s touto hezkou větou: »poctivci, *jichž srdce* **jezovitským „účel posvěcuje prostředky“** *dosud nezjedovatělo.“*

Brzy však po tomto jejich prohlášení objevilo se v časopisu »Čechu« toto »Zasláno«:

»P. T. panu ev. ref. faráři choceňskému R. Novákovi, redaktoru »Hlasů ze Siona.«

Na stránce 178. »Hlasů ze Siona« r. 1890 napsal jste slova: »poctivci, *jichž srdce* **jezovitským „účel posvěcuje prostředky“** *dosud nezjedovatělo* « Tím ohříváte starou pomluvu, že by jesuité byli učili, že »účel posvěcuje prostředky.«

V Německu vícekráte byla vypsána cena a určena tomu, kdo toto tvrzení dokáže, a nebylo to nikdy dokázáno. Snad se to podaří Vám, pane faráři. A proto činím Vám následující nabídnutí:

1. Vy, p. t. dodáte nám knihu, některým jesuitou psanou, ve které se to učení, že »účel posvěcuje prostředky« nachází.

2. Dodáte-li ji, rozhodne pak v této při česká a německá fakulta filosofická a právnická v Praze, zdaž Vámi uvedené místo skutečně ten smysl má.

3. Bude-li těmito fakultami rozhodnuto, že jste tvrzení své dokázal, obdržíte záloženskou knížku vkladní záložny sv.-Václavské (Str. hl. kn.

11786/II. pod názvem »Vyšehrad«, jež obsahuje 400 zl. a úroky.

4. K tomuto boji duchovnímu přihlásíte se do 31. prosince 1890 inclusive v podepsané redakci; lhůta k důkazu se Vám pak sice prodlouží, ale pozdější nabídka nebude platiti.

5. Bude-li zmíněnými fakultami rozhodnuto, že jste, pane faráři, tvrzení svého nedokázal, odprosíte v osobě představeného jesuitské kolleje pražské Tovaryšstvo Ježíšovo, dáte oznámení o tom jedenkráte jako insert do »Národních Listů« a vytisknete to třikráte po sobě ve třech číslech »Hlasů ze Siona«.

V Praze, dne 13. prosince 1890.

Redakce „Čecha“.

Tak znělo doslovně »Zasláno« v »Čechu« ze dne 13. prosince 1890 a my aspoň jsme nikdy neslyšeli, že by se byl onen pán, jemuž vyzvání ono platilo, aneb kdo jiný o vypsanou cenu jenom vážně ucházel, natoť aby ji byl snad vyhrál.

Avšak již tenkráte jsme si pomyslili: Kdyby takhle nevěrci, liberálové nebo protestanté chtěli *aspoň jednou* vypsati cenu buď 1000 zl. neb aspoň 1000 marek, která by musila přiřknuta být tomu, kdo by před některou právnickou fakultou najisto dokázal, že mezi nevěrci, liberály nebo protestanty

byli někdy lidé neb jsou i nyní, kteří učili nebo učí, že »účel posvěcuje prostředky,« tu bychom musili vypsanou cenu jistě vyhráti, ovšem kdyby nebylo o vypsanou cenu tu ucházečů tolik, že by všechněm naprosto přiřknuta býti nemohla. Lidé tito se budou ovšem chrániti podobnou cenu vypsati, protože by ji jistě prohráli.

Jak to tedy možno, by právě z té strany, kde mnozí onomu falešnému a hříšnému heslu: »účel posvěcuje prostředky« holdují a holdovali, vycházela výčitka, že prý jest tato ohyzdná náuka, náukou jesuitskou?

Neslyšel jsi, milý čtenáři, nikdy přísloví: kdo v té peci sedá, jiného tam hledá? Neslyšel jsi přísloví, že každý cikán podle sebe hádá? Nebo neslyšel jsi nikdy o lidech, kteří posazují a žalují na jiné, čím jsou vinni sami, jen aby od sebe odvrátili pozornosť? Že jsi o takových lidech slyšel? Nuže, pak snad také pochopíš, jak to as přijde, že právě z té strany, kdež by měli býti nejvíce zticha, vychází výtka, jejíž »krásným« účelem jest štváti proti jesuitům (a tím i proti katolické církvi, která řád ten schválila), jako by jejich náukou bylo, že »účel posvěcuje prostředky« čili slovy jinými: že jest dovoleno činiti zlé, jenom když při tom máme dobrý úmysl nebo když tím chceme dosáhnouti dobrého účelu. Jest to manévr anebo, chceš-li, třeba lstivý úskok, hodně už starý a dávno známý. Nebo již v pohanském starověku bylo jednáno dle zásady: »účel posvěcuje prostředky.« Ze starých řeckých

básníků byl pak to hlavně Euripides, tento Machiavelli či prospěchářský politik starověku, který falešnou onu zásadu se zálibou pěstoval, jak vidno na př. z jeho Feničanek, kdež pěje takto: Nelekej se nižádné neřesti, jen když jí můžeš domoci se trůnu. Kyne-li ti však při hříchu jenom odměna malá, snášej břímě ctnosti. — Též Ixionu klade v ústa slova: »Chceš-li si pojistiti ve světě štěstí, musíš si vypůjčiti jméno od poctivce, skutek však od padoucha« (Euripides: Fragm. 425.) Není to jasně vyložená věta: »účel posvěcuje prostředky?«

Ještě dále šli v příčině této tak zvaní stoikové. A ku podivu, právě tito lidé odvažovali se vytýkati křesťanskému náboženství to, v čem vězeli sami, tvrdíce o něm, že prý učí, že dobrý účel posvěcuje špatné prostředky, tak že apoštol sv. Pavel ve svém listu k Římanům pomluvu tuto o sobě a věřících roztrušovanou rozhodně musil odmítnouti, řka, že kdyby pravda bylo, co říkají někteří neprávem o něm, jako by učil: »čiňme zlé věci, aby přišlo dobré« (Řím 3. 8.), že by tím musila nutně býti zvrácena veškerá mravouka, nebo jestliže by zlo pro dobré výsledky přestalo býti zlem, že by pak byla podryta a podkopána veškerá mravnosť. O těch pak lidech, kteří učí, že prý možno jest činiti zlo, aby vzniklo dobro, dokládá apoštol, že jejich odsouzení jest spravedlivé.

Pomluva tato neumlkla však nikdy úplně v ústech odpůrců církve katolické. Jeť to stará

a vždy nová lesť, klásti odpůrci za vinu právě to, co dělá někdo sám, aby od svého vlastního činění odvrátil pozornosť. Lesť tuto vzal si svět za pravidlo svého smýšlení a svého jednání a nedá se od něho tak snadno odvrátiti. Po drahnou dobu se však neodvážil převrácené toto pravidlo vysloviti zřejmě a nepokrytě, až přišel konečně pověstný Mikuláš Machiavelli[13]), tento miláček moderních politiků, a uvedl je do veřejnosti. Neostýchalť se nejen tu a tam schvalovati jednání podle bludné zásady: »účel posvěcuje prostředky,« nýbrž zbudoval na zásadě této celý nový politický systém, jenž po něm sluje machiavellismus (makjavelismus) čili takové státnické umění, jež se neštítí k dosažení svých účelů užívati prostředků, ať jakýchkoli. Celý jeho spis nazvaný »Il principe« (kníže) nehlásá skoro pranic jiného, než falešnou zásadu, že prý účel posvěcuje prostředky a že proto kníže čili panovník k dosažení svých účelů může a smí užívati prostředků jakýchkoli. Tak píše, na př., že prý každý snadno poznává, že je to pro člověka čestnější, když v životě občanském, v kruhu rodiny a v kruhu přátel, je věrným jednou danému slovu a vede život bezúhonný; přece však prý učí zkušenosť, že ve světě dokázali nejvíce lidé takoví, kteří ať již lstí nebo mocí jiných lidí dovedli využitkovati ve vlastní svůj prospěch. Dobrým býti a dobře jednati jest

---

[13]) narodil se ve Florenci 7. května 1469; zemřel ve Florenci 22. června 1527.

prý v životě veřejném nejen nepotřebno, nýbrž i škodlivo. Jedině toho žádá prý opatrnosť, by se člověk naučil býti velkým pokrytcem a uměl se dobře přetvařovati, by si lidé o něm myslili, že jest poctivcem.[14]) Chtíti za všech okolností jednati dobře, bylo by prý tolik, jako vrhnouti se svévolně ve zkázu. Člověk prý musí podle okolností uměti také býti nedobrým, napolo člověkem, napolo zvířetem, brzy liškou, brzy lvem. Největšího úspěchu dodělali prý se vždycky a všude ti, kteří si uměli nejlépe hráti na lišku.[15]). Při tom však prý třeba jest chrániti se toho, by se člověk nezdál býti zlým a aby dovedl uniknouti hanbě, vyplývající z neřesti;[16]) neboť luza prý soudí vždycky jen podle zevnějšku a podle výsledku a ve světě prý není než pouze luza (E nel mondo non è se non vulgo. — Principe c. 18). Tak a podobně učil Machiavelli, že prý účel posvěcuje prostředky. Jakým tudíž právem smí kdo jesuity prohlašovati za původce toho, čemu oni nikdy neučili, ba co bylo hlásáno po zaniklém starém pohanství opět poznovu o mnoho dříve, nežli byl na světě první jesuita?

A jak se zachovali k těmto náukám Machiavellovým státníci a novější filosofové? Opřel se jim snad některý z nich? Většinou je přijali s pravým nadšením. Nebo kdybychom chtěli uvá-

---

[14]) Il Principe c. 18.
[15]) Tamtéž.
[16]) Tamtéž c. 15.

děti, praví tu právem proslulý učenec katolický P. Albert Weiss, všechny spisovatele posledních století, kteří způsobem přerozmanitým a rozličnými obraty hlásali, že »účel posvěcuje prostředky,« byla by to dlouhá a nevděčná práce a mimo to ještě práce mrzutá, protože zpívali bezmála všichni, třebas ne vždycky stejnou notou, vždy tutéž starou písničku, že prý dobrý účel posvěcuje špatné prostředky, že prý jest často třeba činiti zlé, by z toho pro lidstvo vzešlo dobré. Tak zpívali na př. Angličané Charron, Bolingbroke, Hume a po nich celá řada jiných až k Francouzovi Fourierovi, Němci Bielefeldovi a Gerbelovi a Angličanu Leckymu.

K těžkopádným těmto literátům přistoupila pak celá řada jiných, kteří tvořili, bychom tak řekli, lehkou literární kavallerii, lehkou v ohledu každém, lehkou zvláště i tím, že nejen hlásali falešnou zásadu, že prý »účel posvěcuje prostředky«, nýbrž ji mnohdy i prakticky prováděli. Všimněme si na př. jenom Voltairea (Voltéra). Zatvrzelý tento nevěrec hlásal: »Musíme lháti jako ďábel, ne bojácně, a nejenom někdy, nýbrž směle a neustále. — Lžete, přátelé, lžete!« [17]) A za jakým účelem měli jeho přátelé lháti? Za tím »šlechetným účelem«, by co možná nejvíce zostudili církev katolickou, zvláště pak jesuity, jež

---

[17]) Il faut mentir comme un diable, non timidement, non pas pour un temps, mais hardiment et toujours. Mentez, mes amis, mentez.“ List k Diderotovi 21. října 1736.

hanobiti a odírati — podle Voltaira — je prý »tak sladké«. Ku hříšné této radě připojil pak Voltaire i taky skutek, tak že nejen v theorii hlásal, nýbrž i také v praxi prováděl veskrz falešnou zásadu, že »účel posvěcuje prostředky«, jak hned uvidíme.

Francouzští jesuité usadili se v Ornexu v území zvaném Gex, nedaleko od Ferney, kdež sídlil tenkrát Voltaire, zakoupivše tam některé pozemky. Jakmile o tom zvěděl Voltaire, zlobil se, ba zuřil a psal svému správci Tronchinovi: »Složte v Gexu narychlo osmnáct tisíc franků ve zlatě Přiznávám, že neponesou po více let žádných úroků; též se budou některé práce ve Ferney musit zaraziti — no nic neškodí, neboť honiti jesuity, je utiskovati, jejich měšce vyprázdňovati, je tupiti a hanobiti je tak příjemno, *že musí člověk zbožnému tomuto účelu obětovati všechno.*« [18]) Později psal týž Voltaire paní Fonteinové: »Bavím se nyní tím, že vyháním jesuity z jejich majetku a že o to pracuji, bych jim a kněžourovi s nimi spřízněnému, pomohl na galeje. Těchto malých vyražení je člověku třeba, žije-li na venkově, neboť nemáme nikdy zaháleti.« [19]) Voltaire se chtěl tedy baviti a jakožto prostředku ku této své zábavě užíval toho, že štval proti jesuitům, je všemožně tupil, je poškozoval, je vyháněl z jejich majetku a je chtěl dostati až na

---

[18]) List k Tronchinovi ze dne 1. prosince 1760.
[19]) List ze dne 27. února 1761.

galeje. Krásný to věru a šlechetný účel, jenž měl posvěcovati tak šlechetné prostředky! Ale přes to přese vše jsou prý jesuité vynálezci a hlasatelé zásady, že dobrý účel posvěcuje špatné prostředky, titéž jesuité, proti nimž bylo podle falešné této zásady nejčastěji jednáno!! Tak už dělává převrácený svět: pronásleduje a poškozuje a k tomu přidává ještě lež a potupu!

Když bylo letos na říšském sněmu německém jednáno o návrhu, by jesuitům bylo dovoleno navrátiti se do Německa, z kteréhož byli, ač se tam zrodili a tam přísluší, vypovězeni, prohodil též kdosi otřepanou frasi, že prý jesuité učí, že »účel posvěcuje prostředky«. Tu však povstal bavorský poslanec Dr. Sigl, by se napadených jesuitů zastal, že nikdy neučili, že by účel posvěcoval prostředky; těm věcem že učili zcela jiní lidé. V řeči své pak uvedl i taký výrok, který pochází, jak pravil šetrně Dr. Sigl, od slavného Prusa: »Můžeme-li proraziti, (něčeho nabýti, vyzískati) poctivostí, budeme poctivými, je-li však třeba klamati, buďme darebáky!« [20]) Tohoto obratu se ovšem mnozí poslanci nenadáli, proto vyzývali Dra Sigla, aby pověděl, kdo že tak řekl. Dr. Sigl však odvětil klidně: »Čtěte jen spisy Bedřicha Velikého a uvidíte, kdo to řekl« Tedy

---

[20]) „S'il y a à gagner à être honnethomme, nous le serons et s'il faut duper, soyons donc fourbes“ — tak napsal Bedřich Veliký v listu ku svému ministru Podevilsovi dne 12. května r. 1741.

opět zásada: »účel posvěcuje prostředky,« jíž nepronesl žádný jesuita.

Poslyšme však ještě jiný výrok: »Co činí jiní pro tyranii, proč pak bychom nemohli činiti my pro svobodu? Meč proti meči, lesť proti lsti, bláto proti blátu, štěkot psí proti štěkotu psímu. **Jenom neprávem domůžeme se práva,** neboť ani v boji za pravdu nemůžeme postrádati žoldnéřů a tyto nelze platiti ctností.« Tedy opět náuka, že účel posvěcuje prostředky, že k nabytí práva a spravedlnosti dovoleno je užívati nepráva, nespravedlnosti — a výroku toho neučinil opětně žádný jesuita, nýbrž pokřtěný žid Jindřich Heine, jenž se dal podobně jako pověstný jeho kollega žid Ludvík Börne čili Löb Baruch pokřtíti jen proto, by mu list křestní, jak o něm napsal Dr. Sebastian Brunner, byl jaksi listem výsadním, jehož by zneužíval ku nejsprostšímu tupení víry křesťanské [21]) Není-li tohle zednářsko-židovsko-liberálním prováděním zásady, že účel posvěcuje prostředky a prostředky účel, pak už věru nevíme, co by tím bylo.

A přece se ohyzdná tato zásada lidmi nevědomými a zlomyslnými připisuje jesuitům, o nichž i tento pověstný Heine útrpně napsal: »Ubozí otcové Tovaryšstva Ježíšova! Vy jste se stali bubákem, kterýmž strana liberální straší a na nějž

---

[21]) Viz spis Sebastiana Brunnera: Die zwei Buschmänner (Börne & Heine) str. 4.

svádí všecky všude hříchy; svět pochopil pouze, že jste nebezpečni, ale nepochopil vašich zásluh. Co se mne týče, nemohl jsem nikdy souhlasiti s pokřikem některých mých soudruhů, kteří se při pouhém jménu Lojola rozdráždili tak, jako býk, když se mu třepá před očima červeným cárem.« [22])

Ba i sám Voltaire, jenž přece jesuitů nikdy nešetřil a jenž, ačkoli byl velikým lakomcem, přece, jak jsme viděli, i peníze na to obětoval, jen aby mohl jesuitům škoditi a je zostuditi, přece o nich napsal: »Co jsem za těch sedm let, jež jsem strávil v domě jesuitů, u nich viděl? Nejčinnější, nejstřídmější a nejspořádanější život; všecky jejich hodiny byly rozděleny mezi péči, kterou věnovali nám, a mezi zbožná cvičení, jež jim předpisují pravidla jejich řádu. Tisíce mužů, již podobně jako já u nich byli vychováni, dosvědčí, že mluvím pravdu. Proto také nemohu ani dost se tomu vynadiviti, že bývají obviňováni, jako by učili laxní morálce . . . Vyznávám směle, že není pro lidstvo nic odpornějšího, nespravedlivějšího a hanebnějšího, než obviňovati z laxní morálky muže, kteří v celé Evropě vedou život nejtužší a v nejzazších koutech Asie a Ameriky vydávají se na smrť. — Věztež, že jsem jesuitů nikdy nešetřil; podráždil bych však potomstvo ve

---

[22]) Vermischte Schriften, Hamburg 1851 1. Bd. str. 107. a 108.

prospěch jejich, kdybych je vinil ze zločinu, od kterého je již rozhřešila Evropa i Damiens.[23])

Podobných svědectví ve prospěch otců jesuitů mohli bychom uvésti více než kopu od osob stavu a smýšlení přerůzného, ale člověku rozvážnému stačí snad již tato. Proto uvedeme jen ještě jedno a to takové, v němž bude zároveň obsažena odpověď k oprávněné otázce: jak to tedy přijde, že se proti jesuitům přece tolik štve a že se jim připisují věci, o nichž se jim nikdy ani nezdálo? O tom všem nás poučuje Christian Mensch, pod kterýmžto jménem skrýval se professor Kern v Göttingách, protestant. Píšeť následovně: Mezi nekatolíky, zvláště pak mezi protestanty osvědčovali vždy lidé hlavy nejbystřejší a srdce nejšlechetnějšího, že jsou katolíkům nebo jesuitům příznivi, jakmile se jen řádně seznámili s podstatou jejich učení a neměli žádného bližšího zájmu osobního, jenž by jim bránil, dáti veřejně výraz svému přesvědčení na př. Bedřich Veliký, Kateřina, carevna ruská, Napoleon Veliký, dále František Bacon, Hugo Grotius, Petr Bayle, Leibniz, Beckendorff Jak je to možno? Ale zase naopak právě lidé hlavy nejobmezenější nebo srdce nejnešlechetnějšího, nejčernější stranníci mezi námi protestanty útočí nejprudčeji na katolíky a jesuity... (Jak je tohlo možno?) — Pře

---

[23]) Correspondence, lettre à R. P. La Tour. — Damiens byl politický fanatik, jenž byl pro útok na krále Ludvíka XV. odpraven.

padne-li tlupa loupežníků o samotě stojící dvůr, jest podle plánu operačního první její starostí a prací, by odstranila psy. A když si duch světa vytknul za úkol vypleniti (západoevropské) křesťanství, jest prací jeho nejpřednější odstraniti řád jesuitský. Napřed jesuity, potom Ježíše ... Cesta k provedení tohoto úmyslu má tři štace čili zastavení. Nejdříve zasypávání jesuitů nejhanebnějšími pomluvami a vytýkání jim nejohavnějších zločinů a to za tím účelem, aby mysl lidská zdivočila — as tak do doby francouzské revoluce; potom as tak od doby francouzské revoluce tropení si posměchu ze všeho svatého, právě proto, že je to svaté, za tím úmyslem, aby mysli lidské byly otupeny; konečně pak pohrdání jménem Kristovým neb Kristem samým jako něčím zastaralým ...

Tať jest nejhlubší a pravá příčina nesmířitelného našeho záští proti jesuitům; my v nich nenávidíme nejdotíravější hlasatele Krista, svatosti a spravedlnosti.« Tak napsal protestant, professor Kern (Christian Mensch) v knize vydané r. 1824.[24]) —

Tolik prozatím, aby bylo patrno, že nikoli jesuité, nýbrž lidé zcela jiní drželi se zásady, že prý dobrý účel posvěcuje špatné prostředky, a

---

[24]) Widerlegung der Lang'schen Behauptung einer gesetzlichen Sündenbefehlung unter den Jesuiten str. 228. Viz: Kathol. Flugschriften čís. 12. str. 28—29.

podle této falešné zásady nejčastěji jednali právě proti jesuitům.

V některém z čísel příštích povíme si pak trochu víc o tom, v jakém poměru byli němečtí »reformátoři«, hlavně pak Lutr, ku bludné oné zásadě, již mnozí **lživě a nespravedlivě** připisovali a připisují jesuitům, kteří s ní nemají pranic společného!

SJEZD KATOLICKÝ V BRNĚ

ve dnech 30. a 31. července a 1. srpna 1894.

Nemine bez mála ani dne, aby sjezd katolický v Brně napadán nebyl nejprudšími útoky se strany, která mylně nazývajíc se stranou svobodomyslnou a lidovou, sápe se neurvale na každé jiné volné mínění. Listy lžiliberální a odnože jejich, ať se již jmenují jakkoliv, malují dobrému českému lidu tento sjezd jako nějaké veliké neštěstí, a prohlašují, že jest prý namířen proti národnímu, politickému i kulturnímu programu národa českého. Sjezdu toho prý se mohou súčastniti jen lidé málo politicky prozírayí a málo

vlastenečtí. Katolíci! Takhle se mluví o nás, takovéhle hany se roztrušují na úkor našeho ryzího vlasteneckého přesvědčení. Co chceme? Chceme se sejíti, chceme se sblížiti, chceme se poznati, chceme světu okázati, že jsme. Jest na tom něco zlého? Něco nevlasteneckého? Vždyť se scházejí socialní demokraté také a osnují podvratné plány na uskutečnění svých tužeb, a přece nalézají milost před obličejem velmožného tisku lžisvobodomyslného. Scházejí se katolíci i jinde a nikomu nenapadne, aby je proto kacéřoval.

Ale strach má veliké oči. Toť nejnápadněji se jeví právě v listech strany lžisvobodomyslné. Lžiliberalismus doklepává, zásady jeho se neosvědčily a převrátily svět nohama vzhůru. Mimo to v řadách tak zvané strany svobodomyslné, zavládla nejistota, kolísavost, nejasnost, neupřímnost. Jeden chce to, jiný ono. Tato rozháranosť jest stupňována různorodostí politických zásad: šílený radikalismus, realismus, opportunismus, socialismus — vše toto halí se mistrně pláštěm strany svobodomyslné — anebo chcete-li, strany lidové. A při této rozháranosti v táboře lžisvobodomyslném vystoupí z nenadání katolíci a volají: Spojme se! Věřím, že lžisvobodomyslnosti nabíhá husí kůže. Odtud to tupení, ty nadávky, ty karikatury hanebné v „*Šípech*“.

Katolíci! Na toto bohapusté řádění jest možna jen jediná odpověď: *Sejděme se v počtu nejhojhojnějším v Brně Usvědčme lžisvobodomyslníky*

z nepravdy. **Dobrý katolík býval, jest a bude vždy také dobrým vlastencem.** Dokažme těm hanobitelům, že sjezd brněnský není namířen ani proti národnímu, ani proti politickému, ani proti kulturnímu programu národa českého, nýbrž že jest nutným výsledkem společenských poměrů, jež v posledních letech zavládly.

Nuže, kdos věrný katolík, věrný syn vlasti, dostav se na sjezd bez ohledu na to, tupí-li tě *v listech lžisvobodomyslných čili nic.*

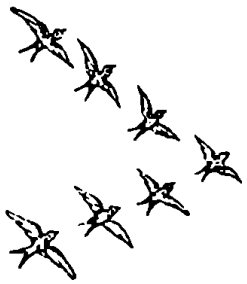

Ročník IV. Cena 2 kr. Číslo 15.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává:

Dr. Josef Burian,
předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Čeho se anarchista přece bál!

Kratochvilné vypravování od PETRA KOPALA.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.
Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).
Nákladem vlastním.

V záje zdném hostinci na Poříči bývalo vždycky hlučno. Pravím bývalo, jelikož nyní na jeho místě zvedá se palác. Den jak den scházelo se zde mnoho lidí zblízka i zdaleka, lidí skoro ze všech stavů, kromě asi stavu šlechtického. Býval to hostinec více pro třídy střední a nemajetné, kdež mohl každý lacině přenocovati. Kde v Praze lacino se nocuje, tam se táhnou lidé: formani, kramáři, kejklíři, vandrovní atd. Proto i v šenkovně bývalo vždy večer nejhlučněji, ba i nejveseleji. Lidé jedli, pili a bavili se. Muzika byla vždy. Když ne smyčcový kvartet s klarinetem, tedy aspoň tahací harmonika anebo rozbrnkaná harfa se zpěvem ze zádušných plic. U jednoho stolu bylo nejhlučněji. Sedělo kolem něho několik hostů, na jejichž tvářích bylo znáti, že mají povolání jaksi mimořádné. Jeden z nich měl hlavu ustavičně pokrytou velikánským plstěným širákem, skoro tolik objemným, jaký mají hokynářky na ovocném trhu. Z pod širáku splývaly mu dlouhé rozcuchané vlasy, na krku měl červenou mašli. Tváře měl zarostlé hustými vousy, v nichž stále se hrabal. Nemusil se ho

nikdo tázati, co je zač, on to sám ustavičně opakoval mumlavým, podnapilým hlasem.

»Já jsem sociální demokrat, já jsem anarchista, já neznám nad sebou nikoho, já se nebojím ani Boha, ani č...., já — já jsem anarchista.«

»Jestli se někoho bojíte,« odpovídal mu hned naproti sedící muž, postavy přímo obrovské, širokých, složitých plecí, s kozí bradou, jenž mohl ale již čítati asi padesát let, »jestli se někoho bojíte, nechci o tom pochybovati, ačkoliv bych si troufal vám dokázati, že byste se přece někoho bál, ku př. třeba mne. Takového panáka, jakým jste vy, já bych nechal tančiti na jedné ruce, jako moji dánskou doggu.«

»To si také myslíme!« smáli se ostatní.

»Náš pan patron,« ozvalo se jakés klouče jiskrných očí, »unese na svém těle tisíc metráků a centovými koulemi hází jako míči, a já na jeho ruce dělám přemety jako na podlaze.«

»To se rozumí,« durdil se ten s tím plstěným parapletem na hlavě, »já se s vámi rváti nebudu, ale přece se vás nebojím, já se vůbec nebojím nikoho, ani Boha, ani č...., já jsem anarchista.«

»Co je to anarchista?« tázal se obr vedle něho. »Já mám ve své menažerii potvory všelijaké: mám tam vlky, psy, hyeny, opice a hady všeho druhu, ale anarchistu dosud nemám. Je-li vám libo, mohl bych vás ankažovati, já bych si

vás trochu ještě přibarvil a vozil bych vás po světě.«

Po těch slovech strhl se v celé šenkovně nehorázný smích, a hosté kupili se kolem stolu kočujícího menažeristy.

»Zítra jedeme do Mělníka na jarmark,« pokračoval tentýž, »jak pak, troufal byste se v zubech trhati živé holuby?«

»Dejte mi pokoj — já s vámi nemluvím.«

»Já že bych vás přestrojil za indiána. Byla by to dobrá akvisice. Nějakému indianskému tanci byste se naučil též, ostatně já mám dobrou pomůcku k tomu. U mne se naučí každá potvora ihned tančiti. Vezmu bič a vzkřiknu: hvista, alou! a měl byste vidět, jak ty potvory poskakují. Vy byste to dovedl okamžitě.«

Nový smích všech hostů.

»Povídám, že s vámi nemluvím,« durdil se anarchista.

»Proč byste se mnou nemluvil?« zpáčil komediant řeč; »co pak jsem já nějaký špatný člověk? Já se živím poctivě.«

»To já nepovídám, ale přeju si, abyste mi dal pokoj.«

»K čemu tedy ten canc, že se nikoho nebojíte, ani Pána Boha! Co to je za hloupou řeč! Já, co by došlo na sílu, nebál bych se zde všech dohromady, ale Pána Boha bojím se přece. Já v Boha věřím, já sjezdil již veliký kus světa a přesvědčil jsem se, že ta víra v Boha člověku je moc dobrá.«

JEDNOTA C
Československé
LIBICE

»Pravda je to, pravda — pravda!« ozývalo se skoro ze všech úst. »To jsou hloupé řeči.«

»Víte vy hošíčku co,« ujal se opět slova obr vedle něho; »kolik vám je asi let? Něco přes dvacet, sotva pětadvacet. Až vy si na světě pobudete tak dlouho jako já a až tolik zkusíte jako já, budete se snad — povídám snad, protože nevím, máte-li kouska rozumu, ale připouštím, že přece ždibec máte, pak ve společnosti necháte Pána Boha Pánem Bohem a budete mluvit o něčem moudřejším.«

»Tak jest, tak jest.«

»Vy mne zde nebudete poučovati,« odsekl obrovi zpurně anarchista. »Já jsem v hostinci, já si mohu mluviti co chci.«

Obr místo odpovědi sáhl do svých polo rozhalených prsou, z nichž vyndal hada s hlavou na pěst tlustou.

»Pak ale,« pravil obr, »mně tento tvor na prsou je milejší nežli vy.«

Anarchista při pohledu na hada sebou trhnul nazpět a zbledl.

Všickni s nemalým úžasem hleděli na hada, jenž pánu svému vinul se kolem obnažené ruky a malýma očima bez bázně na společnost pohlížel. Byl patrně produkcím takovým navyklý. Komediant pohrávaje si s hadem podal jej až ku samé tváři anarchisty, který ale náhle ze židle vyskočil.

»Takové žerty si zde zapovídám, já pošlu pro policajta.«

»Aj, aj, vy též dovoláváte se policie?« smál se komediant. »Zdejší pan hostinský hada toho dobře zná. Kdyby nebyl naprosto neškodný, neodvážil bych se s ním do šenkovny. Měl byste ale vidět mého hada *chřestýše*, to je chlapík. Ten vám spolkne králíka jako pokroutku.«

»Já to nechci vidět, ani vidět,« volal anarchista; »pane šenkýři, já budu platit. Já myslil, že jsem přišel do pořádného hostince a nikoliv do menažerie Prosím, já půjdu spat.«

»Jak je libo,« odvětil hostinský. Na to přijav od něho peníze poručil pokojské, aby jej dovedla do ložnice. Anarchista se poněkud potácel.

»Já bych si přál postel hodně daleko od té menažerie, třeba někde v třetím patře.«

»Jak je libo,« pravil hostinský lhostejně, »třeba až pod krovem.«

Anarchista odešel sotva že dal hostům dobrou noc. Komedianta vedle si ani nepovšiml.

»Přece se někoho bojí,« smál se obr; »když ne Pána Boha, tedy alespoň hada, ačkoliv mohl si dobře pomysliti, že každý k nám přivezený had z jiných dílů světa má jedovatý zub vylomený.« Načež pohladiv hada pravil k němu: »Jdi si zase domů na má ňádra.«

»Věru že, milí páni,« pravil s povzdechem k ostatní společnosti, »had ten na ňádrech je mi stokráte milejší, nežli had jiný, jenž mne uštknul a otrávil mi celý můj život. Ale k čemu to povídati.«

Anarchista byl doveden do nejzadnějšího pokojíka v druhém patře.

»Poslouchejte, slečno,« pravil k pokojské, »kde má ten komediant svoji boudu?«

»Prosím zrovna zde pod okny na dvoře.«

»Bývá zde často přes noc?«

»Velmi často, on jezdí po jarmarkách.«

»Má těch hadů mnoho?«

Vychytralá pokojská poznala ihned, že má z hadů náramný strach a proto lhala, jen se jí z úst prášilo.

»Má těch potvor plnou boudu. V noci je pouští na špacír, aby si nachytaly trochu krys a k ránu na ně zahvízdne a ony se zase vrátí. To my zde již dávno známe. Náš pan domácí je tomu velmi rád, protože mu po každé na nějaký čas vychytají všecky krysy. To je vám komedie. Jak ty krysy tu boudu uslyší na dvoře bouřit, dávají se na útěk.«

»Ale lidem takhle — ku příkladu — mh — ty potvory neudělají nic?«

»Chraň Pán Bůh. Jen tak někdy, že se přijdou ku člověku ohřáti.«

»Dejte pokoj«, ošíval se anarchista, »tohle jsem měl věděti, do smrti nejdelší nebyl bych sem přišel.«

»Nic si z toho pane nedělejte. Na krásně, i kdyby se k vám některý dostal do pokoje, tak jen mu hoďte na zem pokrývku, on se do ní stočí a spí až do bílého rána. Dobrou noc, pane, nechte si něco krásného zdáti.«

Náš anarchista byl těmi hady tou měrou postrašen, že nepozoroval násilí, jaké si činila pokojská, aby zadržela smích. A sotva že dvéře u pokoje za sebou zavřela, pádila dolů k hostům, jimž vypravovala, jak tomu bláznu nahnala strachu. Pajazzo ze samého smíchu udělal tři kotrmelce za sebou.

Zatím anarchista na hoře v pokoji jal se všecky kouty prohlížeti. Sem a tam viděl vydrolenou maltu hned vedle podlahy.

»Tudy přece nemůže sem vniknouti had se svojí tlustou hlavou. — Jak pak asi jsou v pořádku dvéře? Ty ovšem jsou již rozviklány a špatně přiléhají. Ale kdož pak jak živ slyšel, že by hadi taky lezli po schodech. Musím je zamknouti na oba západy. Škoda, že jsem dříve v těch osmi hodinách věnovaných vzdělání dělníka, málo studoval přírodopis, abych se dozvěděl, lezou-li též hadi po schodech. Ve škole jsem sice slyšel, že had v ráji vylezl si na strom. Ale to všecko byly bájky. — — Ale přece — kdo ví, není-li alespoň to v dějepravě pravda, že hadi lezou též jako kočky po stromech. — — A nyní podívám se, v jakém pořádku jsou zde okna. — — — Ta nejsou o nic lepší nežli dvéře. Všecko je zde rozdrchané. To je mi zde krásná putyka. Toho komedianta byl sem dlužen čert. Já se sice čerta nebojím, protože žádných vůbec není. Moje věda mi praví, že není ani Boha, ani ďábla. Ale před hady mám od jakživa respekt. — — Nu tak tedy se svlékneme. Voda je zde.

Umývadlo je skoro plné. Vody zde nešetří. — — Jaká pak asi je postel? Je též rozdrchána. Kdož ví, z kterého století je. Snad v ní spával již Žižka. — — Ó, kde jsi Žižko, abys ten svět po svém spůsobu zreformoval. Tys uměl s těmi línými měšťáky zatočit. Jen takhle na čtrnáct dní bychom tě potřebovali. Ti měšťáci by chtěli, abychom my pracovali! Kam pak by je to vedlo. Já a pracovati! Já se mám takhle o mnoho lépe. Já si vyjedu, když se mi zamane. Jednou do Duchcova, po druhé do Kladna, pak do Plzně, časem též do Brna — Olomouce, — do Ostravy — — ah — — ah — to se mi nějak chce spát — — zlaté časy — — nic dělat, — dobře se mít — jíst — a pít — a dělníkům věšet na nos bulíky — — ha ha ha — tam v té Ostravě bylo to hezké — tam když to došlo k nejhoršímu, hezky záhy jsem se vytratil a ti hlupáci nechali do sebe stříleti. — Ale měl jsem již čas! Bylo již na mále. Četníci musili o mně dostati vítr, oblehli nádraží, já ale pustil se několik stanic pěšky. — Byl to rej! — Zde v Praze je přece lépe. — — Zde mám dost peněz — zde dělám pána! — — Nic nedělat — — — ale pána dělat — — to je to krá — krá — krás — —«

Poslední slabiku již nedořekl. Duch jeho sklesl objetí bůžka snu.

— — — — — — — — — — — — — —

A zdálo se mu — či to nebyl sen? — jakoby něco v pokoji zašustělo. — Něco se šoulá po podlaze. Vždyť přece dveře uzamkl na oba

západy. Slyší patrně vedle zdi jakési šemrání, jakoby se těleso jakés protahovalo.

Mráz mu probíhal celé tělo. Pozvedl se, napínaje na všecky strany sluch. Ticho, šemrání přestalo.

»Byl to přelud smyslu?« tázal se sebe sama. »Možná, že jsem dnes o několik sklenic vypil více a tu se mi snad i krev hrne více do hlavy — Bylo to ale znamenité pivo! Černý ležák! Ten člověka rozjaří, ten mu dá nové myšlénky a nové plány. A k tomu ta znamenitá husa! V Praze je přece jen krásný život. A právě teď to mám krásně navlečeno. Chodím z místa na místo — ha — ha — ha — jako ten zlý duch a rozsévám koukol mezi dělníky. Kam já přijdu, tam všude roste koukol nespokojenosti. Teď musím zase jednou podívat se k Teplicům a Duchcovu. Tam již dávno zase nebylo strajku. Teď je tam ale těžko strajk dělat. Kolem Duchcova jsou nejlepší doly zatopeny. Tam udělala stávku voda. Tam odtud naši dělníci stěhují se jinam. Ale zkusím to přece. Vždyť jsem za to placeným. Má huba stojí věru za velikou hroudu zlata. Ale dole s tím nemotorou nebylo radno žertovati. Ten byl s to mi jednu přes hubu vlepiti, že by se byl všecken můj poklad na sto kusů rozletěl. Nepřeju mu, aby jednou se svou boudou přijel někam k Duchcovu. Tam mám své lidi, ti mu ji i s těmi potvorami vypálí. — — Ale teď bych již rád spal. — — — Mně se zdá, že něco šimrá okolo postele, jako by šmátralo na nohy! — Posvítím si na to.« — Zvedl se, ale opatrně nevyndav

si nohy z pod peřiny. Škrtl sirkou a rozsvítil svíčku vedle postele. Svíčka teprv poznenáhla se rozzářila. — Kde nic, tu nic! — Styď se, nevěrče! — Nebojíš se Boha a takové potvory bys se bál! Ale ona má zuby! — Jeho zrak pátral podél zdi, zdaž se tam něco nehýbe. Konečně i vstal, vzal svíčku do ruky a jal se všecky kouty prohlížeti. Nenaleznuv ničeho, dal se sám sobě do smíchu! To dělá to čertovské pivo. Dávno již jsem ho nepil. Na to přistoupiv ku dřevěnému červotočivému umývadlu, zvlažil si spánky a tváře, poutřel se a vklouzl opět do postele. Studená voda dobře účinkovala na rozechvěné čivy. — »Zdá se mi, jako bych za mladších let cítíval se o mnoho šťastnějším. Někdy se mi zdá, jakobych ve svém srdci vozil celou menažerii hadů. Proto nemohu se na hada opravdového ani podívati. Nosím hady stále sebou. Často slýchám v sobě hlas: nečiníš tak dobře! Nech lidi na pokoji, nedráždi je. Začni opět pracovati. Vždyť pracovati umíš, jen kdybys chtěl. — — Já a pracovati! — Co by mi řekli pak, kdybych přestal dělat agenta anarchismu? — — Zdaliž pak přece usnu?« Zamhouřiv oči, nutil se ku spaní. — Najednou se mu zdálo, jakoby něco drápalo se na horu na stolek anebo na umývadlo. Pohnul sebou, postel zaskřípěla V tom něco na podlahu uhodilo, jakoby něco těžkého upadlo.

»Had, had!« volal v duchu. »Jen had může takovou ránu udělati, — zrovna taková potvora, jakou ten komediant nosil za ňadry.«

Náš hrdina ani nedutal. Netroufal si ani nohu z pod peřiny vystrčiti. Celý se pod peřinu schouliv, uzamkl před světem svůj zrak i sluch Avšak pod peřinou nebylo mu lze též dlouho vydržeti. Nemohl dýchati, na čele mu vyvstával pot dílem z vlastního dechu, dílem i ze strachu. — Nazvedl peřinu a naslouchal. Slyšel po podlaze dupání, ale tolik rychlé, jakoby desatery nohy po ní běhaly.

»To těch potvor tady je!« vzdychl si. »Kterak se jen dočekám rána!« Pane Bože? —

Hlava se mu rozbolela samým rozčilením. — Dupot na podlaze poustal sice, za to ale po zdích šmátrání bylo slyšeti, jakoby něco se o ně otíralo. »Otče náš, jenž jsi na nebesích — —«

»To ti hadi nazvedají své hlavy! ó Bože! — Přiblíží-li se k mé posteli, co jen si počnu?«

Pohnul sebou. Postel vrzla. Šmátrání na stěnách poustalo. »Svatá Maria, matko Boží —«

»Kdyby jen postel nebyla u samé zdi, ta potvora neměla by opory. Ostatně jsem četl, že had dovedl se postaviti i na ocas. — Kam jsem to vlezl! Zrovna jako ten Daniel do lví jámy. — Je-li to pravda! — Když jsem ještě chodíval do školy, bývalo mi blaze. To krásné mládí, dokud jsem ještě dělával kříž. Proč nemá člověk jistotu, je-li, anebo není-li Bůh. Proč ten Bůh nepředstaví se každému člověku! Představil by se, kdyby byl, protože vůbec Boha není.«

V tom ale něco o nohu postele zavadilo. Náš hrdina strachem vyskočil.

»Teď na mne leze již do postele! Otče náš, jenž — Co teď?« V úzkosti své si vzpomněl, že hadi rádi hledají jakési přikryvky, do nichž zalézají, aby se ohřáli. Shodil tedy se sebe pokryvku na podlahu. Šustot se opět ztišil. Jemu ale začínalo býti zima. Rozsvítit si netroufal. Kéž by jen bylo ráno, aby mohl někoho se dovolati. Otevřít okno, netroufal si též. Což kdyby té potvoře šlápl na hlavu. »Zdrávas Maria — —

»Proč se jen těch hadů tolik bojím!« dělal si stále výčitky. »Vždyť ten komediant dole ujišťoval, že jedu již nemají. Věř tomu, kdo chceš. Ten jed se v nich vyvinuje jako v ústech sliny. Vždyť já přece studýroval přírodopis ve škole. Ovšem, ovšem, já jsem to příliš doslovně nebral: osm hodin práce, osm k odpočinku a osm ku vzdělání, já pracoval a studýroval nejraději po hospodách. Já ale myslím, že hadi, protože jsou hadi, mají jedovaté sliny. Vždyť staré baby zubů nemívají a jsou též jedovaty! To přece dá člověku rozum. — — Kterak bych spal, ale přece spáti nemohu. Kdybych měl po ruce revolver, hned bych se střelil. Kterak jsem nešťasten! Hadi mne hryžou uvnitř, hadi se na mne dobývají z venčí, jaký to hrozný osud — — — Zdá se ale, že ty potvory ztišily se, že si vlezly pod peřinu. To jsem na ně přece vyzrál! To dělá ta učenosť! Komu by to bylo napadlo, hodit hadům pokryvku!«

Únavou přemožen, začínal usínati. Půl noc minula již dávno. Čivy dlouhým rozčilením ocha-

bovaly. Šťastně usnul a spal až do pozdního rána. — —

Tlukot domovníka na dvéře jej probudil.

»Prosím mladý pane«, slyšel volati z chodby, »nedáte si vycíditi boty?«

První pocit, jenž jej při probuzení ovanul, byla zima.

»Kam se jen poděla pokryvka?« tázal se sám sebe. Ah tak, já ji hodil na zem — těm hadům. Mně se zdá, že jsem včera o pár sklenic přebral, a že mi ty potvory z té komediantské boudy všecky vlezly do hlavy.«

Vstal, jde ke dveřím, odemkne. Vrací se na zpět ku posteli, ale tu mu přišlo pohlednouti do umyvadla, v němž k radostnému překvapení spatřil utopenou — myšku.

»O ty trumpeto, ty mezuláne, ty osle s ušima jako svatovítská věž, ty jsi se tolik bál myšky! To udělalo to pivo!«

Ustrojiv se, zaplatil a vytratil se z hostince, do něhož nikdy více nepřišel. Stydělť se sám před sebou.

Příznivcům

jednoty katolických tovaryšů v Praze.

Jednota katolických tovaryšů v Praze upravuje zakoupený dům na Annenském náměstí, chtíc učiniti z něho druhý domov všem, kteří za svým povoláním řemeslným nuceni jsou dlíti v Praze.

Na úpravu domu věnovali někteří šlechetní dobrodincové **značnou částku peněz.** Zbývá ještě v domě zříditi důstojnou kapli, kde by tovaryšové denně mohli býti přítomni oběti mše svaté. I vznášíme snažnou prosbu ke všem, kterým pravé křesťanské vzdělání dorůstajícího řemeslného stavu leží na srdci, aby nějakým dárkem na výzdobu kaple přispěli. Potřebujeme zejména: **Sochu sv. Josefa,** jíž chceme ozdobiti oltář, dále dvě menší sochy sv. Jana Nep. a sv. Václava. Mimo to schází nám veškerá roucha obřadní. Každý, sebe menší dárek bude nám milý. Dárky buďtež zasýlány na adresu:

Dr. Josef Burian,

předseda jednoty katolických tovaryšů v Praze,
na Vyšehradě číslo 90.

Ročník IV. Cena 4 kr. Čís. 16. 17.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové

Vydává a rediguje:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Liberalismus, socialismus, anarchismus.

Na prním sjezdu katolíků v Brně

přednesl

Dr. Rudolf Horský.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

V časopisech naší doby přibyla dnes stálá rubrika, která tam ještě do nedávna byla velmi řídkou, totiž rubrika o hnutí anarchistickém. Téměř den co den čteme, že tam a tam praskla puma, jinde zase, že spáchán byl atentát dynamitem, aneb že odhaleno bylo daleko široko rozvětvené anarchistické spiknutí, takže člověku mimovolně na mysl přicházejí slova, kterými před 64 lety charakterisoval tehdejší stav Evropy neapolský vyslanec Salvandy, když byl vévodovi orleanskému (pozdějšímu králi Ludvíku Filipovi) řekl: »Mně se zdá, že tančíme na sopce.« *) A skutečně, v Evropě to duní a hučí jako ve vulkánu a jednotlivé výbuchy pum jsou jako předzvěsti, že dle vlastního přiznání anarchistů i socialních demokratů, brzy nastane výbuch, který pro Evropu, ano pro celý svět bude daleko osudnějším, než byl svého času osudným výbuch Vesuvu městům Pompeji a Herculanum. »A près nous la déluge —

*) „Sire nous dansons sur un volcan.“ Büchmann, „Geflügelte Worte“ str. 39.

po nás potopa«, zvolala prý markýzka de Pompadour v dobách Ludvíka XV., stavší se takto bezděčně prorokyní, a věru, kdo zná historii jeho předchůdce, Ludvíka XIV., ví, že všechna politika doby tehdejší připravovala hroznou potopu, v níž se náš věk utopiti má, jen že svět nemá jako v dobách Noemových zatopen býti vodou, nýbrž má se topiti ve vlastní své krvi. Tato děsná předtucha zachvívá dnes myslemi všech i dole i nahoře, a každý ohlíží se po prostředcích, jimiž by zabráněno bylo hrozící katastrofě.

Obyčejně se za to má, že pomůže i zde onen známý a od mnohých tak vychvalovaný prostředek, který pokládán jest za universální náplasť na všechny socialní bolesti a rány, a na nějž recept zní: »Die Flinte schiesst, der Säbel haut.«*)

Avšak sám bystrozraký politik a vůdce katolického centra, Windthorst to byl, který v roce 1888, když se v německé sněmovně jednalo o prodloužení výminečných zákonů proti socialistům, bez obalu pravil, »že pouhé násilí proti socialistickým ideám jest malomocné**) a prohlásili to sami anarchisté, když v minulých právě dnech jednalo se o vydání výminečných zákonů ve Francii a Italii proti nim. »Myslíte,« v tom smyslu pravily jejich listy,***) které jsem měl v ruce, »myslíte, že násilím nás zničíte? Vy jste se domnívali, že

*) t. j. vojenská moc.

**) „Die blosse Gewalt gegen die socialdemokratischen Ideen ist ohnmächtig". — Winterer „Socialismus" str. 27.

***) Anarchistických listů ve Francii vychází 11, v Italii 13.

odpravením Ravachola, tohoto reka zvláštní velkodušnosti,*) srazíte hlavu anarchii, avšak zmýlili jste se; po Ravacholovi přišel Vaillant, po Vaillantovi Henry, po Henrym Caserio, a přichystejte se, že dnešní vaše násilná opatření proti nám jen propagandu činů našich rozmnoží.« Tak psaly anarchistické listy a podobné prohlášení přilepili anarchisté francouzští na rozích Paříže a Lyonu. — A jako druhdy Windhorst v Německu, tak dnes volá i ve Francii vůdce katolického dělnictva pařížského, Garnier, k vládcům: »Nevíte-li jinak zastaviti anarchii, než hrubým násilím, pak maříte svůj čas.**)

Garnier dobře poznává, že anarchismus sám není kořenem, nýbrž plodem na stromě. Bláhovec jest ten, kdo by se domníval, že zničí jedovatý strom tím, když s něho setřese ovoce; strom se brzy zase květem osype a z květu uzraje ovoce nové a snad ještě hojnější než dříve.

Tak jest tomu i zde. Co platno, kdyby setřásly se guillotinou třebas všechny hlavy anarchistů, dokud bujeti bude jedovatý strom, na němž anarchismus uzrává; strom brzy v květ vypučí a anarchisté v krátce se objeví a snad v počtu ještě hojnějším, než dříve.

---

*) Tak nazval Ravachola známý miláček a příznivec socialních demokratů prof Elisée Reclus v časopisu Twentieth Century" (Dvacáté století). New-York 1892.

**) Si vous n'aves que la force brutale pour arreter l'anarchie, vous perdez votre temps. — Peuple Francais" Nro. 199.

Nuže, a který jest ten jedovatý strom, na němž anarchismus uzrává? Símě tohoto stromu jest atheismus; semeno atheismu vzklíčilo a vzrostlo ve strom, kterým jest liberalismus, strom liberalismu rozkvetl a květem tím jest socialní demokratismus, květ ten nyní zraje v ovoce a ovocem tím jest anarchismus. Tímto obrazem jsem celý obsah i rozsah další své řeči naznačil a nezbývá mi, než jej rozvinouti a objasniti.

I. Celé dnešní neblahé hnutí vzniklo v povrhování autoritou v kterémžto povrhování autoritou kořeny své má i atheismus sám. Nesmíme však mysliti, že k tomu došlo najednou, aneb v krátkém čase. Nikoliv! Strom také najednou nevyroste a nezmohutní a ovoce nenese, k tomu jest třeba delšího času. Tak i zde uplynula celá staletí, než nynější stav věcí ve společnosti lidské se vyvinul.

Napřed začala se podrývati autorita Boží, ovšem že ponenáhlu. Ku konci čtrnáctého století to bylo, kdy nejdříve a pomalu se podkopávala autorita katolické Církve a jejího živého slova. Nač budeme se vázati na autoritu Církve a jejího živého slova? řekli pionéři reformatorů, nám stačí autorita svatého Písma. Přišel věk šestnáctý a tak zvaná reformace skutečně zavrhla autoritu živého slova Církve a prohlásila svaté Písmo za jediný princip víry. To byl první krok. Po reformatořích ale přišli brzy racionalisté, rozumáři a ti začali viklat autoritou svatého Písma a stavěti kritickou filosofii nad Písmo svaté a rozum nad zjevení a

pravili: Když reformace zavrhla živé slovo, proč pak bychom se vázali na mrtvé slovo (Písmo svaté)? A skutečně zavrhli Písmo svaté a prohlásili rozum za zdroj a svrchovaného soudce veškeré pravdy.

Tím byl učiněn druhý krok, který ale nebyl posledním. Po racionalistech přišli materialisté a harcujíce na poli darwinismu, hlásali celému světu takto: Když dle reformatorů nepotřebuje lidstvo autority Církve, totiž živého slova a dle racionalistů autority mrtvého slova Božího (sv. Písma), pak nepotřebuje ani toho, kdo ta slova promluvil — nepotřebuje Boha. A to byl třetí krok — do třetice všeho zlého. Reformatoři odvázali lidstvo od autority Církve, racionalisté od autority svatého Písma a materialisté od autority Boha samého. A na ssutinách těchto povalených autorit postavil se lžiprorok, nazvaný liberalismus a hlásal: Ty, člověče, jsi svrchovaným svým pánem, souverainem, který nikomu nejsi zodpovědným a poddaným, než sám sobě a který žádné živé autority nad sebou uznávati nemusíš, leč své vlastní; tys vlastně sám svým pánem bohem. A toto odvázání lidstva od Boha a jeho zákonů nazvali krásným jménem »svoboda«, sebe pak nazvali zastanci této svobody, čili vlastně této odvázanosti, totiž liberaly.

Tato liberální náuka o nezávislosti člověka od Boha a Jeho zákonů způsobila v lidstvu ohromný převrat i na poli mravním, i na poli politickém i na poli národohospodářském.

a) Na poli mravním liberalismus náboženství nepotřebuje. Odvázav lidstvo od autority Boží, nechává člověku na libosti, chce-li vůbec v Boha věřit a dle zákonů Jeho žíti nebo ne. Liberalismu jest náboženství věcí soukromou, jak tomu učili i jinak dosti mírní liberálové Constant a Vinet a proto prohlásili bezkonfessionelnost za dovolenou. Za bezkonfessionelní prohlášen byl stát. Za bezkonfessionelní prohlášena byla škola, která měla se státi propagandou liberalistické politiky, za bezkonfessionelního může se prohlásiti i každý jednotlivec, jakmile obecnou školu proběhl, a aby hnuto bylo i základním kamenem státu, zavádí liberalismus civilní sňatek, kde se mu to jen dělati dá. Tomu všemu se dalo jméno volnost.*) Kde nemohl liberalismus provésti toto vše najednou, aneb v krátké době, tam alespoň navlékl Církvi svěrací kazajku, ať již se tato svěrací kazajka jmenuje Josefinismus, aneb jakkoliv, jen když seslabuje činnost Církve a vede k úplnému oddělení Církve od státu.**) Při tom všem chvástá liberalismus o svobodě, kterou prý Církvi úplně popřává. »My liberálové necháváme Církvi tu nejširší svobodu, při našich zásadách je Církev zcela svo-

*) Svobodní zednáři, kteří jsou hlavními strůjci celé liberalistické volnosti, vydali zvláštní instrukci Garibaldimu, v níž podávají výměr slova „volnost“ takto: „Neodvislost ducha, který by nebyl omezován žádným zjevením, neodvislost vůle, která by neuznávala ani krále, ani papeže, ani Boha.“ Vérité 14, avril 1894.

**) Rauscher: „Der Staat ohne Gott.“

bodná, ganz frei«, pravil liberální poslanec jeden k Windhorstovi, který rychle odvětil: »Ano, máte pravdu, liberalismus učinil Církev svobodnou, ganz frei, aber — vogelfrei« (psancem).

b) Rovněž způsobil liberalismus převrat na poli politickém. Autoritu Boží odstranil, avšak prohlásil se pro svrchovanou autoritu státní Stát jest dle předního liberálního filosofa Hegla bohem samým — präsenter Gott — a státní zákony jsou prý výrazem veřejného svědomí — öffentliches Gewissen, k nimž dlužno vázati se poslušností naprostou. Nesmíme však přehlédnouti, že liberální stát jest bezkonfessionelní, který tedy zásad náboženství nedbá a mravnost na náboženství založenou mezi staré haraburdí zahodil. *) Tím ale také zahodil pevný a nezměnitelný podklad opravdové mravnosti. To však liberalismu nevadilo; on prohlásil za podklad mravnosti — lidskou vůli, když tato projeví se v zákonech státních a za mravně dokonalého pokládá toho, kdo slepě těchto zákonů jest poslušen. Lidská vůle jest ale velmi měniva, čemu dnes přisvědčí, tomu zítra odporuje; dnes zákon stanoví, zítra jej zavrhne.

Je-li ale měnivá lidská vůle jediným zdrojem práva, a toto právo jediným zdrojem mravnosti,

---

*) Hegel sám věc obrátil; dle něho není mravnost založena na náboženství, jak my katolíci jsme přesvědčeni, dle něho jest náboženství založeno na mravnosti — die wahre Religion geht nur aus der Sittlichkeit hervor. „Encyclopädie § 552.

pak jest i mravnost něco velmi měnivého, a pak vlastně ani žádná opravdová mravnost není. A k tomu přesvědčení liberalismus také dospěl, a byl to sám Bismarkův filosof Lasson, který otevřeně to řekl, stát že se na žádnou mravnost ohlížeti nemusí, ano, ohlížeti ani nesmí. A skutečně liberální stát se na žádné zásady neohlíží, jako by mravních zásad vůbec ani nebylo. Vizme, jak si počíná. Odstraniv bývalé zřízení stavovské, vymyslil moderní parlamentarismus a ten vládne. — Vládne vlastně nahodilá nebo získaná většina, získaná třeba čímkoliv a jakkoliv. A na takovém měnivém základě spočívá celé liberální zákonodárství. Zdali jsou na tomto liberálním základě vydané zákony v souhlasu s věčně platnými zákony vůle Boží, na to se liberální stát neohlíží, ano, on se ani nesmí ohlížeti na to, zdali jsou vydané zákony ku prospěchu poddaným *) jen když jsou ku prospěchu státu.« (Kdo čteš, rozuměj, že těch liberálů, kteří právě vládnou) a liberální stát se také na nic neohlíží, leč na sebe. On má po boku meč a po ruce militarismus, a co nejde po dobrém, provede se krví a železem. A tomuto liberálnímu hospodářství na politickém poli se říká rovnost. Věru, taková to rovnost, jakou prováděl onen tyran, o němž se vypravuje, že chtěl míti poddané své všechny stejně veliké. I dal zhotovit dle svého zdání míru a každý poddaný musil chtěj nechtěj pod

JEDNOTA Československé LIBICE.

*) Lasson: Rechtsphilosophie 673.

míru. Byl-li větší, řeklo se mu: Brachu, tys trochu dlouhý, musíme tě podle míry přiříznout; byl-li kdo menší, tomu se řeklo: Příteli, tys trochu krátký, musíme tě natáhnout. Tak i despotický tyran liberalismus, přiřezává a natahuje podle liberální míry práva lidu bez citu a bez ohledu na své poddané, poněvadž jeho vůle na parlamentární většině založená jest všemohoucí, která nezná ani práv, ani zájmů jednotlivců. *)

c) Na poli národospodářském provedl liberalismus převraty největší. Rozdrobiv lidstvo na jednotlivce úplně prý sobě rovné (liberální atomismus), prohlásil svobodu ve všech národohospodářských odvětvích a podnicích. Raduj se, sedláčku, pravil rolníkovi, přináším ti svobodu; budeš moci se svým statkem nakládati jak chceš, a podle své chuti jej třeba rozdrobiti, zadlužiti, nebo dokonce promarniti. I pro tebe mám pěkný dárek, sliboval řemeslníku, totiž svobodu řemesel a živností; nebudeš více vázán pouty zpátečnického cechovnictví, nýbrž svobodně budeš moci provozovati řemeslo a živnost, kterou budeš chtít a to bez učení se a bez průkazu. A obrátiv se k dělníkovi, lichotil mu slovy: Také tobě nesu bohaté mikulášské nadělení: volnost stěhování se a volnost práce, a rolník a řemeslník a dělník spěchali jako s keserem, potěšeni nad vychvalovanými dary liberalismu. Aby však celá tato liberalistická mašinerie přišla do běhu a ruče se točila, bylo k tomu třeba zvláštní

*) Lasson a. a. O. str. 316.

síly a proto vpuštěna v ni síla konkurence, toť se při liberalismu rozumí, že svobodné, ničím neomezované konkurence. Tomu všemu se dalo jméno bratrství. Obrovská síla svobodné a neomezené konkurence pohnula tedy celou liberální národohospodářskou mašinerií a nyní nastal rej, z něhož se měl vytočiti slibovaný blahobyt člověčenstva, od Boha odvázaného. Liberalismus hrál veselé kousky o volnosti, rovnosti a bratrství a svět se točil kvapíkem svobodné konkurence a každý doufal, že si vytančí vítěznou palmu blahobytu, ale nastojte! Zpočátku veselý konkurenční tento tanec brzy se změnil ve všeobecnou rvačku, poněvadž v divokém tom reji jeden do druhého vrážel, jeden druhému šlapal na nohy a podělení brzy viděli, že místo slibovaného bratrství mezi jednotlivými stavy i jednotlivými příslušníky jednotlivých tříd nastal zápas přehrozný, zápas o existenci.

Nedivme se tomu, že se tak stalo. Liberalismus odstranil Boha a tímtýmž odstranil i hlavní a svrchovaný motiv lásky k bližnímu; liberální stát pak svou bezkonfessionelností a všemi svými zásadami postavil se na stanovisko socialního darwinismu, jak o tom vykládá italský sociolog Vadala Papale a přenesl základ darwinismu z přírody ve společnost lidskou. Darwinismus hlásá boj všech proti všem, v němž silnější vítězí. Tam také dospěla společnost lidská postavená na pole liberalismu.

Mezi jednotlivými třídami i jednotlivci roz-

poutal se totiž boj všech proti všem, z něhož jako vítěz vyšel ten nejsilnější a vítěz ten jmenuje se — kapitalismus.

Rolnictvo dnes s překvapením vidí, že místo slibovaného povznesení stavu rolnického jeden sedlák klesá za druhým; téměř polovice v dobách vlády liberalismu z rolnictva že již přišla na buben a druhá polovice že po pas již vězí v hypothekárních dluzích. Řemeslník zoufale se na to dívá, že bývalé zlaté dno jeho stavu jest vyraženo a on že vydán jest zahynutí na pospas a dělník seznává, že krutovláda atheistického liberalismu nadělala z dělnictva proletariát, totiž lid s prázdným srdcem, prázdným žaludkem a prázdnou kapsou a že ze slibované svobody zbyla dělníku svoboda jen jedna, totiž při své namahavé práci, v kterou jej kapitalismus zapřahá o často bídné mzdě, že má svobodu — hladem umřít.

II. Liberalismus, který sliboval blahobyt všekerému lidstvu, přinesl dobré bydlo jen asi jedné desetině lidí, ostatních devět desetin více méně ožebračil jak o víru, tak i o statky hmotné a pomohl k vítězství kapitálu, který dnes světem vládne. Liberalismus vypučel v liberalistický kapitalismus.

Což divu, že všem, od liberalistického kapitalismu závislým a utlačovaným jde to na rozum, že deset procent lidstva uchvátilo si právo »ve jménu svobody, rovnosti a bratrství« míti v područí ostatních devadesát procent.

Kapitalistická akce vyvolala reakci a reakce ta ukázala se zvláště význačně u jedné části tak zvaného čtvrtého stavu.

Bylo to na den sv. Václava 1864., kdy v Londýně zahřmělo heslo: »Proletáři všech zemí, spojte se!« — Karel Marx vrhl toto heslo v širý svět a dnes za heslem tím ženou se statisíce, jež za svůj prapor zvolili si prapor rudý a sebe nazvali socialními demokraty.

Co chtějí? Převrátiti celý dosavádní společenský řád a zjednati prý veškerému lidstvu kýženého blahobytu. A čím a jak chtějí toho dosíci?

Na svých sjezdech i ve svých listech prohlásila socialní demokracie nesčíslněkráte, že neuznává žádné autority vůbec, »ani autority na nebi, ani autority na zemi.« Tímto prohlášením proti autoritě vůbec a autoritě Boží zvlášť postavila se socialní demokracie úplně na pole liberalismu, ona běží tedy toutéž cestou, kterou liberalismus vyšlapal, jenže běží rychleji a zásady liberální provádí ostřeji a v kruzích širších. — Přesvědčíme se o tom.

a) Na poli náboženském chce socialní demokracie provésti čirý atheismus. »Na poli náboženském chceme atheismus«, řekl Bebel v německé sněmovně vícekráte *) a zničiti náboženství pokládá také každý »uvědomělý« socialní demokrat za svou přední úlohu. Na venek ovšem

*) V roce 1872. protok. str. 1080, v r. 1881. prot. str. 657 atd.

zakrývá se socialní demokracie frází, že prý pokládá náboženství za věc soukromou. Ale této frazi nevěří nikdo a nevěřil jí ani sám Marx, výslovně žádaje (v Kritik des goth. Progr.), aby věta ta z gothaiského programu jakožto dvojsmyslná byla vyloučena a aby se otevřeně prohlásilo, že socialní demokracie chce náboženství vůbec odstraniti. Na sjezdu socialních demokratů v Halle vytýkal totéž veřejně bádenský jejich předák Rüdt, žádaje, aby socialně-demokratická strana se k svému atheistickému stanovisku přiznala a smyla tak se sebe skvrnu pokrytství, avšak tu vyvstal Liebknecht, řka, že již barvu přiznali, když prý se postavili na stanovisko té vědy, která prý odstraní náboženství. — Jest to malebný pláštík, jímž má málo prohlídavý docela býti zaslepen. Ostatně ale vůdcové červené internacionály řekli to bez obalu, že tato fráze již mnoho platných služeb jim prokázala (poněvadž pravé úmysly jejich zakrývá), a proto ji podrží, ačkoliv vůdcové ti mezi sebou netají, že budou žehnati tomu dnu, v němž náboženství bude pohřbeno. *) A ostatně sám Liebknecht to byl, který loni v Mnichově na veřejné schůzi řekl, že socialní demokracii náboženství věcí soukromou není **) a to proto, poněvadž náboženství (rozuměj katolické) jest prý největším

---

*) Tak na př. hollandský vůdce Nieuwenhuis „Mein Abschied von der Kirche".

**) „Arbeiter" München 1894. Nro. 22.

nepřítelem socialní demokracie *) a nepřítel musí ovšem býti potřen. A Vollmar letos dne 28. února v bavorské sněmovně prohlásil: »Die Sozialdemokraten sind religionsfeindlich« (socialní demokraté jsou nepřátely náboženství), jeho kolega pak, Grillenberger, ve své norimberské »Fränk. Post« dodal k těmto slovům: »Die Sozialdemokratie ist ihrem Wesen nach antireligiös« (socialní demokracie jest vedle své podstaty protináboženská).

Jak mluví vůdcové socialní demokracie dnes, tak mluvili i před lety a na důkaz toho třeba nám jen uposlechnouti rady Engelse, tohoto »patriarchy« socialní demokracie, jak jej internacionála nazývá a podívat se na diktaturu proletariátu v kommuně pařížské. Upozorňuje na dějiny kommuny, jak je napsal Du Camp, Lissagaray, Scherr a jiní, jen něco málo z nich uvedu. To první, co učiním, pravil Raoul Rigault, jeden z pohlavárů kommuny, stanu-li se policejním prefektem, bude, že vydám na Pána Boha zatýkač. Nedostaví-li se k soudu, odsoudím jej na smrt in absentia a dám odpraviti alespoň jeho obraz. **) Generál kommuny, Eudes, rovněž surově se pronesl: »Kdyby Bůh existoval, dal bych jej zastřelit« ***) a kongres kommunardů konaný v červnu 1874 v Londýně za cíl příští socialní

*) „Zür. Sozialdemokrat", 25 Mai 1880.

**) Scherr „Das rothe Quartal" str. 48.

***) Du Camp „Les Convulsions de Paris" II. str. 67. „Si Dieu existait, je le ferais fusiller."

revoluce prohlásil »vyhnati Boha ze svědomí a ze společnosti lidské«. *)

Tak smýšlela kommuna, s kterou se socialní demokracie opět a opět prohlašovala býti solidarní a jejíž členy prohlašuje za lidi šlechetné, kteří pro dobro člověčenstva pracují. **)

Z těchto několika ukázek jest patrno, že socialním demokratům není náboženství věcí soukromou a že socialní demokracie ve svém nepřátelství proti Bohu, náboženství a Církvi kráčí úplně po stopách liberalismu, ale kroky ještě divočejšími. K mravnosti hledíc, jest socialní demokracie téhož náhledu, jako liberalismus, toho totiž, že mravnost náboženského podkladu nepotřebuje. »Mravnost nemá s náboženstvím co činiti«, učí Bebel a dokládá: »Kdo opak tvrdí (kdo totiž tvrdí, že mravnost založena býti musí na náboženství), jest hlupák anebo pokrytec«. ***) Dle téhož Bebela jest prý mravnost výslednicí socialního stavu lidstva, jsou tedy mravní zákony dle názoru socialních demokratů něco nestálého, něco, co se mění dle chuti a dle mody. Jest to ovšem mravnost bez základu a tudíž také bez ceny, právě tak, jako měnivá mravnost, skutečně ale nemravnost liberalismu.

b) Na poli politickém chce socialní de-

*) „Expulser Dieu du domaine de la conscience, l'expulser de la societé." Du Camp IV. str. 307.

**) Prof. Halle str. 165. Jak útočí na náboženství socialní demokraté u nás, o tom jejich listy tisíceré podaly a podávají důkazy.

***) „Frau", str. 315. 9. vydání

mokracie zavésti republiku; — auf dem sozialen Gebiete erstreben wir die Republik, — hlásal Bebel ve sněmovně německé. Stojíce na zásadě liberalismu, že člověk jest svrchovaným svým pánem, jednají socialní demokraté zcela důsledně, toužíce po zřízení republikánském. Liberalismus zavrhuje zásadu křesťanskou, že všechna státní moc vychází z Boha*), on tvrdí, že všechna moc vychází z lidu a socialní demokracie nechce nic jiného, než tuto zásadu provésti. Ona praví: Když vy, liberálové, tvrdíte, že všechna státní moc z lidu vychází a vůle lidu že jest zdrojem veškerého práva, pak ať opravdu vládne a rozhoduje lid, a to nejde jinak, leč ve zřízení republikánském. Proto socialní demokraté žádají za všeobecné a rovné hlasovací právo i mužů i žen (ovšem že v jiném dosahu a rozsahu, jak je žádáme my katolíci a jak o tom věcně slovutný řečník, dr. Neuschl, zde promluvil), a chce, aby lid sám o zákonech rozhodoval. Parlamentarismus socialní demokracie ovšem podržuje, chce ale rozšíření volebního práva do něj, vedle toho pak po způsobu švýcarském chce, aby lid sám v důležitých věcech všeobecným hlasováním rozhodoval. Jak z toho patrno, chce socialní demokracie totéž, co liberalismus, jen že na širším základě. A v tom právě vězí to největší nebezpečí od socialní demokracie, že právě jako liberálové, klade všechnu moc a všechno právo ve

*) „Neměl bys moci nade mnou, kdyby ti nebyla dána s hůry“, řekl Kristus Pán k Pilátovi.

stát, že tedy holduje také státnímu absolutismu, dle něhož může stát udělati si právem co chce *), bez zřetele ku věčným zákonům Božím a mravním a třebas i proti nim. Nic nedělá, že se zde mluví o vládě lidu, i taková vláda může prováděti krutý absolutismus, ano demokracie, jak již Aristoteles pověděl, jest k tyranisování nejvíce náchylná **). V socialnědemokratickém státu bude totiž základem práva dle zákona velkých čísel většina, majorita. Pro co se většina rozhodne, to bude zákonem, a to bude právem. A poněvadž dle socialistické zásady: kdo má moc, má také právo, bude socialistický stát to, co většina za právo uznala, mocí oktroyovati menšině. Avšak snadno se může státi, že menšina vzroste ve většinu a to, co dříve bylo právem, prohlásí za bezpráví a dřívější bezpráví za právo a to se může státi často, velmi často. Socialní demokraty to ale nezaráží a Liebknecht dokonce řekl, kdyby se lidu líbilo, že může změniti si své zákony třebas čtyřiadvacetkráte za den. — Tážu se, pánové, jakou úctu může míti lid před právem a před zákonem, který na žádném pevném základu ne-

*) Srov. Weiss „Soziale Frage“ IV. 2. str. 577. — Souverenita lidu v zákonodárství beze všeho ohledu na zásady mravnosti jest jednou z nejvydatnějších vějiček, na něž socialní demokraté nezkušené lapají.

**) Polit. 5, 4. Liebknecht hrozí že brzy budou hotovi s těmi, „die sich nicht fügen werden wollen“ a opakoval své hrozby dne 7. února 1893. v německé sněmovně.

spočívá, a které jako třtina větrem se zmítá? Drasticky charakterisoval takové právo mudrc Sokrates, řka: Takové právo že jest voskový nos, který se dá kroutit nahoru, dolů, na pravo, na levo, jak se právě kroutilovi líbí změniti výraz tváře.

Liberalismus otřásá rodinou zaváděním civilního sňatku; socialní demokratismus vstupuje i zde v jeho šlépěje, jde ale ještě dále a prohlašuje se pro svobodné, kdykoliv rozvižitelné manželství. Vollmar to nazývá »ozdravěním mravní hniloby« *) Jak se tato »mravní hniloba« po socialně-demokraticku bude »ozdravovat«, dokázala kommuna **) a já jen jedno z mnohého vyberu, řeč totiž, kterou konala dne 17. máje 1871. »uvědomělá« jedna občanka s kazatelny od kommunardů zneuctěného chrámu sv. Mikuláše. Pravila: »Manželství jest největším bludem dosavadní společnosti. Býti oddánu, jest tolik, jako býti otrokyní Chcete býti otrokyněmi takovými?« A »uvědomělé« posluchačky v jednom choru odpovídaly: Nechceme – nechceme.***)

Vizme konečně, co chce socialní demokracie provésti

c) na poli národohospodářském. Chceme společenství (socialismus), společenství

*) „Gesundung der moralischen Fäulniss". „Münch. Post." 1891. 3. Juli.

**) Du Camp. IV. 175. vypravuje o tom věci velmi zajímavé.

***) Scheer a. a. O. str. 85. Ostatně mluví v stejném smyslu i Bebel ve své knize „Frau."

půdy, společenství strojů a výroby a tak dále. Jest to velmi lákavá fráze, která má ale jeden háček, vlastně pořádný hák, že totiž celá visí na oekonomistických zásadách liberalismu. Liberalismus to právě jest, který ničí stav střední, na mizinu přivádí rolníka i řemeslníka a dělníka činí otrokem kapitálu, liberalismus to jest, který ožebračuje miliony o jejich majetek a soustřeďuje veškerou výrobu a majetek v několika málo rukách. A co chce učiniti socialní demokracie? Chce snad odčiniti tyto křivdy liberalismem spáchané? Nikoliv! Ona chce tytéž křivdy páchati v míře ještě větší.

Dle programu socialních demokratů střední stav musí vzíti za své*) a především musí padnouti hráz a bašta středního stavu, totiž rolník. Socialní demokraté výslovně to prohlašují, že první, co učiní, jakmile moci se domohou, bude zabrati veškerou půdu, tedy vzíti pole nejen velkostatkům, ale i rolníkům. Liberalismus svlékl rolníka z kůže na polo a socialní demokratismus slibuje, že s rolnictva stáhne kůži docela a ožebračí je i o ten zbytek, který mu dosud liberalismus ponechal. Tak chce socialní demokracie pomoci rolnictvu.

Dnes v době strojů se malořemeslnictvo a maloživnostnictvo přežilo, hlásají socialní demokraté a Bebel sám to byl, který v říšském sněmu dne 18. dubna 1877. oznamoval úplné zničení

*) Srovnej Kautský, Erläuterungen zum Erfurter Programm. S. 28.

malořemeslnictva v příštím socialnědemokratickém státu. Tam bude zavedena pouze velkovýroba na strojích, co možno zdokonalených. Hle! liberalismus svou strojní velkovýrobou řemeslnický stav narazil a socialní demokracie chce jej úplně dorazit. A tím chce pomoci malořemeslnictvu.

Socialní demokracie slibuje, že veškerému dělnictvu opatří příští socialistický stát práci a že učiní dělnictvo blažené a spokojené. Ale tu si dovoluji, pánové, upozorniti na tak zvanou »Zukunftstaatsdebatte«, která se loni odehrávala ve sněmovně německé a kde Bebel se přiznal, kdo nebude chtít vykázanou mu práci vykonat, že nedostane jíst, načež poslanec Richter ihned poznamenal, poněvadž socialnědemokratický stát bude prácedárcem a zároveň stravovatelem, že bude pak stát ten vlastně robotárnou a káznicí. *)

Liberalismus učinil dělníka otrokem kapitálu, socialní demokracie pak chce učiniti jej otrokem socialnědemokratického státu. **)

Socialní demokracie ovšem slibuje dělnictvu úplný výnos z práce. Tomu ale oni sami nevěří, že by se tak díti mohlo. Louis Blanc zcela správně soudí, že musí výnos práce rozdělen býti alespoň ve tři díly: jeden díl na zhotovení

*) „Bebel und sein Zukunftstaat vor dem Reichstage“ str. 143—144.

**) Četné další důvody, které pravdivost tohoto tvrzení dokazují, nemohl jsem pro krátkost času, ku přednášce mi vyměřeného, podati, uvedu je ale jednou v „Děl. Nov.“

strojů a nástrojů, jeden díl pro nemocné a ku práci neschopné a třetí díl teprve že připadne na rozdělenou. Ale i v tomto dělení jsou socialní demokraté v nejasnu. Gothajský jejich program v jediné větě udává tři (!) míry dělení a sice: vykonanou práci, rovný díl každému a potřebu jednotlivce, podle kterého z těch tří loktů se bude jednotlivým členům měřiti? Toho ani sami socialní demokraté nevědí.

Tážeme-li se, čím chce socialní demokracie svých plánů dosíci, odpovídá nám: nenávistí a násilím.

»Wir haben lang genug geliebt
und wollen endlich hassen«

zní jejich oblíbená píseň a proto tak pilně pěstují nenávist a boj proti druhým třídám společnosti lidské — Klassenkampf und Klassenhass. A že se neodříkají násilí, to řekli výslovně na svém sjezdu ve Wydenu a 7. února 1893. vyznal to Liebknecht na vyzvání katolického poslance Bachema ve sněmovně německé, že socialní demokraté se nezřekli a nezřeknou násilné revoluce a ústřední jejich orgán »Vorwärts« dne 12. června 1891. zvěstoval, že socialní demokracie způsobí katastrofu, která hekatomby lidstva si vyžádá.

Se socialním demokratismem však není vývoj liberálních zásad skončen, zásady ty se vyvíjejí dále — v anarchismus.

III. Anarchismus nemá svého vlastního původního plánu, on provádí pouze plány liberalismu a socialního demokratismu až do podrobna.

Jako jeho otcové, pohrdá i anarchismus autoritou a zavrhování každé autority vůbec, jak Krapotkin ve »Freedomu«, londýnském to časopisu hlásá, jest základním principem anarchismu«: »Ni Dieu, ni maitre — ani Bůh, ani pán« — toť jeho válečným heslem. *)

a) Na poli mravním stojí anarchismus v čirém neznabožství, možno-li, v neznabožství ještě divočejším, než socialní demokraté. »Usmrtíme Boha — tödten wir Gott«, volá list anarchistů berlínských **), který právě jako veškeré anarchistické listy na světě ***) »vypovídá Bohu válku« a v čele svém mívá tučnými literami vytištěné vyzvání: »Vystupte z církve!«

Hledíc k pojmu mravnosti, došel anarchismus až ku hranicím liberálních zásad. Liberalismus Heglův prohlásil mravnost rozumovou za zdroj náboženství (ovšem že toho rozumového), socialní demokratismus mluví již o volné mravnosti bez náboženství a anarchismus nechce vůbec ani náboženství, ani mravnost žádnou »Pryč s mravností! Pak si položí člověk za povinnost jednati nemravně!« tak volají anarchisté ku

*) „Sozialist" 1893. č. 26.

**) Anarchistických časopisů v celém světě jest 63, a sice 10 německých, 2 hollandské, 11 francouzských, 6 anglických, 13 italských, 11 španělských, 2 portugalské, 1 polský, 2 italsko-španělské, a 5 českých. Z českých vycházejí 2 v Americe a 3 v Rakousku.

***) Heslo toto na konci svého života vrhl v řady anarchistů známý revolucionář Blanqui. Anarch. Bibl. I. str. 12.

svým věrným.*) Jim je mravným to, co se jim hodí pro jejich chtíče.**) Na základě liberálních zásad soudí anarchisté logicky zcela správně; není-li Bůh a jeho vůle základem mravnosti, pak má nemravnost úplné právo vstoupiti na trůn. A to anarchisté také provádějí. Oni mohou vším právem říci: »Vy, liberálové, jste Boha a s ním i mravnost podstatnou s trůnu sesadili, vy socialní demokraté s tím úplně souhlasíte, nuže, když jste zavrhli mravnost podstatnou, dali jste tím na jevo, že jste proti mravnosti, tož tedy my na ten trůn posadíme to, co jest právě proti mravnosti, totiž — nemravnost samu. K takovým výsledkům došlo a musilo dojíti provádění liberální zásady o odstranění autority Boží.

b) Také na poli politickém jdou anarchisté zcela po stopách liberalismu a došli a musili dojíti až ku krajnostem. Liberalismus odvázal člověka od Boha a ve jménu této odvázanosti (lžisvobody) prohlásil člověka za svrchovaného pána, a zavedl k tomu cíli moderní parlamentarismus, v němž většina rozhoduje pro všechny. Socialní demokracie zcela s vládou majority nad minoritou souhlasí, jen že chce provésti to na širším poli. Ale anarchismus opět zcela logicky i zde soudí. On praví: Když vy liberálové tvrdíte, že člověk jest sám nad sebou svrcho-

*) „Nieder mit der Moral. Und man macht es sich zur Pflicht unmoralisch zu handeln.“ Anarch. Bibl. Heft IV. str. 23.

**) Sozialist“ 1892. č. 52.

vaným pánem, který nepotřebuje poslouchati žádného Pána na nebi, pak není povinen poslouchati ani žádného pána na zemi, a pak i parlamentarismus jest násilnictvím, páchaným na souverenitě člověka a násilnictvím jest i vláda každé většiny, byť i na základech nejširšího práva hlasovacího. Proto také na svém sjezdu v Curychu roku 1893. zavrhli anarchisté veškerý parlamentarismus a každé zavazování člověka usnesením většiny, poněvadž, je-li člověk opravdu svým svrchovaným vládcem, nesmí býti ničím omezován. — »My nechceme žádných zákonů, my chceme jen volné společenství« *), volá jejich berlínský orgán a anglický »Freedom« »pokládá jen takovou společnost lidskou za dokonalou, která dovoluje každému dělati, co se mu líbí«. Proto také francouzští anarchisté, když měl Vaillant býti souzen, zaslali soudcům list, v němž píší takto: »Povzneste se nad ničemnost zákonů a tyranie a prohlaste Vaillanta za to, čím on skutečně jest, totiž za nevinna.« Tuto nevázanost a nezávislost od každého zákona vůbec pokládají anarchisté za výkvět svobody, a proto jejich anarchistický katechismus, který napsal jim Bakunin**), dává jim právo zničiti všechno, co jim v této nevázanosti překáží. Proto jest jim dynamit »sva-

*) „Keine Gesetze, sondern nur freie Vereinbarung". „Sozialist" 1893. č. 37.

**) Výslovně podotýkám, že týž Bakunin to byl, který pracoval plán komuny pařížské, tétéž komuny, s kterou socialní demokraté prohlašují se býti za jedno.

tým« a pumy, které vrhají, jmenují »důkazy lásky své k člověčenstvu«, sebe pak pokládají za reky největší. Italský jejich orgán »L'Ugualianza sociale« volá k ostatní společnosti lidské: »Máte nás za zločince, my však jsme vlastně rekové, máte nás za vyvrhely a my jsme největší poctivci «

Rozumí se samo sebou, že i liberální zásady o životě rodinném provádějí do krajností. Chceme úplnou volnost všech náruživostí — vollständige Freiheit aller Leidenschaften, jak již Fourier tomu chtěl, tak prohlašují anarchisté a to opět dle zásad liberalismu zcela logicky. **) Neboť, je-li dle učení liberalismu člověk pouhým nejvýše vyvinutým zvířetem, pak jest každá řeč o mravnosti lidské planou frazí a člověk má úplné právo i po zvířecku žíti.

c) Na poli oekonomickém došli anarchisté také až na hranice. Prohlášením svobody práce a volnosti konkurence, uvolnil liberalismus práci tak, že připravil práci i o její cenu, i o její čest. Socialní demokratismus volá sice práci čest, avšak vidí v práci pouze břemeno, které se stále musí zmenšovati na minimum. Dnes horují pro všeobecnou osmihodinnou dobu pracovní, ale slibují, sotva jí dosáhnou, že rozvinou agitaci pro šestihodinnou, a pak čtyřhodinnou dobu pracovní, ano Bebel dle výpočtů Hertzkových praví, že by v Rakousku stačila pracovní doba vyměřená pouze na 1 hodinu a

*) Anarch. Bibl. IV. str. 2. a 18.

22 a $^3/_4$ minuty denně. *) Anarchisté šli v těchto kolejích ještě dále a došli k tomu konci, že nemusí pracovati vůbec nic, komu se do práce nechce a také na svém sjezdu v Curychu škrtli se svého programu úplně větu »o povinnosti k práci — Pflicht zur Arbeit.« Oni mají jiný cíl, jiný program: »Naším programem jest býti šťastnými a všechny své potřeby ukojiti«.**) »My jdeme vstříc době«, volá »Socialist« v č. 19. 1894., »kde nebudeme nic dělat a jen dobře se mít, kdy lid místo kořalky píti bude samé burgundské a místo bramborů jísti ananas. My chceme užívati lásky (ovšem že »svobodné« a s častou změnou předmětu lásky. »Social.« č. 20.), chceme tančit, chceme se veselit, zkrátka chceme otevříti stavidla blaženosti dokořán.«

Udiven táže se člověk: Kam to ale se společností lidskou dojde, budou-li zásady anarchismu provedeny? Most ve své »Freiheit« praví: jakmile anarchistické plány budou provedeny a každý bude moci užívati na základě svobodné lásky všeho, co se mu líbí, okamžitě že každý člověk bude andělem a svět nebem.

Nevěříte tomu, pánové? Já také tomuto tvrzení Mostovu nevěřím, ale spíše věřím tomu, co řekl poslanec Stumm loni v Zukunftstaatsdebatte v německé sněmovně o budoucím státu socialně-

*) „Frau“ str. 273.

**) „Arbeiterzeitung“ v Chicagu: „Unser Programm ist glücklich zu sein und alle unsere Bedürfnisse zu befriedigen“.

demokratickém, že totiž takový stát by byl — obecným králičím chlívcem.

Takový jest tedy vývoj celého dnešního hnutí. Kořenem všeho dnešního socialního zla jest zneuznání autority Boží. Z kořene tohoto vyrostl liberalismus, z liberalismu vzešel socialismus demokratický a z tohoto pak anarchie s hroznými svými náukami, které ale nejsou nic jiného, leč zcela logicky provedené konkluse z liberalních praemiss. Co při tom nejpěknějšího, že tatíkové nechtějí se k svým dětem hlásit. — Liberalismus se zuby nehty tomu brání, že by byl otcem socialní demokracie, ale sám Bebel to byl, který v roce 1888 v německé sněmovně liberálům připomínal, že Marx, Engels, Lassale a jiní zakladatelé socialní demokracie jsou žáky liberálních filosofů, a že socialní demokracie nečiní nic jiného, leč že prakticky provádí zásady liberální ve velkém. Podobně řekli i anarchisté socialním demokratům, kteří se brání proti tomu prý nařknutí, že jsou otci anarchismu.

Na sjezdu v Bruselu volali anarchisté k socialním demokratům: »My jsme krev z vaší krve, jenže, co vy děláte pouze na polo a zvolna, my chceme provésti úplně a rychle.«

Končím, ačkoliv ještě mnoho co říci mám, avšak čas k řeči mi vyměřený bez toho jsem již daleko překročil. Ale i z toho, co jsem dosud uvedl, lze seznati, kde třeba nasaditi páku, aby odstraněny byly nezdravé poměry doby naší a kde především dlužno chopiti se nápravy. Především

musí zašlápnuta býti hlava atheistickému liberalismu, a proto marné jest stíhati a odstraňovati anarchisty v bluzách, dokud budou míti volné ruce anarchisté ve fraku a v cylindrech, a dokud jim budou otevřena křesla ministerská i poslanecká a stolice vysokých škol.

K nápravě společenského řádu vede jiná a bezpečná cesta, a prvním krokem na cestě té musí býti návrat k autoritě Boží, a to ve všech vrstvách společnosti lidské, jak dole tak i nahoře. — Když byl svého času učiněn útok na německého císaře Viléma, zvolal prý tehdáž: »Hleďte, aby se víra v lidu neztratila.« Pravdivá to slova, dnes ale, kdy se děje útok na celou společnost lidskou, doplnil bych ona Vilémova slova takto: »Hleďte, aby se víra i mezi pány neztratila.« A proto my katolíci, snažíce se o nápravu socialní, úplně přisvědčujeme slovům, která pronesl Washington, když zakládal Spojené státy severoamerické: »Každý občan povinen jest věřiti v Boha,« poněvadž živá a účinná víra v Boha jest základem dobře spořádané společnosti lidské i blaha jejího. Jak nápravu tu provésti myslíme, o tom v jednotlivých sekcích našeho sjezdu bylo rokováno a resoluce o tom jasný podávají obraz. Jen jednoho se ještě dotknu.

Maje nyní prázdniny, jezdím po milé vlasti české a konám ve spolcích katolického dělnictva přednášky o rozřešení socialní otázky na základech katolických. — Katolické dělnictvo československé jest nadšeno pro náš socialní program,

ale víte pánové, co mi již na mnohých místech bylo řečeno od dělnictva katolického? Řeklo se mi: Nás dělníků katolických jest již hezká řada, — vždyť dnes čítáme spolků katolického dělnictva československého u nás na 142 — ale přejeme si, aby se ve spolky sdružili i katoličtí prácedárci po způsobu německého »Arbeiterwohl,« aneb francouzského »Assemblée de proprietaires chrétiens«, kteří by prakticky prováděli nápravu socialní, jak ji navrhuje svatý Otec v přeslavné své encyklice, a jak to již provádějí mimo jiné Harmel a de Mun ve Francii, Brands v Gladbachu, Boch v Mettlachu a mnozí jiní.

A než odejdu s řečniště, musím odplatiti ještě dvě ťafky našemu sjezdu zasazené.

S jisté strany má se nám katolíkům totiž za zlé, že se hýbáme a že se pouštíme do řešení otázek, které se i našeho národa dotýkají. Podivná to věc! Nedávno konán byl proces proti mladistvým lidem a namnoze sotva obecné škole odrostlým dětem, že se pouštěli, ovšem po svém omladinistickém způsobu, do řešení otázek, jež hýbají dnes i národem naším. A tenkráte ta jistá strana za nimi stála a ochrannou ruku svou nad nimi držela. Jářku, když ta jistá strana hájí právo svobodného slova u nedospělých dětí, proč nepřeje svobodné slovo pronésti i nám katolíkům? Když se jedná o nějaký podnik národní, tu se první apellace činí obyčejně na kapsu katolíků a proto jest to věc slušnosti, když se na nás katolících žádá, abychom otevřeli svou kapsu, aby se nám

také dopřálo směti otevříti i ústa k svobodné a rozvážné řeči; máme-li platit, ať se nám dovolí i mluvit. — Také socialním demokratům náš sjezd není vhod a mají nám za zlé, že jsme se sešli k společným rozhovorům a úradám. Těm připomínám toto: Když byl konán letos sjezd socialních demokratů rakouských, tenkráte s jásotem přijal tento sjezd i projev od uvědomělých učenníků západních okresů Vídně« a berlínský »Vorwärts« nedávno volal »Bravo učenníkům, kteří na své schůzi v jednom městě německém se usnesli stávkovat. Nuže, jestli socialní demokraté s ochotou dovolují a schvalují scházeti se a dělat projevy socialistickým klukům, nechať aspoň mlčí, když jsme se sešli a když své smýšlení veřejně projevujeme i my, dospělí katoličtí mužové.

A ještě spravím tu druhou ťafku.

Sjezdu našemu se přezdívá »sjezdu klerikálů«, jakoby všichni, kdo zde jsme, nosili jsme samé kleriky. Snad proto tak se vytýká, že veliká část účastníků tohoto sjezdu jsou kněží. Ale, pánové, to právě jest ku cti našeho kněžského stavu, že četně se dostavilo, a já, mám li čeho litovati, lituju jen jednoho, že nás kněží není zde ještě více. Dvojí příčina mne k tomu vede. Nás kněze ustanovil Kristus za pastýře a nikoliv za nájemníky, kteří vlkům přenechávají volnost lapati a rozháněti ovce; i tážu se: bylo by to na místě dnes, kdy vlci liberalismu, socialního demokratismu a anarchismu hubí lid, kdybychom my kněží mlčeli

a spolu s katolickým lidem se neporadili, co k záchraně lidstva činiti se má? Dále Když před sto lety naší vlasti a našemu českému národu i od nepřátel i od falešných jeho přátel hrozila záhuba, tenkráte to byli kněží katoličtí, kteří se postavili v čelo vlasteneckého hnutí a kterým nikdo neupře přední zásluhu o zachování našeho národa a jazyka. A dnes, kdy se rovněž hraje o národ náš, máme my kněží k tomu mlčeti? Nikoliv! V prsou našich dřímá nemenší láska k vlasti a k národu, jaká dřímala v prsou našich vlasteneckých předchůdců a my s týmž zápalem chápeme se vlasteneckého díla pro zachování a povznesení našeho národa a naší vlasti.

»Nedomnívejte se, že jsem přinesl na svět pokoj, nýbrž meč,« — pravil Kristus Pán, a já za to mám, že i tento náš první katolický sjezd jest volání katolíků do zbraně — chiamata sotto l'armi — a že po sjezdu nastane nám katolíkům teprve boj za pravdu a právo. Avšak nebudeme bojovati bez naděje na vítězství. V stínu kříže konáme zde úrady své, z kříže čerpati budeme i sílu k dalším našim pracím i zápasům, v pevné jistotě, že katolicismus nad liberalismem, socialismem i anarchismem zvítězí — zvítězí.

Ročník IV. Cena 2 kr. Čís. 18.

Slova pravdy.

Laciné čtení časové.

Vydává a rediguje:

Dr. Josef Burian,

předseda Jednoty katolických Tovaryšů.

Reformator.

Obrázek z nové doby.

Napsal A. D.

Čistý výtěžek věnován jest Jednotě kat. Tovaryšů v Praze.

V Praze, 1894.

Tiskem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny (V. Kotrba).

Nákladem vlastním.

Nad Křenicemi, českou to dědinou v pohorském kraji, stanul u kamenných Božích muk junák asi dvacetiletý. Oděn byl v těsný, zánovní, městský šat a vesele si otáčel klackovitou vyřezávanou holí. Ne valně vyplněná taška mu visela na levém boku. Příchozí byl vysoký, štíhlý, bledých lící; vlasy měl pečlivě sčesány a několika vousy stále si pohrával.

»Tedy to jest moje rodná ves?« řekl ohrnuv pysky k úsměvu. Pak zakašlal a podepřev se o hůl, rozhlížel se.

Křenice se rozkládaly po mírném svahu a z četných statků a chalup vynikal kostel, škola a několik domků z novějších staveb. Všechny ostatní střechy pokryty mechem a plísní. Mohutné stromy se přikloňovaly ku stavením.

Václav Sláma od Božích muk poznával dobře chalupu, kde spatřil světlo světa. Také mu na mysl přišlo, jak před pěti roky odtud odešel do Vídně, by se ve velkém městě řemeslu naučil. Jsa doprovázen mladším bratrem Josefem, sestrou Marií, otcem a matkou, hořce plakal a naříkal. Byla to prvá jeho cesta a těžké rozloučení. A zde na kopci rodiče ho napomínali, varovali, dobré rady dávali . . .

Sláma přetřev si čelo, hleděl tyto vzpomínky zapuditi. Nelíbily se mu. »Byl jsem to bloud,« řekl u sebe a v duchu porovnával Křenice

s Vídní, tu tichou dědinu se světovým městem. »A jaký život!« řekl ještě, lousknuv prsty. A znovu zakašlal. Musil si přiznati, tady že se mu mnohem lépe dýchá.

Nevšimnuv si Božích muk, jako si nevšímal rad a pokynů, zde mu udělených, furiantsky si vykračoval k domovu, kam byl povolán, aby se dostavil k odvodu. Rodiče také usilovali, by se do Křenic podíval, aby se s ním potěšiti mohli.

»Pochválen bud Pán Ježíš Kristus,« volal na příkopě sedící pasáček bosý a bez kabátu.

Sláma trhnuv sebou, odpověděl: »Na zdar, chlapče!«

Lidé na poli pracující se po něm ohlíželi a jedna žena volala: »Dej to Pán Bůh! Co pak to je asi za hrubiána? Ani pozdravení nedá.«

»To jest blázen,« křičel pasák, který si už vstal; místo — až na věky — řekl mně — na zmar.«

Sláma vrtěl hlavou. Takového uvítání nečekal. Že jsou v Křenicích lidé sprostí a nevzdělaní, to si myslil dávno, ale že by tak pokřikovali na »pána«, toho se nenadál.

»Počkejte, za tu dobu, co v rodišti pobudu na zotavení, vás zreformuji,« stanovil si v duchu, mysle, jaké dobrodiní svým rodákům přinese. »To uvidíte,« dokládal sebevědomě a na pasáka zahrozil.

A budoucí »reformator českých krajů« za hrozného štěkání a dorážení psů vcházel do Kře-

nic. Nikdo ho už neznal a teprve když vkročil do chalupy Slámovy, hádali na Václava.

Starostliví rodiče, bratr a sestra Marie přivítali Václava srdečně. Jenom Slámová se zarazila, vidouc bledou tvář synovu. Marie hned něco chystala k jídlu, Josef zouval bratra, matka se vyptávala a chalupník klepal troubelí do lavice. Prohlížel si prvorozeného se strany. Také se mu nezdál. Mladší děti byly jako tuřín zdravé a červené. Václav měl barvu tvarohovou.

»A jaký to máš širák,« ukazoval Josef.

»To jest s červenou mašlí náš odznak,» poznamenal Václav. Také jsem ti takovou přivezl.«

»Snad jsi se nenaučil hudbě a nejsi šumařem?« řekl udiveně starý Sláma, poctivý muž a přičinlivý chalupník.

»To jest znak socialních demokratů,« s pýchou řekl Václav.

Otec už se chtěl ptáti, co to jest za spolek, když právě Marie dávala na stůl. Václav ani nepokřižovav se, vzal lžíci a jedl. Ostatní se tiše modlili, než počali jísti.

V chalupníkovi to vřelo, ale zdržel se. Nebude už prvého dne syna peskovati. Václav po jídle hned šel do hospody, aby se ukázal sousedům, a zdržel se dlouho do noci. Rodiče zatím o něm rozmlouvali; matce se nelíbila jeho žlutá barva obličeje, otci Václavovy způsoby. Huboval, že sotva se doma ohřeje, už jde do hospody, jakoby mu tam byli lidé milejší než rodiče.

Václav přišel k jedenácté a nepromluviv slova

svlekl se a ulehl. Slámovi nespali. Matka pozorovala kašel synův, otec naslouchal samomluvě Václavově. Něco se mu zdálo a ze sna pronášel jednotlivé věty.

»Však já vás naučím... já vám ukáži!... Dobře, že jsem domů přišel... musím ty nevzdělance udělati demokraty... stanu se zde reformatorem... Posud věří prý v Boha a modlí se...«

Byla neděle, den odpočinku. Všichni veseleji vstávali a až na matku se chystali do kostela. Dlouho chodili kolem Václavovy postele po špičkách, až hospodář sám syna zbudil, aby se ustrojil do kostela.

»Tam já nechodím,« odpověděl Václav mrzutě; »já jsem socialní demokrat a atheista.«

»Jako »z těsta« vypadáš, pravda, teď však půjdeš s námi. Co pak jsi ve Vídni do kostela nechodil?«

»Nikdy; to jsou zastaralé věci, já jsem povznesen nad předsudky náboženské.«

»Pak se nedivím tvé schátralosti tělesné. Spustil jsi se Boha a chytil jsi se světa. Tak tomu jest.«

Slámová lomila rukama a slzy jí kanuly po lících.

»Tomu, vy, otče nerozumíte,« klidně řekl Václav. »Nynější svět potřebuje opravy a my jsme se združili, bychom lidstvu otevřeli oči.«

»Jako ten anděl v ráji prarodičům,« mínil Sláma

»Teď posud chceme napravovati lidstvo slo-

vem, ale nepoddají-li se boháči a vůbec třídy majetné, užijeme násilí. Od demokratů k anarchistům jest krok nepatrný. Slyšeli jste o pumách?«

»Rodičko Boží!« křikla Slámová ustrašeně. »Hochu, co to mluvíš!«

»Spustil se Boha, upírá Stvořitele a na té cestě se dějí věci nejhorší,« smutně pronesl chalupník.

»Já vás naučím žíti bez Boha dle našich zásad a uvidíte, jak se vám povede,« vykládal Václav, nedbaje pláče matčina a zděšení otcova. »Stanu se tak ve svém rodišti reformatorem. Dám si za sebou zaslati listy demokratické, které vás poučí, a spisy, které vyvrátily tmářské náuky kněžské. To se podivíte!«

Všichni se divili už hned, jak se ten vzorně vychovaný a s takovými nadějemi a s tolika žehnáním do světa vypravený syn změnil, jak se nyní všem protivoval oproti lásce, která celou rodinu vázala.

Slámová co den se modlila za Václava, otec mu psával tklivé listy, Josef posýlal učedníku — mučedníku své úspory na přilepšenou, Marie v noci mu šila prádlo, všichni se jím chlubili, na něj vzpomínali, na něj se těšili a Václav?

Teď několika slovy ukázal, v jakých se pohyboval společnostech, kam chodíval místo do kostela, jakým se sytil učením.

Tu pokročil Sláma k synovi. Byl bled a těžce dýchal. Mávnuv rukou, řekl: »Václave, zde to jedovaté símě, které i tebe otrávilo, síti ne-

budeš! Náš rod vždycky vynikal poctivostí a zbožností a ty jména našeho v rodišti samém neposkvrníš? Hanu bys uvalil na rod náš, na předky naše, na bratra a sestru svou. Nás rodiče beztoho předčasně sklátíš v hrob. (Tu se Slámovi hlas třásl rozechvěním.) Kdybys přece chtěl šířiti bezbožnost i třeba pod jménem, jímž se honosíš, věz, že bychom ti v tom hleděli zabrániti, já —«

»I bratr tvůj!«

Před Václava předstoupil Josef, který jakoby o kolik dlaní vyrostl. Oko mu hořelo a tvář plála svatým zanícením pro ochranu věci dobré.

Marie konejšila matku dosud plačící.

»Vidíš, jaký rozbroj jsi přinesl do rodiny, podobně bys vhodil pochodeň nepokoje do obce,« řekl Sláma, bera na sebe sváteční šat.

»Synu, synu,« volala matka, »toho hle jsem se na tobě dočkala! Nepamatuješ se, jak jsi byl poprvé u sv. zpovědi, jak jsi přiklekal ke stolu Páně, jak jsi byl tehdy šťasten, a blažen i s matkou svou! A tenhle poctivý a zbožný život se ti nelíbí? Že nás chceš naučiti rozervanému, nešťastnému životu bez Boha? Ať tě Bůh netrestá za slova ta!«

Slámová se dala znovu do pláče a Václav neodpovídal. Nebyl pohnut v srdci, ale nechtěl dále popouzeti rodiče. Věděl, doma že s reformováním nepořídí, a také mnoho o to nestál. V hospodě při pivě, v tabákovém dýmu, v hluku a výparech jest úrodnější pole pro jeho zásady. Už včera učinil počátek a dnes bude pokračovati.

»Pojďte do kostela!« prohlásil Sláma na Václava se ani nepodívav. Josef a Marie hned následovali otce, Václav se dostrojoval.

»Milý synu,« začala Slámová, »hleď, jak jsi nás rozhněval! Co pak nemáš citu ke svým rodičům? Tak jsi se zatvrdil? Hleď, zítra tě mohou odvésti k vojsku, přijdeš do ciziny a připustíš, aby tě kletba naše doprovázela? Uvaž, co činíš —«

»Matko, mne nepředěláte! Každé slovo marné,« odpověděl Václav odmítavě.

»Bože, Bože,« zahořekovala Slámová, »jak nás trestáš tímto — nezvedencem!«

Jenom pohrdavý pohled byl jí odpovědí. Václav se nasnídal a vzav hůl, odešel bez pozdravu.

Slámová se chvíli za synem dívala. Div se jí srdce nerozskočilo žalem.

Mladý krejčí do kostela nešel. Procházel se po návsi, kouřil a otáčel hůlkou. Čekal, až půjdou z kostela. Bylo mu to dlouho a nevěděl dlouhou chvílí co dělati. Zastavil se u Potůčkova statku, kde dědeček, sedě na kamenné lávce u vrat hlídal a se modlil růženec. Veliký pes mu ležel u nohou. Když zvonili na věži, Potůček smeknuv, pokřižoval se.

»Co pak, dědku, děláte?« ptal se Sláma, chtěje si rozmluvou ukrátiti dlouhou chvíli.

»Dělám to, co neděláš ty, ale měl bys dělati,« odpověděl dědeček. »Neslyšíš zvoniti?«

»Takové pověry pro mne, vzdělaného demokrata nejsou,« řekl Václav pyšně.

»I ty klouče, kým že jsi?« utrhl se Potůček. »Demokratem? Jsi Sláma nebo vlastně Fláma!«

A »Fláma« Václavovi zůstal. Rozmluvu tu zaslechl sousedův chlapec a do odpoledne věděly celé Křenice, že se vrátil z Vídně Slámův Fláma. Potůček Václavovi vycinkal, že se už nechtěl baviti, ale utekl na druhou stranu kostrbaté návsi.

Na kostele zvonili naposledy a lid se hrnul z chrámu. Václav se postavil pod strom, kde ho musil každý viděti. Mnoho obdivu nedošel pro svou bledou tvář a přímo chorobné vzezření. Takový junák se venkovským děvčatům nezamlouvá.

Odpoledne se přidružil k rekrutům a šel do hospody, kde byli sousedé shromážděni, mládež hrála jedníka a všichni téměř kouřili. I starý Potůček se zde kuckal při sklínce piva. Sláma věda, že by se s Václavem srazil, zůstal doma. Před odvodem bylo dost hluku a šumu.

Když vešel mladý Sláma, umlkli a stranou si příchozího prohlíželi. Už jeho pozdrav a šat se jim nelíbil. Počali vyzvídati a ptali se na to a ono. Václav se nedal dlouho vybízeti.

»Já vás naučím žíti vesele a bezstarostně. Ať se stará za nás vláda! Vy zde ještě žijete v pověrách kněžských. Tomu my demokraté nevěříme. Jenom až přijdeme k veslu, to se podivíte. My zatočíme světem. Všechno se rozdělí rovným dílem, každý musí pracovati —.

»A vy budete dohlížeti?« zeptal se kdosi.

»Se ví. Otročili jsme dost dlouho,« vesele zamrkal Sláma.

»Pak to bude horší než nyní. Socialní demokraty za dozorce bych nechtěl míti.«

»Kostely zavřeme; náboženství jest věcí zcela soukromou —«

»Kdybys raději zavřel hubu,« utrhl se Potůček.

»Kam bychom se děli? Bez náboženství se stává člověk zvířetem — krom té drahé duše.«

»My žijeme bez Boha a vede se nám dobře. Dravci také nejsme,« bránil se Sláma.

»I jste, opravdu jste —«

»To jest urážka! Dokázat, dědku!« křičel Sláma.

»Snadný důkaz. Rvete lidem ze srdcí nejdražší poklad, víru svatou.«

»Lidem stačí úplně vzdělanost, kterou šíříme osvěta, kterou hlásáme,« hájil se Václav.

»Vzdělanost a osvěta bez Boha, bez nábožensky mravného podkladu jest lidem na závadu,« řekl starosta. »Ale vy nemáte o pravé vzdělanosti ani zdání, jinak byste takto nemluvil.«

»Cože?« vyskočil nakvašený Sláma, chtěje hodně křiknouti, ale kašel ho na chvíli zadusil. »Já že jsem nevzdělancem, šelmou, dravcem?«

»Včera jsi zde mluvil o pumách, násilí a výtržnostech, jimiž si budete dobývati, co váš mozek zrobil, a kdo takhle chce proti mírným spoluobčanům jednati, jest šelmou a dravcem, kterému nenáleží spoluobcování mezi lidmi, ale který patří na řetěz nebo do klece.«

Sousedé se rozesmáli a Sláma zlostí modral. Smáli se mu. Začal přednášku, která mezi soudruhy v socialistických spolcích působila jak oheň, zde však byl stále okřikován a rušen, že musil ustati.

»Pěkně daleko tě ty zásady přivedly,« řekl Potůček. »Nechceme, aby naši synové a vnuci tak schátrali na těle i na duši jako ty. Jsem ti tou radou, jdi domů, pij kozí mléko, bys se trochu spravil.«

Podrážděnost Slámova nabývala nejvyššího stupně Počal nadávati a tu reformatora vyvedli dva junáci na náves.

»Fláma, Fláma!« volaly děti a z hospody ho doprovázel smích.

Václav by byl hned jel do Vídně mezi své, kdyby nemusil následujícího dne k odvodu. Nevěděl si rady. Chlapci na něj pokřikovali, hospod více v Křenicích nebylo

»Pojď domů!« vyzval ho Josef, který jako náhodou šel kolem.

Václav podíval se na bratra a šel. Cestou slova nepromluvili. Otce nebylo doma, matka četla v »Životě svatých« a Marie pletla.

Václavovi bylo na venku tak úzko a těsno. Postrádal nedělních zábav, v nichž si pokazil zdraví, a soudruhů, kteří s ním byli stejného smýšlení. Četl chvíli v katolickém kalendáři, ale nebavilo ho to. S večerem zašel mezi chasu, jíž vypravoval, jak vesele trávil neděle a svátky ve spolcích a při zábavách.

Junáci se pošťuchovali a myslili si svoje.

Ráno všichni vyšli k odvodu do sousedního města. Josef chtěl jíti s bratrem, ale ten nepřivolil. Rekruti si vzali hudbu a Sláma předzpěvoval muzikantům »píseň práce«.

»Když podobal se (člověk) zvířeti (!)
a bydlel v skalním doupěti, (!)
po stromech (!) musil lézt':
kdo zhotovil mu první zbroj?
Šlechetné práce byl to zdroj.
Buď práci čest, buď práci čest!«

Ale tato »duchaplná« píseň se junákům mnoho nelíbila; raději zpívali: »Chovejte mne má matičko, jako míšenské jablíčko", nebo »vojna není žádný špás«.

Z Křenic odvedli řadu zdravých, silných junáků. Slámu vyškrtli nadobro. Hned u míry voják vida slabého jinocha, se usmál pohrdně a lékaři zeptavše se, jakého jest zaměstnání a kde se zdržuje, vážně kývli hlavou.

»Příliš jste užíval světa,« řekl lékař Václavovi stranou. »Dejte si pozor; zde to vězí.«

Při tom ukázal na prsa. Sláma se zarazil. Poznal, kam doktor naráží a rázem se mu rozbřesklo.

Na souchotiny umřelo mnoho jeho soudruhů z dílny, ze spolků i zábav. Také dívka, jíž se vedle jiných kořil, na souchotiny zahynula. Co se s ní natančil a naveselil!

Ve spolcích po socialistických přednáškách se oddával pitkám, dlouho do noci vysedal, kouřil,

hrál a jiných tajných nepravostí se dopouštěl. To všechno mu nyní přišlo na mysl, když poznal, že se ho chytají souchotiny.

Zamrazilo ho v údech, třeba hřálo jarní slunce. Rozpomínal se, od které doby cítí tíhu na prsou. Pamatoval se, že se nachladil při pouliční demonstraci, když ho policajti jako hlavního strůjce zahnali daleko od bytu. Už dříve kašlal, v noci se potil, ale od té doby se mu přitížilo. Ale nedbal. Byl masopust, proud zábav, pak agitoval mezi dělníky, a — zamiloval se do horlivé stoupenky socialismu, již nedávno doprovodil na hřbitov. Dali jí červenou mašli na rakev, ale co jí to pomohlo?

S takovými myšlénkami se bral Václav k domovu. V Křenicích se divili, když nepřišel s hudbou, nevýskal s odvedenci, nezpíval dělnické písně. Zaskočil domů, že ho sotva kdo viděl a hned se uchýlil do komory. Domácím to bylo divné, matka se ptala, co se mu stalo a Josef vyzvídal mezi chasou. Řekli mu, že jest vyškrtnut na vždycky a že ho pak ani neviděli.

»Neměl s někým výstup? S policií?«

»Nepozorovali jsme. Choval se velmi krotce před odvodní komissí, třeba se troštoval, co vyvedl.«

Matce řekl Václav, že mu není dobře a že by si rád ulehl. Slámová hned jakoby na všechno zapomněla, byla plna lásky a ochoty. Odestlala postel a vařila koření, by se syn vypotil. Václav mnoho nemluvil, byl zasmušen a když ho přišli

pozvat vojáci k zábavě, odvrátil se ke stěně. Potil se a zdálo se mu, jakoby na matčině srdci okřál.

Večer se chystal Josef lehnouti si s bratrem, ale Václav nepřipustil.

»Mohl bys se nakaziti, mám souchotiny.«

Ta slova účinkovala na všechny, jako když v neděli prohlásil, že žije bez Boha a naučí také lidi ve vsi v bezbožnosti dobře světa užívati. Všichni se dali do usedavého pláče a Sláma hned příštího dne došel pro lékaře. Ten prohlásil, že má Václav souchotiny v největším stupni a že to jsou tak zvané rychlé, které jako prudký mráz uchvacují životy lidské.

Ačkoliv Václavovi pravdy nepověděli, přece ji tušil. Jednak přecházel vyhřátou světnicí, jednak ulehal na lože. Domácí snášeli, kde co mohli a Václav měl všechno pohodlí. Matka i u večer sedala u lože nejstaršího syna, modlíc se polohlasem. Václav nespal, ale naslouchal. Zdálo se mu, že slyší nějaký ohlas z minulosti, kdy s matkou kleče před křížem nábožně se modlil.

Vadnul víc a více, čím bližší bylo léto s teplým sluncem a vonným květem. Z dlouhé chvíle bral do rukou knihy, jakéž Slámovi kupovali, knihy veskrze dobré a řádné pro poučení a vzdělání. Mezi knihami těmi našel i katechismus, z něhož se jako chlapec ve škole učil. I nyní otevřel tu vetchou už knihu s drahocenným obsahem. Jak mu to všechno připadlo známé, jakoby přišel z pouště do útulné zahrádky. Čím dále četl, tím více se mu náuky ty zamlouvaly. Nemohl se ani

od nich odtrhnouti. Když přišel až k »poslednímu pomazání«, oči se mu zalily slzami.

»*A modlitba víry uzdraví nemocného a polehčíť jemu Pán a jest-li v hříších, budou mu odpuštěny* . . .« Jak. 5, 15.

Při těch slovech sklesla hlava jinochova do podušek, svědomí se probudilo a v hlavě mu bouřilo. Celá minulost se mu jevila v děsných obrazech. Viděl své viny, své poklesky, své hříchy.

Slámová zvedši knihu, nahlédla do ní a zarazila se. Pak se dlouho modlila za obrácení synovo. Že nezůstane na živu, o tom byla přesvědčena. Václav se trápil už na šestý týden a s lože nepovstal.

S večerem zavolal matku. Přiskočila.

»Prosím vás, pošlete mně pro kněze, by mne zaopatřil,« pronesl tichým, pokorným hlasem.

Stalo se dle přání Václavova okamžitě a Slámová se se synem modlila. S knězem přišlo mnoho lidu do světnice a jiní stáli u oken, aby se za nemocného modlili. Václav se vyzpovídal, tělo Páně přijal a mazán byl sv. olejem. Všechny ty svátosti přijímal se srdcem pokorným.

Když kněz odešel, přál si nemocný, by všichni co nejtěsněji přistoupili k jeho loži. Když se tak stalo, pokud mohl, řekl hlasitě: »Počal jsem šířiti bezbožné náuky, hlásal jsem, že není Boha, štval jsem proti víře, pořádku světa tohoto, proti mnohým stavům; teď na loži posledním *odvolávám všechno.*«

Přítomní údivem stanuli a Sláma pokračoval:

»Přesvědčil jsem se, že to jest všechno mam a klam, že jsem byl sveden. Zaplatil jsem pobloužení své životem a teď právě víra sv. to jest, která mne udržuje a posiluje. Nevěřte socialistickým svůdcům, držte se pevně víry své, *věřte v Boha Otce, Syna i Ducha sv.*«

Nemocný klesl vysílením a lidé hluboce dojatí se rozcházeli, rozmlouvajíce o Václavově napravení na loži smrtelném. —

Sláma žil ještě několik dní, litoval minulého života a zemřel odevzdán do vůle Boží v náručí matčině.

Když mu zvonili a sousedé se pomodlili za jeho duši, dokládali vážně: »Chtěl reformovati svět a zatím jej zreformovala smrt.«

Všichni ze vsi doprovodili ho slavně ke hrobu a pomodlili se za duši jeho. Když se vrátili ze hřbitova, došla právě zásylka červených mašlí, listů a knih, jež kdysi Sláma objednal. Soudruzi také zvali Václava, by se brzo zúčastnil zábav a demonstrací. Něco zvláštního prý se čeká v nejbližších dnech.

Sláma celou zásilku novin a spisů spálil a mašle vrátil židovské firmě. Dopsal si pro synovy věci a Václavovým soudruhům dal zprávu, že stoupenec jejich blaze umřel jako katolický křesťan, odřeknuv se všech socialně demokratických a bezbožeckých zásad a náuk.